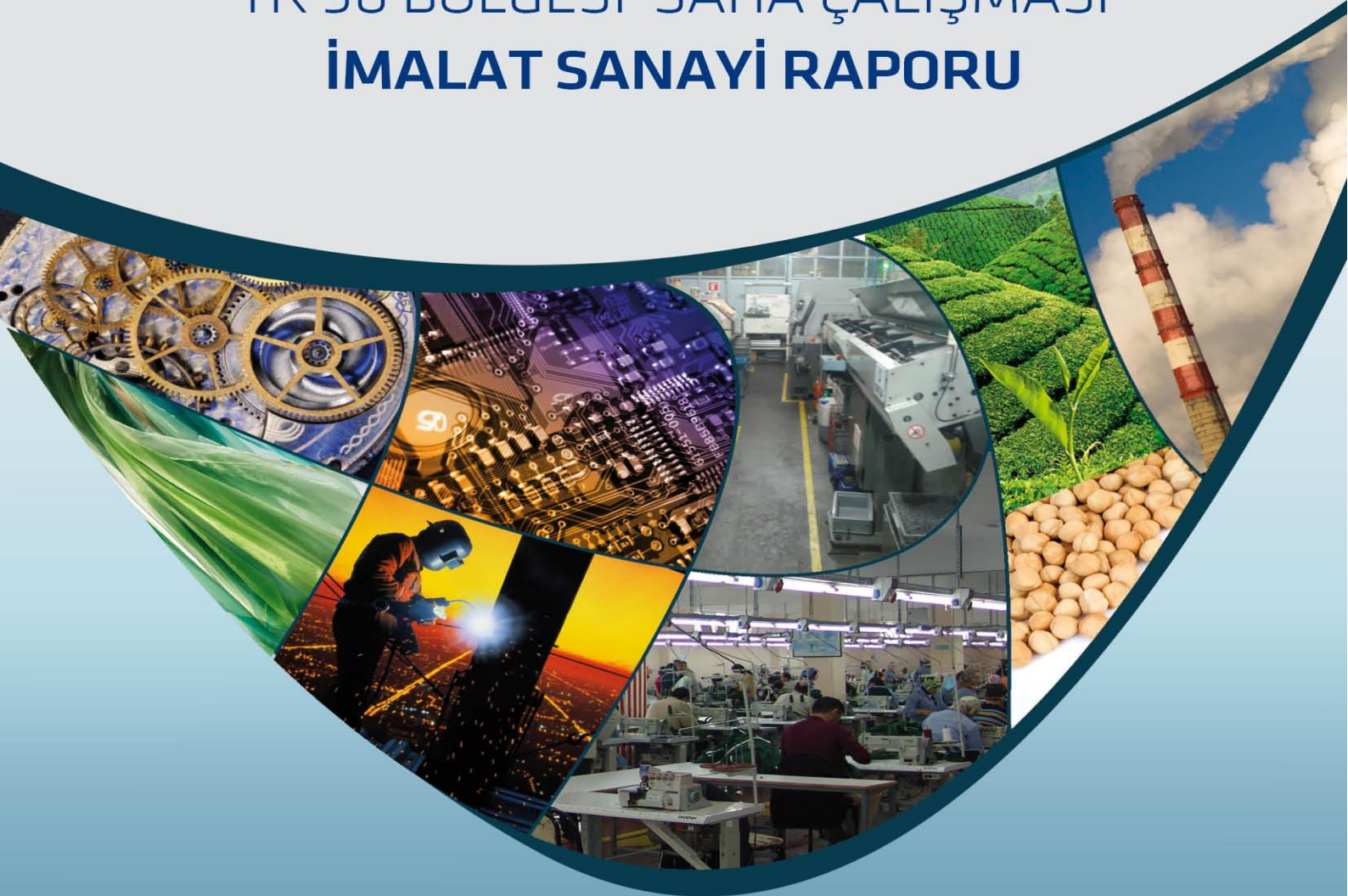

TR 90 BÖLGESİ SAHA ÇALIŞMASI İMALAT SANAYİ RAPORU

PROGRAM YÖNETİM BİRİMİ

2012

İçindekiler

1.	GİRİŞ	1
2.	ÇALIŞMA METODU	2
3.	SEKTÖRLERİN SINIFLANDIRILMASI, TANIMI VE KAPSAMI (Kaynak: TÜİK).....	4
3.1.	İmalat (Kod:C).....	5
3.2.	Gıda Ürünlerinin İmalatı (Grup:10).....	8
3.3.	İçeceklerin İmalatı (Grup:11).....	9
3.4.	Tütün Ürünleri İmalatı (Grup:12).....	9
3.5.	Tekstil Ürünlerinin İmalatı (Grup:13).....	9
3.6.	Giyim Eşyalarının İmalatı (Grup:14).....	9
3.7.	Deri Ve İlgili Ürünün İmalatı (Grup:15).....	9
3.8.	Ağaç, Ağaç Ürünleri Ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç); Saz, Saman Ve Benzeri Malzemelerden Örülerek Yapılan Eşyaların İmalatı (Grup:16).....	10
3.9.	Kağıt Ve Kağıt Ürünlerinin İmalatı (Grup:17).....	10
3.10.	Kayıtlı Medyanın Basılması Ve Çoğaltılması (Grup:18).....	10
3.11.	Kok Kömürü Ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı (Grup:19).....	11
3.12.	Kimyasalların Ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı (Grup:20)	11
3.13.	Temel Eczacılık Ürünlerinin Ve Eczacığa İlişkin Malzemelerin İmalatı (Grup:21)	12
3.14.	Kauçuk Ve Plastik Ürünlerin İmalatı (Grup:22).....	12
3.15.	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı (Grup:23)	12
3.16.	Ana Metal Sanayii (Grup:24)	12
3.17.	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Ve Teçhizat Hariç) (Grup:25)	12
3.18.	Bilgisayarların, Elektronik Ve Optik Ürünlerin İmalatı (Grup:26)	13
3.19.	Elektrikli Teçhizat İmalatı (Grup:27)	13
3.20.	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine Ve Ekipman İmalatı (Grup:28).....	13
3.21.	Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) Ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı (Grup:29) ..	14
3.22.	Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı (Grup:30)	14
3.23.	Mobilya İmalatı (Grup:31)	14
3.24.	Diğer İmalatlar (Grup:32)	14
3.25.	Makine Ve Ekipmanların Kurulumu Ve Onarımı (Grup:33)	15
4.	TR 90 BÖLGESİ İMALAT SANAYİ MEVCUT DURUM ANALİZİ	16
4.1.	İmalat Sanayi ile İlgili Olarak Sanayi Sicil Kanunu Kapsamında Tutulan Sanayi Sicil Kaydı Verilerinin Analizi	16

4.2. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Verilerinin Analizi	33
5. SAHA ÇALIŞMALARINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR	37
5.1. Bölge’de İmalat Sanayi Dalları İle İlgili Genel Bulgular	37
5.2. Firma anketlerinden elde edilen bulgular	43
6. TARTIŞMA	53
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	60
8. EKLER	62
EK 1. Kamu, TSO ve Üniversite Anketi	62
Ek 2. Organize Sanayi Bölgesi (OSB) Anketi	72
Ek 3. İmalat Sanayi Firma Anketi	74
Ek 3. Anket yapılan kurum, kuruluş ve firmaların listesi	82
Ek 4: Saha Çalışmaları Kapsamında Yapılan Bazı Görüşmelere Ait Fotoğraflar	84

Şekil 1. TR 90 Bölgesi bazında imalat sanayi dallarına göre firmaların dağılımı (Gıda İmalat Firmaları Hariç), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011	18
Şekil 2. a) TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayi dalına göre firmaların sayısal dağılımı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011 b) TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayi dalına ve illere göre istihdam, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	21
Şekil 3. TR90 Bölgesi'ndeki toplam imalat sanayi istihdamının illere göre dağılımı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	24
Şekil 4. TR90 Bölgesi imalat sanayiinde en fazla istihdam sağlanan 10 imalat sanayi dalı (Kişi), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	25
Şekil 5. TR90 Bölgesinin önde gelen imalat sanayi dallarındaki çalışanların profili, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	25
Şekil 6. TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayi çalışan profillerinin illere göre değişimi, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	26
Şekil 7. TR 90 Bölgesi bazında İmalat sanayi dallarına göre firmalardaki ortalama istihdam rakamları, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	27
Şekil 8. TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayinde tüketilen elektrik enerjisinin illere göre dağılımı (KWH), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	28
Şekil 9. TR 90 Bölgesi'nde tüketilen elektrik enerjisinin sektörlere göre dağılımı (Milyon KWH), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	28
Şekil 10. İllerde 2008 yılında gerçekleşen net imalat sanayi satışlarının TR 90 Bölgesine oranı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	30
Şekil 11. İllerde 2009 yılında gerçekleşen net imalat sanayi satışlarının TR 90 Bölgesine oranı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	30
Şekil 12. İllerde 2009 yılında gerçekleşen net imalat sanayi satışlarının TR 90 Bölgesine oranı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	30
Şekil 13. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre TR 90 Bölgesi'ndeki illerin imalat sanayi büyüme performansları, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011	30
Şekil 14. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre ARTVİN'de en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	31
Şekil 15. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre Rize'de en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	31
Şekil 16. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre GİRESUN'da en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011	31
Şekil 17. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre GÜMÜŞHANE'de en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011	32
Şekil 18. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre ORDU'da en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	32
Şekil 19. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre TRABZON'da en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011	32
Şekil 20. Türkiye'de 2008-2010 yılları arasında en çok büyüyen ilk dört sektör, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011.....	33
Şekil 21. TR 90 Bölgesi'nde 2011 yılında gerçekleşen dış ticaretin illere göre dağılımı, TÜİK 2012	33
Şekil 22. TR 90 Bölgesi'ndeki imalat sanayi ihracatının illere göre dağılımı, TÜİK 2012.....	34
Şekil 23. TR 90 Bölgesinin ihracatında öne çıkan ilk 6 İmalat sanayi dalındaki ihracatın yıllara göre değişimi (Milyon \$), TÜİK 2012.....	34

Şekil 24. TR 90 Bölgesinin ihracatında öne çıkan ilk 6 İmalat sanayi dalında iller bazında gerçekleşen ihracat miktarı, (Milyon \$), TÜİK 2012	35
Şekil 25. TR 90 Bölgesinin ihracatında öne çıkan ilk 6 İmalat sanayi dalının iller bazında karşılaştırılması, (Milyon \$), TÜİK 2012	36
Şekil 26. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının istihdam sağlama potansiyelleri açısından değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.....	37
Şekil 27. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının ihracat potansiyeli açısından değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.....	38
Şekil 28. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının gelişim potansiyeli açısından yüzde olarak değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.....	39
Şekil 29. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının doğal kaynakları harekete geçirme açısından yüzde olarak değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.....	40
Şekil 30. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının olası ekonomik krize karşı imalat sanayi dalları hakkındaki yüzde olarak risk değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.	41
Şekil 31. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dalları hakkında katma değer potansiyelinin yüksekliği ile ilgili değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.	42
Şekil 32. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odaları tarafından imalat sanayi dalları ile ilgili örgütlenme yeterliliği ile ilgili görüşleri, DOKA Anketleri, 2012.....	42
Şekil 33. TR 90 Bölgesi'ndeki imalat sanayi ile ilgili hazırlanmış analiz, rapor ve planlarla ilgili yeterli midir sorusuna üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odaları tarafından verilen cevabın grafik üzerinde gösterimi, DOKA Anketleri, 2012.....	43
Şekil 34. Anket çalışması yapılan firmaların imalat sanayi dallarına göre dağılımı	44
Şekil 35. Anket yapılan firmaların sektörel dağılımı ve ortalama ortak sayıları	45
Şekil 36. Anket yapılan firmaların kurumsal kaynak planlama metodunun yüzde dağılımının gösterimi	45
Şekil 37. Anket çalışması yapılan firmaların kadın çalışan sayısına göre sınıflandırılması.....	46
Şekil 38. Anket yapılan firmaların ürün çeşitliliğine göre sınıflandırılması.....	46
Şekil 39. Anket yapılan firmaların son 5 yılda geliştirdikleri ürün sayısına göre sınıflandırılması	47
Şekil 40. Anket yapılan firmaların AR-GE yapım şekline göre sınıflandırılması	48
Şekil 41. Anket yapılan firmaların AR-GE ayırdıkları yıllık bütçelerine göre sınıflandırılması.....	48
Şekil 42. Anket yapılan firmaların kalite kontrol tarzına göre sınıflandırılması.....	49
Şekil 43. Anket yapılan firmaların test ve laboratuvar ihtiyacına göre sınıflandırılması	50
Şekil 44. Anket yapılan firmalarda gelişmek için kısa vadede ihtiyaç duyulan makine ekipmanın ortalama maliyeti	50
Şekil 45. Anket yapılan firmaların ortalama destek ihtiyaçları (TL).....	51
Şekil 46. Anket yapılan firmalarda imalat sanayi dalına göre ihtiyaç duyulan ortalama destek miktarı.....	51
Şekil 47. Anket yapılan firmaların yeni makine ekipman alınması durumunda ek inşaata ihtiyaç duyma durumu.....	52
Şekil 48. Anket yapılan firmaların internet sitesi olup olmama durumu ve internet sitelerinin dili	52
Şekil 49. Anket yapılan firmaların internet sitesi üzerinden satış yapıp yapmadıkları durumunu gösteren grafik.....	52

1. GİRİŞ

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA) tarafından, 2010 yılında hazırlanan “Doğu Karadeniz Bölge Planı (2010-2013)” kapsamında yapılan detaylı analizler Bölge’de sanayinin gelişiminin sınırlı kaldığı ve hem Ülke hem de Bölge ekonomisine katkısının yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir.

Doğu Karadeniz Bölge Planı (2010-2013)’nda yer alan verilere göre Türkiye genelinde üretilen **toplam gayri safi katma değer**in %2,5-2,7 sinin TR 90 Bölgesi’nde, **sanayi alanında ise** Türkiye genelinde üretilen **toplam gayri safi katma değer**in sadece %1,9-2,1 inin TR90 Bölgesi’nde üretildiğini ifade etmektedir.

Üretilen toplam gayri safi katma değer **Bölge içinde sektörlere göre dağılımı incelendiğinde ise, %62 ile hizmet sektörünün birinci, sanayinin %21 ile ikinci, tarımın ise %17 ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.**

Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak % 3,5’ini oluşturan TR 90 Bölgesinde toplamda ve özellikle sanayi alanında üretilen katma değer **nüfus oranına göre düşük olması, Bölge ekonomisine ve dolayısıyla Bölge kalkınmasına TR 90 sanayisinin yeterince katkı yapmadığını göstermektedir.** Bu durum DOKA’yı Bölge imalat sanayisi üzerine bir çalışma yapmaya yöneltmiş ve bu çalışma yapılmıştır.

Bu çalışma, resmi kayıtlı verilerden derlenen Bölgenin bir çeşit sanayi envanterini, sektör bazında ithalat ihracat rakamlarını ve Üniversiteler, Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri, Ticaret ve Sanayi Odaları ile çeşitli firmalarda Bölge sanayisi ve firmaların durumu hakkında yapılan anket/mülakat sonuçlarını kapsamaktadır.

Saha çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular veya sonuçlar DOKA uzmanları tarafından irdelenerek kısa ve orta vadede Bölge sanayisinin ve firmaların gelişimi için çeşitli öneriler sunulmuştur.

2. ÇALIŞMA METODU

Bu çalışma aşağıda verilen eş zamanlı dört aşamalı bir yöntemle yapılmıştır:

Birinci aşamada; Bölge bazında imalat sanayinde faaliyet gösteren ve 6948 sayılı Sanayi Sicil Kanununa göre sanayi sicil kaydı bulunan firmalar derlenmiştir. Bu kayıtlardan firmaların NACE Rev.2 sistemindeki sektör tanımlamasına göre sınıflandırılması yapılmıştır. İller ve alt imalat sanayi dalında firmalar ayrıştırılmıştır. Bu ayırmadan sonra imalat sanayi ile ilgili olarak sanayi sicil kanunu kapsamında tutulan sanayi sicil kaydı verilerinin analizi detaylı bir şekilde yapılmış ve elde edilen sonuçlar grafiklerle *“4.1.İmalat Sanayi ile İlgili Olarak Sanayi Sicil Kanunu Kapsamında Tutulan Sanayi Sicil Kaydı Verilerinin Analizi”* başlığı altında verilmiştir. Bu başlık altındaki dış ticaret rakamları ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanından alınmıştır.

İkinci aşamada; Bölge illerindeki Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri'nin temsilcileri, Üniversite mensubu akademisyenler, Ticaret ve Sanayi Odası temsilcileri, Organize Sanayi Bölgeleri'nin (OSB) temsilcileri ve Makine Mühendisleri Odası'nın temsilcileri ile Bölge kalkınmasını etkileyen ekonominin değişik bileşenleri (istihdam, ihracat, Bölgenin potansiyelini harekete geçirme, ithalat, yüksek katma değer, ihtiyaç duyulan destek mekanizmaları, teknoloji kullanımı vb...) açısından öne çıkan sektörlerin belirlenmesi için bir anket (EK-1) çalışması yapılmıştır. Bu aşamada ayrıca anılan kurumların daha önce imalat sanayi ile ilgili yapmış oldukları sektörel analizlerin veya planların yanı sıra üniversite-sanayi işbirliğinin mevcut durumu da inceleme altına alınmıştır. Bu saha çalışmasından elde edilen sonuçlar *“4.2.1.Bölge'de İmalat Sanayi Dalları İle İlgili Genel Bulgular”* başlığı altında verilmiştir.

Üçüncü aşamada; Bölge'deki OSB'lerde yığın veya kümelenme potansiyeli, genel alt yapı durumu, firmaların kullanımına dönük ar-ge inovasyon altyapısı veya ihtiyacı, atıkların bertaraf edilmesi, OSB'lerdeki firmaların reklam, tanıtım, pazarlama ve işbirliği durumlarının araştırılmasına yönelik bir anket (EK-2) çalışması yapıldı.

Dördüncü aşamada ise; ilk üç aşamadaki sanayi sicil kaydı verileri, dış ticaret verileri, kamu, üniversite, sanayi ve ticaret sanayi odalarının mensupları ve OSB yetkilileri ile gerçekleştirilen çalışmalara istinaden yapılan değerlendirmeler sonucunda Bölgedeki imalat sanayi dallarını ve firmalarını temsil edebilecek özellikteki belli sayıda firma ile ayrı bir anket (EK-3) çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada, firmaların kurumsallıkları, beşeri sermaye durumu, imalat

yetenekleri, ar-ge ve teknoloji kullanımı veya bunlara uyum kabiliyetleri, pazarlama yetenekleri, sorunları, kendileri için piyasada öngördükleri riskler ve ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır.

Saha çalışmalarından elde edilen bulgular resmi veriler ile birlikte değerlendirilerek rapor haline getirilmiştir. Söz konusu çalışmalar Program Yönetim Birimi Başkanı Salih Şahin ile birlikte birimin uzmanları Ali Paşa HEKİMOĞLU, Fatih EGE, Hakan OLTAN, Nuran TORUN, Zeyni ARTIK ve Zeynep TAŞPINAR SEVİNÇ tarafından yapılmıştır.

3. SEKTÖRLERİN SINIFLANDIRILMASI, TANIMI VE KAPSAMI (Kaynak: TÜİK)

Ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarının incelenmesi için istatistiki bilgilere gereksinim duyulur. Ancak bu bilgilerin gerek kullanıcılar arasında, gerekse uluslararası alanda anlamlı olabilmesi, belli standartlara dayandırılarak düzenlenmiş olmalarına bağlıdır. Küreselleşmenin hedeflendiği günümüz koşullarında ve içinde bulunduğumuz bilgi çağında farklı dilleri konuşan ya da farklı amaçlara sahip bilgi kullanıcılarının iletişimi, ortak bir dil olan sınıflamalar ve kodlama sistemleri sayesinde sağlanmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve tüm dünyada kabul gören Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasını, USSS (International Standard Industrial Classification-*ISIC*) temel alarak istatistikler üretmiştir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ise Sanayi Sicil Kayıtlarında Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması (*NACE*) Rev.2 sistemine göre sektör sınıflandırması yapmaktadır. Bu iki sınıflandırma arasında fazla bir fark bulunmamaktadır ve *NACE* Rev. 2, *ISIC* Rev. 4'e karşılık gelen Avrupa seviyesinde ekonomik faaliyetler sınıflaması olarak kabul edilir. *NACE* Rev. 2, *ISIC* Rev. 4'ten daha çok parçalara ayrılmış olmasına rağmen, onunla tamamen uyumludur ve bu yüzden onun Avrupa versiyonu olarak görülebilir.

NACE Rev. 2'nin Yönetmeliği Üye Devletlerin *NACE* Rev. 2'den türetilmiş olan ulusal bir versiyonunu ulusal amaçlar için kullanmalarına izin verir. Fakat bu ulusal versiyonlar, *NACE* Rev. 2'de belirtilen yapısal ve hiyerarşik çerçeveye uymak zorundadırlar.

Bu raporda sektör tanımlamaları ve sınıflandırılmalarında *NACE* Rev.2 ve *ISIC* Rev.3 sınıflandırma sistemleri birlikte kullanılmıştır. Bölge'deki sanayinin mevcut durumunun ortaya konmasına yönelik bölümlerde, firmaların Sanayi Sicil kayıtları *NACE* Rev.2 kodlarına göre tutulduğu için bu sınıflandırma sistemi, dış ticaret istatistikleri *ISIC*, Rev.3 sınıflandırma sistemine göre yapıldığından, il ve bölge bazında sektörlerdeki ihracat ile ilgili bölümlerde *ISIC* Rev.3 sınıflandırma sistemi kullanılmıştır. Her ikisi de faaliyet sınıflaması olan bu iki sınıflamadan *NACE* Rev.2, Avrupa Topluluğu tarafından kullanılmakta olup *ISIC*, Rev.3'ten daha ayrıntılı bir yapıya sahiptir. Bu raporda adı geçen sektörlerin tanımları *NACE* Rev.2 kod veya grup numarası ile birlikte Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.NACE Rev.2 sınıflandırma sistemine göre imalat sanayi sınıflandırması

KOD	Sanayi Dalı
C	İMALAT
Grup Numarası	Grup Adı
10	Gıda ürünlerinin imalatı
11	İçeceklerin imalatı
12	Tütün ürünleri imalatı
13	Tekstil ürünlerinin imalatı
14	Giyim eşyalarının imalatı
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
24	Ana metal sanayii
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
27	Elektrikli teçhizat imalatı
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
31	Mobilya imalatı
32	Diğer imalatlar
33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

3.1. İmalat (Kod:C)

İmalatın tanımlanması için tek bir evrensel kriter kullanılmamasına rağmen, imalat, maddelerin, malzemelerin veya bileşenlerin fiziksel ve/veya kimyasal işlemler sonucunda yapısının değiştirilerek yeni ürünlere dönüşümünü kapsamaktadır (atıkların işlenmesi NACE sisteminde ayrıca açıklanmıştır).

Dönüştürülen maddeler, malzemeler, veya bileşenler diğer imalat faaliyetlerinin ürünleri de dahil tarım, ormancılık, balıkçılık, madencilik veya taş ocağı ürünleri gibi ham maddelerdir.

Malların esaslı değişimi, yenilenmesi veya yeniden yapılandırılması genellikle imalat olarak kabul edilmektedir.

Bir imalat sürecinin çıktısı kullanım veya tüketim için hazır olduğunda tamamlanmaktadır veya daha ileri bir imalat için bir girdi olarak kullanılacaksa yarı işlenmiş olmaktadır. Örneğin, alüminyum oksitin inceltilmesinin çıktısı, alüminyum hammadde üretiminde kullanılan girdidir; alüminyum hammaddesi alüminyum tel yapımı için girdidir; ve alüminyum tel, üretilmiş tel ürünlerin imalatı için girdidir.

Özel bileşimlerin ve makine ve teçhizatın parçaları ve aksesuarları ve eklentilerinin imalatı, genel bir kural olarak, tasarlanan parçalar ve aksesuarlara uygun makine ve teçhizatın imalatı ile aynı sınıf içerisinde sınıflandırılmaktadır. Örneğin motorlar, pistonlar, elektrikli motorlar, elektrik montaj parçaları, valfler, dişli takımları, makaralı yataklar gibi genel bileşimlerin ve makine ve teçhizat parçalarının imalatı, bu kalemlerin dahil olabileceği makine ve teçhizat düşünölmeksizin uygun imalat sınıfı içerisinde sınıflandırılmaktadır. Bununla birlikte, plastik maddelerin kalıba dökölerek ve kalıptan çıkarılarak özel bileşimlerin ve parçaların yapılması grup 22.2 içerisinde yer almaktadır.

İmal edilen ürünlerin bileşen parçalarının montajı imalat olarak kabul edilmektedir. Bu üretilen veya satın alınan bileşenlerden imal edilen ürünlerin montajını da kapsamaktadır. Atıkların yeniden değerlendirilmesi, örneğin atıkların ikincil hammaddelere dönüştürölmesi, grup 38.3 (Maddelerin dönüştürölmesi) içerisinde sınıflandırılmaktadır. Bu fiziksel veya kimyasal dönüşümleri gerektirebilirken, Bu imalatın bir parçası olarak kabul edilmemektedir. Bu faaliyetlerin temel amacı atıkların iyileştirilmesi veya işlenmesi olarak kabul edilmektedir ve bu nedenle kısım E (Su rezervleri; kanalizasyon, atık tasarrufu ve iyileştirme faaliyetleri) içerisinde sınıflandırılmaktadırlar. Bununla birlikte, bu işlemler atığı bir girdi olarak kullanmakta iseler de, nihai yeni ürünlerin (ikincil hammaddelerin aksine) imalatı imalat içerisinde sınıflandırılmaktadır. Örneğin, film atıklarından gümüş üretimi bir imalat işlemleri olarak kabul edilmektedir.

Sanayi, ticari ve benzer makine ve teçhizatın özel bakım ve onarımı, genel olarak, bölüm 33 (Makine ve teçhizatların onarım, bakım ve montajı) içerisinde sınıflandırılmaktadır. Bununla birlikte, motorlu taşıtların onarımı bölüm 45 (motorlu taşıtların ve motosikletlerin toptan ve

perakende ticareti ve tamiri) içerisinde sınıflandırılmakta iken, bilgisayarların ve kişisel ve ev eşyalarının onarımı, bölüm 95 (Bilgisayarların, kişisel eşyaların ve ev eşyalarının onarımı) içerisinde sınıflandırılmaktadır. Uzmanlaşmış bir faaliyet olarak gerçekleştirildiğinde, makine ve donanımların kurulumu 33.20 içerisinde sınıflandırılmaktadır.

Açıklama: Sınıflandırma sisteminde imalat ve diğer sektörlerinin sınırları bir dereceye kadar bulanıktır. Genel bir kural olarak, imalat kısmı içerisindeki faaliyetler maddelerin yeni ürünlere dönüştürülmesini gerektirmektedir. Bunların çıktıları yeni birer üründür. Bununla birlikte, yeni bir ürünü neyin oluşturduğu tanımı bir dereceye kadar subjektiftir.

Açıklamaya yönelik olarak, aşağıda sıralanan faaliyetler NACE içerisinde imalat olarak kabul edilmektedirler:

- balıkçılık teknelerinde gerçekleştirilmeyen taze balık işlemleri (istiridyenin kabuğunun çıkarılması, balıkların ayıklanması), (bkz. 10.20),
- sütlerin pastörize edilmesi ve şişelenmesi (bkz.10.51),
- deri dönüştürülmesi (bkz. 15.11),
- odunun emprenye edilmesi (bkz.16.10),
- basım ve ilgili faaliyetler (bkz. 18.1),
- araba lastiğinin kaplanması (bkz.22.11),
- hazır beton üretimi (bkz. 23.63),
- galvaniz kaplama, kaplama, metal tavlama, ve cilalama (bkz. 25.61),
- makinelerin yeniden inşa edilmesi veya yeniden üretilmesi (bkz. örneğin otomobil motorları, 29.10).

Bunun aksine, kimi zaman dönüştürme işlemleri ile ilgili olmakla birlikte, NACE`nin diğer kısımları içerisinde sınıflandırılan faaliyetler vardır (diğer bir ifadeyle, imalat olarak sınıflandırılmamaktadırlar).

Bunlar aşağıdakileri kapsamaktadır:

- tomrukçuluk, kısım A`da sınıflandırılmıştır (Tarım, ormancılık ve balıkçılık);
- tarımsal ürünlerin verimliliğinin artırılması, kısım A`da sınıflandırılmıştır. (Tarım, ormancılık ve balıkçılık);
- yemeklerin tesislerde hızlı tüketim amacıyla hazırlanması, bölüm 56`da sınıflandırılmıştır (Restoranlar ve mobil (seyyar) yemek hizmeti faaliyetleri);

- kısım B içerisinde sınıflandırılan maden cevherlerinin ve diğer minerallerin işlenmesi (Madencilik ve taş ocağı işletilmesi);
- kısım F (İnşaat) içerisinde sınıflandırılan, inşaat alanında binaların inşaatı ve üretim işlemleri;
- aynı ürünün modifiye edilmiş bir versiyonunu meydana getiren, likörler veya kimyasal maddeler gibi ürünleri yeniden paketlenme, veya şişeleme dahil olmak üzere, daha küçük miktarlarda parça satışı ve yeniden dağıtım, parçaların sınıflandırılması; müşteri siparişi için boyaların karıştırılması; ve müşteri siparişi için metallerin kesilmesi faaliyetleri, kısım G (Toptan ve perakene ticaret; motorlu taşıtların ve motosikletlerin onarımı) içerisinde sınıflandırılmaktadır.

3.2. Gıda Ürünlerinin İmalatı (Grup:10)

Bu bölüm, tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetleri ile elde edilen ürünlerin işlenerek insanlar ve hayvanlar için yiyecek ve içecek haline getirilmelerini ve doğrudan yiyecek mamulü olmayan birçok değişik ara ürünün üretilmesini kapsamaktadır. Bu faaliyet genellikle daha fazla veya az değerli ilgili ürünleri ortaya çıkarır (örneğin, kesimden elde edilen deriler, veya yağ üretiminden elde edilen yağ sabunu). Bu bölüm farklı türde ürünlerle ilgilenen faaliyetlerden oluşmaktadır: et, balık, meyve ve sebze, katı yağlar ve sıvı yağlar, süt ürünleri, tahıl (hububat) imalatı ürünleri, unlu ve nişastalı mamuller, diğer gıda ürünleri ve hayvan yemleri. Üretim kendi adına gerçekleştirilebileceği gibi, geleneksel kesimde olduğu gibi, üçüncü kişiler adına da gerçekleştirilebilir. Bazı faaliyetler, (örneğin, kendilerine ait ürünleri satan fırınlarda, pastanelerde ve hazır et satan dükkanlarda ve benzeri yerlerde gerçekleştirilenler), ürünlerin, üreticinin kendi dükkanından perakende ticareti yapıldığı halde, imalat olarak değerlendirilirler. Ancak, işlemenin minimal olduğu ve gerçek bir dönüştürmeye yol açmadığı durumlarda, birim toptancı veya perakendeci ticarete sınıflandırılır. (Kısım G).

Yemeklerin tesislerde hızlı tüketim amacıyla hazırlanması, bölüm 56`da sınıflandırılmıştır (Restoranlar ve mobil (seyyar) yemek hizmeti faaliyetleri). Hayvan kesimi artıklarından veya yan ürünlerinden hayvan yemi üretilmesi 10.9`da sınıflandırılmış, yiyecek ve içecek atıklarının ikincil ham maddeye dönüştürülmesi ise 38.3`de, ve yiyecek ve içecek atıklarının kullanılması 38.21`de sınıflandırılmaktadır.

Kapsam dışı: Bu bölüm, restoranlarda olduğu gibi, yemeklerin hızlı tüketim amacıyla hazırlanmasını kapsamaz

3.3. İçeceklerin İmalatı (Grup:11)

Bu bölüm, alkolsüz içecekler ve maden suları gibi içeceklerin imalatını, alkollü içeceklerin, temel olarak fermantasyon (mayalama) yöntemi ile şarap ve biranın imalatını ve damıtılmış alkollü içeceklerin imalatını kapsamaktadır.

Kapsam dışı: Bu bölüm, meyve ve sebze suları üretimi, süt temelli içeceklerin imalatı, kahve, çay ve Paraguay çayı ürünü imalatını kapsamaz.

3.4. Tütün Ürünleri İmalatı (Grup:12)

Bu bölüm, bir tarım ürününün, tütünün, işlenerek nihai tüketim için uygun bir biçime dönüştürülmesini kapsamaktadır.

3.5. Tekstil Ürünlerinin İmalatı (Grup:13)

Bu bölüm tekstilin dokunması da dahil tekstil elyafının hazırlanması ve bükülmesi; tekstil ve giyim eşyalarının aprenmesi, boyanması vb. bitirme işlemleri ile tekstil ürünlerinin imalatını (ev tekstil ürünleri, battaniyeler, halılar, kilimler, kordon, halat, ip vb.kapsamaktadır (giyim eşyalarının imalatı hariç). Sentetik elyafın imalatı kimyasal bir işlem olduğundan sınıf 20.60 içerisinde sınıflandırılırken, lifli bitkilerin yetiştirilmesi (doğal elyaf) bölüm 01 içerisinde sınıflandırılmıştır. Giyim eşyalarının imalatı, bölüm 14 de sınıflandırılmıştır.

3.6. Giyim Eşyalarının İmalatı (Grup:14)

Bu bölüm, herhangi bir malzemedan (örneğin; deri, kumaş, örgü ve kroşe kumaşlar v.b) giysilerin (örneğin; dış giyim eşyaları, erkekler, kadınlar ve çocuklar için iç çamaşırları; iş kıyafetleri, veya günlük giysiler v.s.) ve aksesuarların dikim faaliyetlerini (hazır giyim, konfeksiyon veya ismarlama elbise yapılması) kapsamaktadır. Yetişkinler ve çocuklar için üretilen giysiler veya modern ve geleneksel giysi üretilmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Ayrıca kürk sanayini (kürkten yapılan derileri ve giyim eşyalarını) de bu bölüm altında değerlendirilmektedir.

3.7. Deri Ve İlgili Ürünlerin İmalatı (Grup:15)

Bu bölüm, kürklerin boyanması ve işlenmesini, hayvan postlarının tabaklanması ve ıslah edilmesi yöntemleriyle deriye dönüştürülmesini ve derinin nihai tüketim amacıyla ürünler olarak üretilmesini kapsamaktadır. Bu bölüm, ayrıca diğer malzemelerden (imitasyon deriler ya da deri ikamelerinden), kauçuk ayakkabılar, dokuma kumaştan bavullar, vb. gibi ürünlerin imalatını de kapsamaktadır. Deri yerine kullanılan malzemelerden imal edilen ürünler de bu

bölüme dahildir; çünkü onlar da deri ürünler ile benzer şekilde imal edilirler (örneğin; bavullar) ve genellikle aynı birim tarafından imal edilirler.

3.8. Ağaç, Ağaç Ürünleri Ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç); Saz, Saman Ve Benzeri Malzemelerden Örülerek Yapılan Eşyaların İmalatı (Grup:16)

Bu bölüm, kereste, kontrplak, kaplama, ahşap konteyner, ahşap yer kaplamaları, ahşap giriş ve prefabrik ahşap yapıların imalatını kapsamaktadır. Üretim süreci; çubuklar halinde kesilen kütüklerden ya da tornalar ya da diğer biçim verme araçları kullanılarak şekillendirilen keresteden başlayan ahşap ürünlerin, testereleme, planyalama, biçim verme, lamine etme ve birleştirilmesini içerir. Kereste ya da biçimi değiştirilen diğer ahşap ürünler, daha sonra ayrıca planyalanabilir ya da düzleştirilebilir ve ahşap sandıklar gibi nihai ürünler içinde birleştirilebilir. Kereste ve diğer biçim değiştirilmiş tahtalar sonradan rendelenebilir veya düzleştirilebilir ve nihai ürünlerle birleştirilebilir, örneğin tahta muhafazalar. Bıçkı atölyelerinin faaliyetleri haricinde, bu bölüm, imal ettikleri özel ürünler temeline göre alt bölümlere ayrılmıştır.

Kapsam dışı: Bu bölüm, mobilya imalatını (GRUP: 31.0), ve ahşap tertibatların ve benzerlerinin kurulmasını (GRUP: 43.32, 43.33, 43.39) kapsamamaktadır.

3.9. Kağıt Ve Kağıt Ürünlerinin İmalatı (Grup:17)

Bu bölüm, kağıt hamuru, kağıt ve dönüştürülmüş kağıt ürünleri imalatını kapsamaktadır. Bu tür ürünler dikey entegrasyon işlemi oluşturduğundan, bunların imalatı bir arada değerlendirilmiştir. Genellikle tek bir birim tarafından birden fazla faaliyet yürütülmektedir. Buradaki temel olarak üç faaliyet; kağıt hamuru imalatı, odundan selüloz liflerinin ayrıştırılması, kullanılmış kağıdın hamurlaştırılmasını ve mürekkebinin alınması ile liflerin bağlarının güçlendirilmesi için az miktarda ayıraçlarla karıştırılmasını kapsamaktadır. Kağıt imalatı, bu liflerin kağıt tabakalara dönüştürülmesini kapsamaktadır. Dönüştürülmüş kağıt ürünleri, çeşitli tekniklerle kağıttan ve diğer materyallerden elde edilmektedir. Asıl amaç bilginin basılması olmadığı sürece, kağıt ürünler (örneğin; duvar kağıtları, süslü hediye ambalaj kağıdı) basılı olabilirler. Dökme kağıt hamuru, kağıt ve mukavvanın imalatı grup 17.1`de sınıflandırılırken, daha ileri seviyede işlenmiş kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı diğer sınıflarda yer almaktadır.

3.10. Kayıtlı Medyanın Basılması Ve Çoğaltılması (Grup:18)

Bu bölüm, gazetelerin, kitapların, mecmuaların, iş formlarının, tebrik kartlarının, ve diğer materyallerin basılmasını ve ciltçilik, madeni baskı kalıbı yapılması ve veri görüntüleme gibi

ortak destekleyici faaliyetleri kapsamaktadır. Bu bölümde kapsanan destekleyici faaliyetler basım sanayiinin ayrılmaz bir parçasıdır ve basım sanayinin entegre bir parçası olan bir ürün (bir baskı levhası, kitap cildi ya da bilgisayar diski ya da dosyası) hemen hemen her zaman bu işlemler sonucunda elde edilir. Basımda kullanılan süreçler; baskı kalıbında, ekranda, ya da bilgisayar dosyasında yer alan bir görüntünün kağıt, plastik, metal, tekstil ürünleri ya da ahşap üzerine baskısını sağlayan değişik yöntemleri içermektedir. Bu yöntemlerin en çok bilineni, görüntünün baskı kalıbından ya da ekrandan litografik baskı(taş baskı), klişe baskı, ekran baskısı, fleksografik baskı (esnek kauçuk ya da plastiğe yapılan baskı) kullanılarak bir ortama baskı yapılmasıdır. Görüntü veya elektrostatik ve diğer tiplerde teçhizatları (dijital veya vuruşsuz baskı) oluşturmak için doğrudan basım sürecinin yürütülmesinde genellikle bir bilgisayar dosyası kullanılmaktadır. Basım ve yayım faaliyetleri aynı birim tarafından yürütülebilmesine karşın (bir gazete örneğinin) bu farklı faaliyetler aynı fiziksel ortamda yürütülmesi giderek azalmaktadır. Bu bölüm ayrıca kompakt diskler, video kayıtları, diskler ve kasetler üzerine yapılan yazılımlar, kayıtlar vb. gibi kayıtlı medyanın çoğaltılmasını kapsamaktadır.

Kapsam dışı: Bu bölüm, yayım faaliyetlerini hariç tutmaktadır (bkz. Kısım J).

3.11. Kok Kömürü Ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı (Grup:19)

Bu bölüm, ham petrolün ve maden kömürünün kullanılabilir ürünlere dönüştürülmesini kapsamaktadır. Ana süreç, ham petrolün parçalama ve damıtma gibi teknikler vasıtasıyla olan ham petrolün bileşenlere ayrılmasını kapsayan petrolün rafine edilmesidir. Bu bölüm, etan, propan, bütan gibi petrol rafineri ürünlerinin imalatını da kapsamaktadır. Ayrıca bu bölüm, işleme hizmetleri de (örneğin; fason rafine) dahil kendi hesaplarına özellikli ürünlerin (örneğin; kok kömürü, bütan gazı, propan gazı, petrol, gaz yağı, fuel oil vb.) imalatını kapsamaktadır.

Kapsam dışı: Rafineri dışında diğer birimlerde üretilen gazların imalatı (20.14), sanayi gazların imalatı (20.11), doğal gazın çıkarılması (metan, etan, bütan veya propan) (06.20), petrol ürünü gazları dışında ısıtmada kullanılan gazların imalatı (örneğin; havagazı, su gazı, jeneratör gazı, gazhane gazı) (35.21). Rafine edilmiş petrolden petro kimyasalların imalatı bölüm 20 de sınıflandırılmıştır.

3.12. Kimyasalların Ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı (Grup:20)

Bu bölüm, organik ve inorganik hammaddelerin kimyasal işlemlerle dönüştürülmesini ve ürünlerin oluşumunu kapsamaktadır. Bu durum, ilk sanayi grubundan oluşan temel

kimyasalların üretimini; geri kalan faaliyet gruplarını oluşturan temel kimyasalların daha ileri işlemlerle üretilen ara ve nihai ürünlerin üretiminden ayırır.

3.13. Temel Eczacılık Ürünlerinin Ve Eczacılığa İlişkin Malzemelerin İmalatı (Grup:21)

Bu bölüm, temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatını kapsamaktadır. Bu bölüm ayrıca tıbbi kimyasalların ve botanik ürünlerinin imalatını da kapsamaktadır.

3.14. Kauçuk Ve Plastik Ürünlerin İmalatı (Grup:22)

Bu bölüm kauçuk ve plastik ürünlerin imalatını kapsamaktadır. Bu bölüm, imalat sürecinde kullanılan ham maddelere göre karakterize edilmektedir. Bununla beraber, bu alt kısım içinde zorunlu olarak yer alan maddelerin tüm ürünlerin imalatının bu bölümde sınıflandırılacağı anlamına gelmemektedir.

3.15. Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı (Grup:23)

Bu bölüm, mineral kaynaklı tek bir madde ile ilgili olan imalat faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu bölüm, cam ve cam ürünleri (örneğin; düz cam, çukur camlar, elyaf, teknik cam eşya vb.), seramik ürünleri, tuğla, kiremit ve fırınlanmış kil ürünleri ile tutkal ve sıva ürünleri gibi ham maddelerden nihai ürünler imalatını da kapsamaktadır. Şekillendirilmiş ve kullanıma hazır hale getirilmiş taş ve diğer mineral ürünlerin imalatı da bu bölüme dahildir.

3.16. Ana Metal Sanayii (Grup:24)

Bu bölüm elektro metalürjik ve diğer metalürjik teknikleri kullanarak, maden, demir külçesi, hurdadan elde edilen demir içeren ve demir içermeyen metallerin eritilmesi ve/veya ayrıştırılması faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu kısım aynı zamanda diğer kimyevi elementlerin saf metallere dönüştürülmesi ile metal alaşımların ve süper alaşım imalatını da kapsamaktadır. Eritme ve ayrıştırma işlemleri sonucunda elde edilen çıktı genellikle ingot (kütük) halinde olup, levha, şerit, çubuk, bar veya tel yapmak amacıyla haddeme, haddeden çekme ve kalıptan çekme işlemlerinde kullanılırken, erimiş halde olan çıktı ise dökümler ile diğer ana metal ürünleri yapmak için kullanılır.

3.17. Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Ve Teçhizat Hariç) (Grup:25)

Bu bölüm, genellikle statik, sabit bir işleve sahip "saf" metal ürünlerin (parçalar, muhafaza kapları (fıçı, varil vb.), yapılar gibi) imalatını ve takip eden 26 ile 30 arasındaki bölümlerin tersine, hareketli parçalarla çalışan, tamamıyla elektrikli, elektronik veya optik olmayan bu gibi ürünlerin (bazen diğer materyallerle) daha karmaşık birimlere dönüştürülmesine yönelik

bağlantı veya montaj ürünlerinin imalatını kapsamaktadır. Silah ve cephane imalatı da bu bölüme dahildir.

Kapsam dışı: Uzmanlaşmış bakım ve onarım faaliyetleri, bkz. grup 33.1, ve bu bölümde üretilmiş malların binalara kurulumu (örneğin; merkezi ısıtma kazanlarının kurulumu), bkz. 43.22 bu bölümün kapsamı dışındadır.

3.18. Bilgisayarların, Elektronik Ve Optik Ürünlerin İmalatı (Grup:26)

Bu bölüm, bilgisayarların, bilgisayar çevre birimlerinin, iletişim teçhizatının ve benzer elektronik ürünler ile bu tür ürünlerin parçalarının imalatını kapsamaktadır. Bu bölümdeki üretim süreci, entegre devrelerin tasarımı, kullanımı ve ileri derecede özel küçültme teknolojileriyle tanımlanmaktadır. Bu bölüm ayrıca, tüketici elektroniklerinin, ölçme, test etme, idare ve kontrol teçhizatının, ışın, elektromedikal ve elektroterapötik cihazların, optik aletlerin ve teçhizatların imalatı ile manyetik ve optik medyanın imalatını kapsamaktadır.

3.19. Elektrikli Teçhizat İmalatı (Grup:27)

Bu bölüm, elektrik enerjisini üreten, dağıtan ve kullanan ürünlerin imalatını kapsamaktadır. Elektrikli aydınlatma ve sinyalizasyon teçhizatı ile elektrikli ev gereçleri de bu bölüm de yer almaktadır.

Kapsam dışı: Bu bölüm, elektronik ürünlerin imalatını hariç tutmaktadır (bkz. Bölüm 26).

3.20. Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine Ve Ekipman İmalatı (Grup:28)

Bu bölüm, güç üreten ve uygulayan mekanik bileşenler ve herhangi bir özel amaç için imal edilmiş temel parçalar da dahil mekanik veya termal olarak materyaller üzerinde bağımsızca hareket eden ya da materyaller üzerinde (işleme, püskürtme, bastırma ve paketlenme gibi) işlemler yapan makinelerin ve teçhizatların imalatını kapsamaktadır. Bu bölüm, sanayide, bina ve bina dışı inşaat işlerinde, tarımda veya evde kullanılmak üzere tasarlanmış olsun ya da olmasın sabit ve hareketli ya da el aletleri imalatını kapsamaktadır. Yerleşke içerisinde yük ve yolcu taşımada kullanılan özel araçların imalatı da bu bölümün içindedir. Bu bölüm, NACE`de yer alan bir sanayide veya sanayilerin küçük bir grubunda özel olarak kullanılan makineler gibi özel amaçlı makinelerin imalatı ile sanayilerin büyük bir bölümünde kullanılan makineler gibi genel amaçlı makinelerin imalatını birbirinden ayırmaktadır. Bu bölüm ayrıca, panayır alanı eğlence teçhizatları, otomatik bowling salonu teçhizatları vb. gibi imalat sürecinde kullanılsın ya da kullanılsın başka bir yerde sınıflandırılmayan diğer özel amaçlı makinelerin imalatını da kapsamaktadır.

Kapsam dışı: Genel kullanım amacıyla metal ürünlerin imalatı (bölüm 25), birleştirilmiş kontrol cihazlarının, bilgisayar donanımlarının, ölçme ve test donanımlarının, elektrik kontrol ve dağıtım cihazlarının imalatı (bölüm 26 ve 27) ve genel amaçlı motorlu taşıtların imalatı (bölüm 29 ve 30) bu bölümün kapsamı dışındadır.

3.21. Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) Ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı (Grup:29)

Bu bölüm, yolcuların ya da yüklerin taşınması amacıyla motorlu kara taşıtlarının imalatını kapsamaktadır. Treyler ve yarı treylerlerin imalatı dahil motorlu kara taşıtlarına ait çeşitli parça ve aksesuarların imalatı da bu bölümde kapsamaktadır. Bu bölümde üretilen araçların bakım ve onarımı, 45.20`de sınıflandırılmıştır.

3.22. Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı (Grup:30)

Bu bölüm, gemi yapımı ve tekne imalatı, demir yolu için demir yolu vagonlarının ve lokomotiflerin imalatı, uçakların ve uzay gemilerinin ve bunların parçalarının imalatı gibi ulaşım araçlarının imalatını kapsamaktadır.

3.23. Mobilya İmalatı (Grup:31)

Bu bölüm, taş, beton ve seramik dışında herhangi bir maddeden yapılan mobilya ve ilgili ürünlerin imalatını kapsar. Mobilya imalatında kullanılan yöntemler kesme, biçimlendirme ve lamine etme de dahil standart materyal biçimlendirme ve parçaları birleştirme yöntemleridir. Maddenin hem estetik hem de işlevsel niteliği göz önüne alınarak tasarlanması, üretim sürecinin önemli bir yanını oluşturur. Mobilya imalatında kullanılan bazı yöntemler, imalat sanayinin diğer bölümlerinde kullanılan işlemlerle benzerdir. Örneğin kesme ve montaj işlemleri, 16. bölümde (Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı) sınıflandırılmış olan kereste kırımlarının üretimi sırasında ortaya çıkmaktadır. Ancak, çoklu işlemler ahşap mobilya imalatını, ahşap ürünlerin imalatından ayırmaktadır. Benzer bir şekilde, metal mobilya imalatında, 25. bölümde (Fabrikasyon metal ürünleri imalatı) sınıflandırılan haddeleme ile biçimlendirilerek üretilen ürünlerin imalatında da yer alan teknikler kullanılmaktadır. Plastik mobilyalar için kalıplama işlemi diğer plastik ürünlerin şekillendirilmesi ile benzerdir. Ancak, plastik mobilyaların imalatı uzmanlaşmış bir faaliyete dönüşmektedir.

3.24. Diğer İmalatlar (Grup:32)

Bu bölüm, sınıflamanın diğer bölümlerinde kapsamamış olan çeşitli malların imalatını kapsamaktadır. Bu bölüm arta kalanlardan oluşan bir bölüm olduğundan, üretim süreçleri, girdi olarak kullanılan materyaller ve üretilen malların kullanım alanları çok geniş bir aralıkta

değişmektedir ve genellikle bölümleri sınıflara gruplamakta kullanılan ölçütler burada uygulanamamıştır.

3.25. Makine Ve Ekipmanların Kurulumu Ve Onarımı (Grup:33)

Bu bölüm, makine, donanım ve çalışır durumda olan diğer ürünlerin yenilenmesi amacıyla imalat sektöründe üretilmiş malların uzmanlaşmış onarımını kapsamaktadır. Bu ürünlerin daha etkin çalışmalarını sağlamak ve bozulmalarını önlemek amacıyla yapılan genel veya rutin bakımlar da (örneğin; müşteriye hizmet) bu gruba dahildir. Bu bölüm, sadece uzmanlaşmış bakım ve onarım faaliyetlerini kapsamaktadır. Onarımın önemli bölümü, makine, teçhizat ve diğer malların imalatçıları tarafından da yapılır; bu durumda bunların bakım ve onarımını yapan birimlerin sınıflandırılması, malın imalatı ile birleşik olan bu faaliyetlerin, çoğunlukla katma değer prensibine göre payının belirlenmesiyle yapılır. Aynı ilke, birleşik ticaret ve onarım için de uygulanır. Makine ve donanımların yeniden yapılandırılmaları veya yeniden üretilmeleri bir imalat faaliyeti olarak değerlendirilmekte olup, bu kısımda yer alan diğer bölümlerde kapsamıştır. Tüketici mallarında olduğu gibi sermaye malları olarak kullanılan malların bakım ve onarımı, hane halkı mallarının bakım ve onarımı gibi sınıflandırılır (Örneğin; büro ve hane halkı mobilyalarının onarımı, bkz. 95.24). Ayrıca, bu bölüm makinelerin özel montajını da kapsamaktadır. Fakat, elektrik kablolarının döşenmesi, yürüyen merdivenlerin montajı, iklimlendirme sistemlerinin montajı gibi, binaların veya benzer yapıların entegre bir parçasını oluşturan donanımların montajı, inşaat kısmında sınıflandırılır.

Kapsam dışı: Sanayi makinelerinin temizlenmesi, (grup: 81.22), bilgisayar ve iletişim ekipmanlarının bakım ve onarımı, grup: 95.1, ev eşyalarının bakım ve onarımı (grup 95.2) bu bölümün kapsamı dışındadır.

4. TR 90 BÖLGESİ İMALAT SANAYİ MEVCUT DURUM ANALİZİ

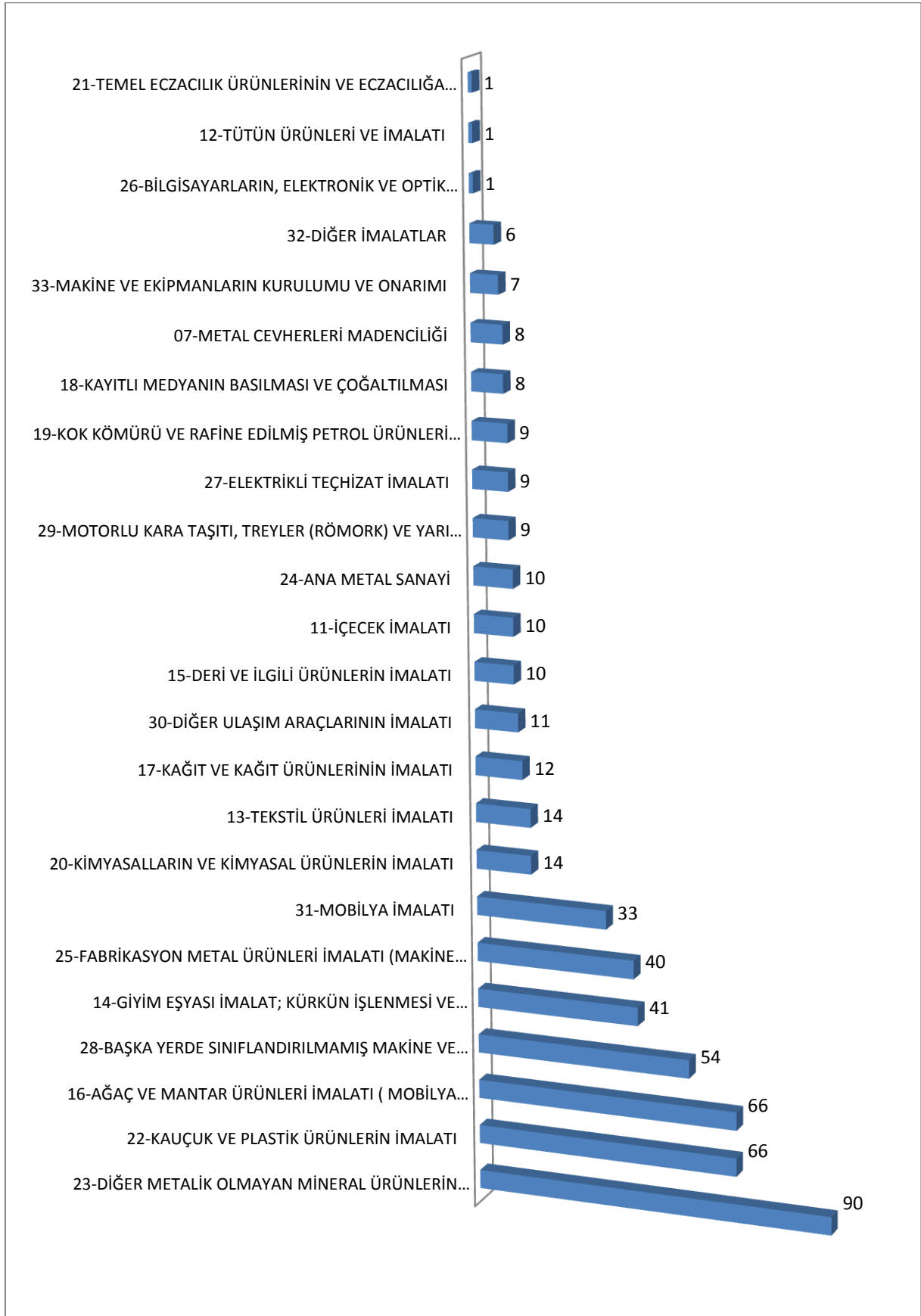
4.1. İmalat Sanayi ile İlgili Olarak Sanayi Sicil Kanunu Kapsamında Tutulan Sanayi Sicil Kaydı Verilerinin Analizi

Bölgedeki firmaların sanayi alt grubu ve illere göre dağılımı Tablo 2’de, Bölge toplamında sanayi alt gruplarına firma sayıları şekil 1’de verilmiştir. Tablo 2 ve Şekil 1’deki verilerden görüleceği üzere firma sayılarının çokluğu açısından Bölge’de “10-Gıda ürünlerinin imalatı, 08-Diğer madencilik ve taş ocakçılığı”, “16-Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) saz, saman ve benzeri malzemelerde, örülerek yapılan eşyaların imalatı”, “22-Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı”, “23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı”, “25-Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçizatı hariç,)”, “28-Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı”, “31-Mobilya imalatı” ve “14-Giyim eşyası imalat; kürkün işlenmesi ve boyanması” sanayi dalları öne çıkmaktadır.

Tablo 2. Sanayi Sicil Kaydı verilerine göre TR 90 Bölgesindeki firmaların iller ve alt grup bazında sayıları, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

İMALAT SANAYİ ALT GRUBU	TRABZON	RİZE	ORDU	GÜMÜŞHANE	GİRESUN	ARTVİN	Genel Toplam
05-KÖMÜR VE LİNYİT ÇIKARTILMASI			3				3
07-METAL CEVHERLERİ MADENCİLİĞİ	2	1	2	3	1		9
08-DİĞER MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	28	15	22	17	12	8	102
10-GIDA ÜRÜNLERİNİN İMALATI	137	159	76	32	57	15	476
11-İÇECEK İMALATI	3	3	1		4		11
12-TÜTÜN ÜRÜNLERİ VE İMALATI	1						1
13-TEKSTİL ÜRÜNLERİ İMALATI	8	1	4		2		15
14-GİYİM EŞYASI İMALAT; KÜRKÜN İŞLENMESİ VE BOYANMASI	13		21		7		41
15-DERİ VE İLGİLİ ÜRÜNLERİN İMALATI	5		4		1		10
16-AĞAÇ VE MANTAR ÜRÜNLERİ İMALATI (MOBİLYA HARIÇ) SAZ, SAMAN VE BENZERİ MALZEMELERDE, ÖRÜLEREK YAPILAN EŞYALARIN İMALATI	23	5	19	3	12	5	67

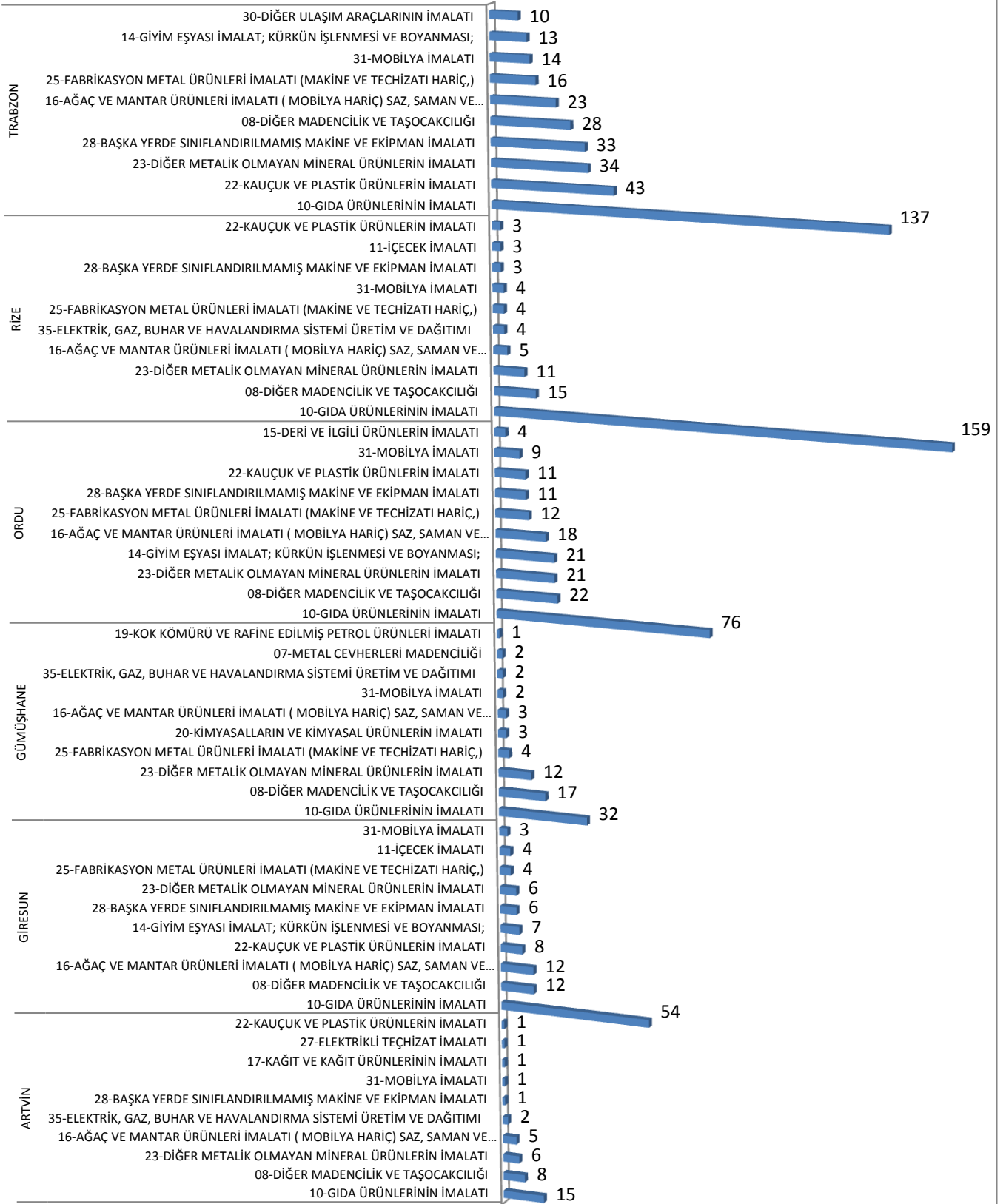
İMALAT SANAYİ ALT GRUBU	TRABZON	RİZE	ORDU	GÜMÜŞHANE	GİRESUN	ARTVİN	Genel Toplam
17-KAĞIT VE KAĞIT ÜRÜNLERİNİN İMALATI	6		3		2	1	12
18-KAYITLI MEDYANIN BASILMASI VE ÇOĞALTILMASI	7				1		8
19-KOK KÖMÜRÜ VE RAFİNE EDİLMİŞ PETROL ÜRÜNLERİ İMALATI	4		2	1	2		9
20-KİMYASALLARIN VE KİMYASAL ÜRÜNLERİN İMALATI	7	2	2	3			14
21-TEMEL ECZACILIK ÜRÜNLERİNİN VE ECZACILIĞA İLİŞKİN MALZEMELERİN İMALATI	1						1
22-KAUÇUK VE PLASTİK ÜRÜNLERİN İMALATI	43	5	11		8	1	68
23-DİĞER METALİK OLMAYAN MİNERAL ÜRÜNLERİN İMALATI	35	11	22	13	6	6	93
24-ANA METAL SANAYİ	9				2		11
25-FABRİKASYON METAL ÜRÜNLERİ İMALATI (MAKİNE VE TEÇİZATI HARİÇ,)	16	4	12	4	4		40
26-BİLGİSAYARLARIN, ELEKTRONİK VE OPTİK ÜRÜNLERİN İMALATI			1				1
27-ELEKTRİKLİ TEÇİZAT İMALATI	8	1				1	10
28-BAŞKA YERDE SINIFLANDIRILMAMIŞ MAKİNE VE EKİPMAN İMALATI	33	3	11		6	1	54
29-MOTORLU KARA TAŞITI, TREYLER (RÖMORK) VE YARI TREYLER (YARI RÖMORK) İMALATI	8		1				9
30-DİĞER ULAŞIM ARAÇLARININ İMALATI	10		1				11
31-MOBİLYA İMALATI	14	4	9	2	3	1	33
32-DİĞER İMALATLAR	4		2				6
33-MAKİNE VE EKİPMANLARIN KURULUMU VE ONARIMI	5	1	2				8
35-ELEKTRİK, GAZ, BUHAR VE HAVALANDIRMA SİSTEMİ ÜRETİM VE DAĞITIMI	2	4		2	1	2	11
SİCİL KAYITLARINDA GRUBU BELİRTİLMEYEN	4		2				6
GENEL TOPLAM	436	219	233	80	131	41	1140

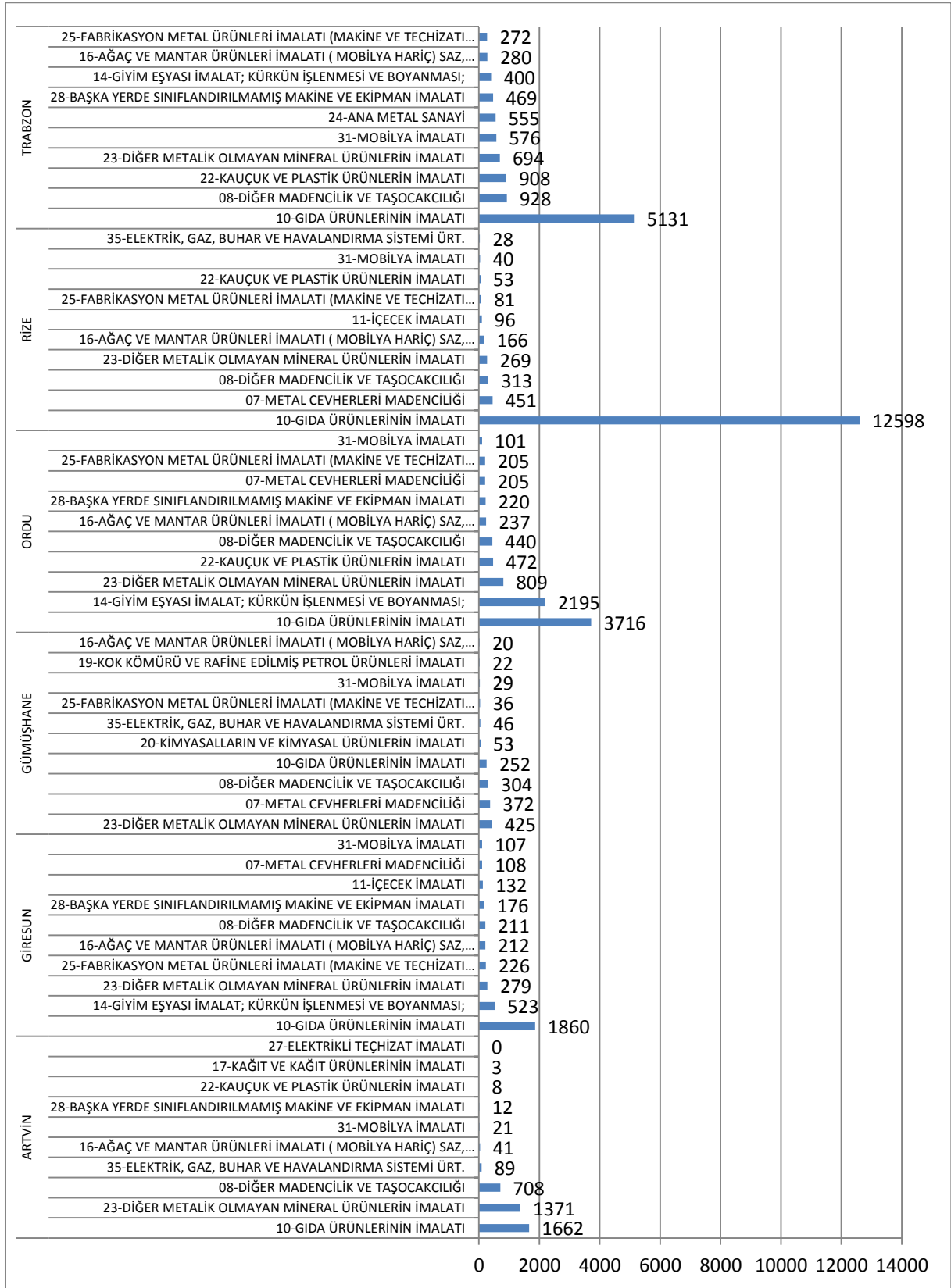
Şekil 1. TR 90 Bölgesi bazında imalat sanayi dallarına göre firmaların dağılımı (Gıda İmalat Firmaları Hariç), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

Bölgedeki firmaların illere göre grup bazında sayısal dağılımı ve sağlanan istihdam Şekil 2'deki grafiklerde verilmiştir. Bütün illerde *10-Gıda ürünlerinin imalatı* firma sayısı ve istihdam açısından ilk sırada yer almaktadır. Firma sayısı açısından bu sanayi dalını, **Artvin'de** “23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı”, “08-Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı”, **Giresun'da** “08-Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı”, “16-Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) saz, saman ve benzeri malzemelerde, örülerek yapılan eşyaların imalatı”, **Gümüşhane'de** “23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı”, “08-Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı”, **Ordu'da** “23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı”, “08-Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı”, **Rize'de** “23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı”, “08-Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı”, **Trabzon'da ise** “22-Kauçuk Ve Plastik Ürünlerin İmalatı” ve “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı” izlemektedir.

Bölge'deki sanayi dalları istihdam açısından değerlendirildiğinde ise **Artvin'de**, “10-Gıda Ürünlerinin İmalatı”, “08-Diğer Madencilik Ve Taşocakçılığı”, “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı” **Giresun'da**, “10-Gıda Ürünlerinin İmalatı”, “14-Giyim Eşyası İmalat; Kürkün İşlenmesi Ve Boyanması”, “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı” , **Gümüşhane'de**, “10-Gıda Ürünlerinin İmalatı”, “08-Diğer Madencilik Ve Taşocakçılığı”, “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı”, **Ordu'da** “23-Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı”, “08-Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı”, **Rize'de** “10-Gıda Ürünlerinin İmalatı”, “08-Diğer Madencilik Ve Taşocakçılığı”, “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı”, **Trabzon'da ise** “10-Gıda Ürünlerinin İmalatı”, “22-Kauçuk Ve Plastik Ürünlerin İmalatı”, “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı”, “28-Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine Ve Ekipman İmalatı” alanında faaliyet gösteren firmalar ön plana çıkmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 2. a) TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayi dalına göre firmaların sayısal dağılımı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011 b) TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayi dalına ve illere göre istihdam, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

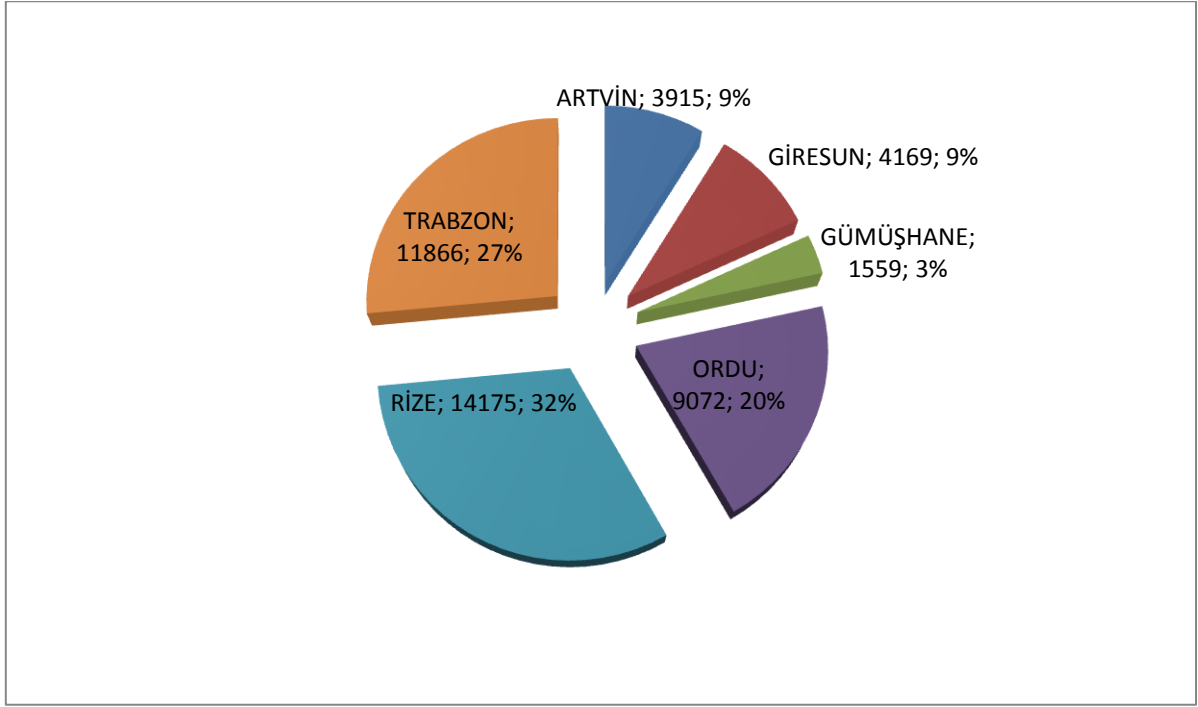
TR 90 Bölgesinde öne çıkan ilk on sanayi dalı ve bu alanlarda faaliyet gösteren firma sayıları Tablo 3’de verilmiştir. Bu Tablo’ dan da görüleceği üzere, TR 90 Bölgesinde “10-Gıda Ürünlerinin İmalatı” , “08-Diğer Madencilik Ve Taşocaklığı”, “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı”, “22-Kauçuk Ve Plastik Ürünlerin İmalatı”, “16-Ağaç Ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç) Saz, Saman Ve Benzeri Malzemelerde, Örülerek Yapılan Eşyaların İmalatı”, “28-Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine Ve Ekipman İmalatı”, “14-Giyim Eşyası İmalat; Kürkün İşlenmesi Ve Boyanması”, “25-Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Ve Teçizatı Hariç,)”, 31-Mobilya İmalatı” Ve “13-Tekstil Ürünleri İmalatı” sanayi dalları ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3. TR 90 Bölgesi’nde öne çıkan imalat sanayi dallarında faaliyet gösteren firmaların iller bazında sayısal dağılımı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

İmalat Sanayi Dalları	TRABZON	RİZE	ORDU	GÜMÜŞHANE	GİRESUN	ARTVİN	TR90
10-GIDA ÜRÜNLERİNİN İMALATI	137	159	76	32	57	15	476
08-DİĞER MADENCİLİK VE TAŞOCAKLIĞI	28	15	22	17	12	8	102
23-DİĞER METALİK OLMAYAN MİNERAL ÜRÜNLERİN İMALATI	35	11	22	13	6	6	93
22-KAUÇUK VE PLASTİK ÜRÜNLERİN İMALATI	43	5	11		8	1	68
16-AĞAÇ VE MANTAR ÜRÜNLERİ İMALATI (MOBİLYA HARIÇ) SAZ, SAMAN VE BENZERİ MALZEMELERDE, ÖRÜLEREK YAPILAN EŞYALARIN İMALATI	23	5	19	3	12	5	67
28-BAŞKA YERDE SINIFLANDIRILMAMIŞ MAKİNE VE EKİPMAN İMALATI	33	3	11		6	1	54
14-GİYİM EŞYASI İMALAT; KÜRKÜN İŞLENMESİ VE BOYANMASI;	13		21		7		41
25-FABRİKASYON METAL ÜRÜNLERİ İMALATI (MAKİNE VE TEÇİZATI HARIÇ,)	16	4	12	4	4		40
31-MOBİLYA İMALATI	14	4	9	2	3	1	33
13-TEKSTİL ÜRÜNLERİ İMALATI	8	1	4		2		15
Diğer	86	12	26	9	14	4	151
TOPLAM	436	219	233	80	131	41	1140

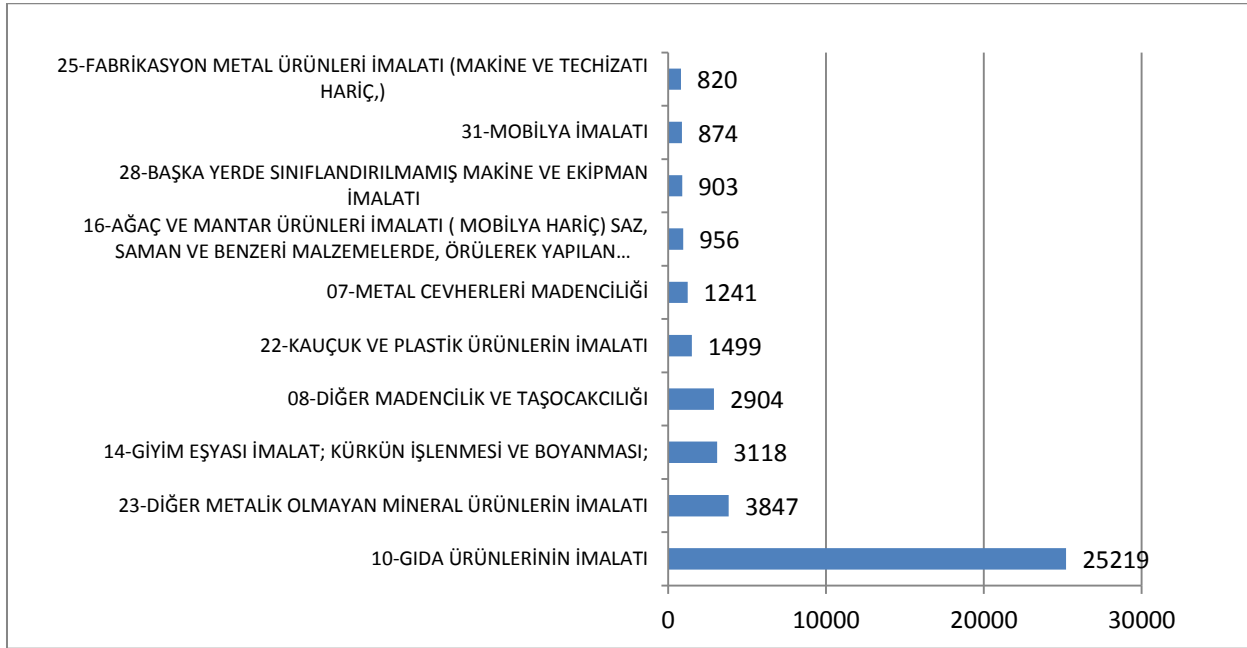
Tablo 4. TR90 Bölgesi İllerinde firma sayılarına göre öne çıkan ilk 5 imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

ÖNE ÇIKAN İLK 5 İMALAT KOLU	ARTVİN	GİRESUN	GÜMÜŞHANE	ORDU	RİZE	TRABZON
10-GIDA ÜRÜNLERİNİN İMALATI	x	x	x	x	x	x
08-DİĞER MADENCİLİK VE TAŞOCAKCILIĞI	x	x	x	x	x	x
23-DİĞER METALİK OLMAYAN MİNERAL ÜRÜNLERİN İMALATI	x		x	x	x	x
16-AĞAÇ VE MANTAR ÜRÜNLERİ İMALATI (MOBİLYA HARİÇ) SAZ, SAMAN VE BENZERİ MALZEMELERDE, ÖRÜLEREK YAPILAN EŞYALARIN İMALATI	x	x	x	x	x	
22-KAUÇUK VE PLASTİK ÜRÜNLERİN İMALATI		x			x	x
28-BAŞKA YERDE SINIFLANDIRILMAMIŞ MAKİNE VE EKİPMAN İMALATI						x
14-GİYİM EŞYASI İMALAT; KÜRKÜN İŞLENMESİ VE BOYANMASI;		x		x		
10-GIDA ÜRÜNLERİNİN İMALATI						
08-DİĞER MADENCİLİK VE TAŞOCAKCILIĞI						
23-DİĞER METALİK OLMAYAN MİNERAL ÜRÜNLERİN İMALATI						
25-FABRİKASYON METAL ÜRÜNLERİ İMALATI (MAKİNE VE TECHİZATI HARİÇ,)			x			
35-ELEKTRİK, GAZ, BUHAR VE HAVALANDIRMA SİSTEMİ ÜRETİM VE DAĞITIMI	x					

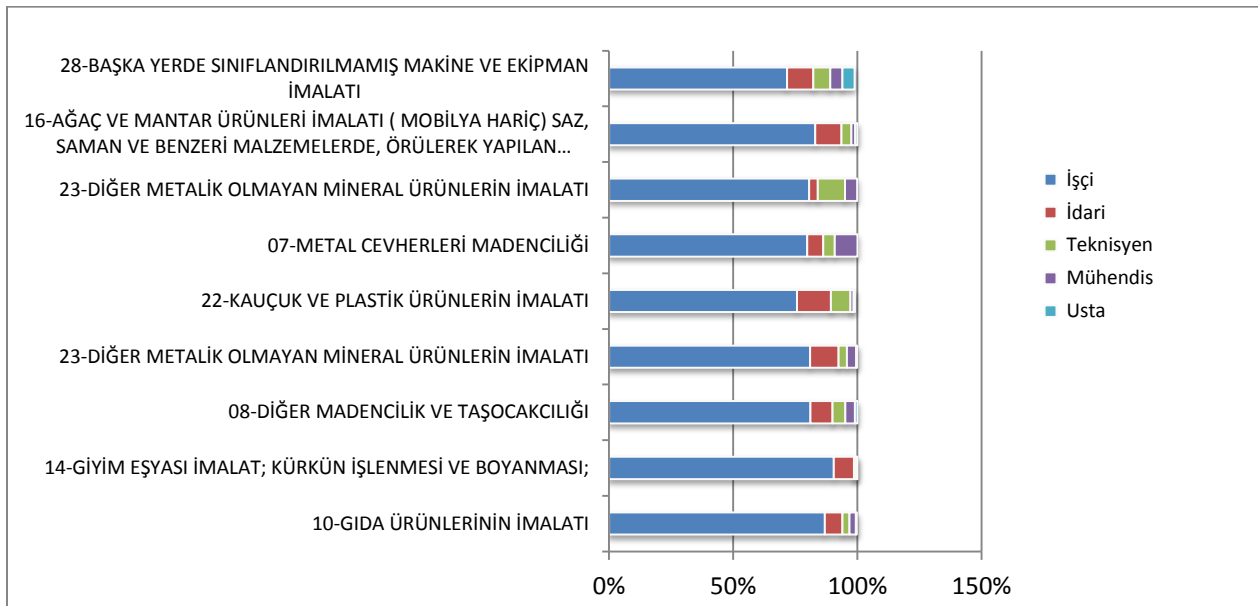

Şekil 3. TR90 Bölgesi’ndeki toplam imalat sanayi istihdamının illere göre dağılımı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

TR 90 Bölgesinde en fazla sanayi istihdamı Rize’de yapılmaktadır, bu ili sırasıyla Trabzon, Ordu, Giresun, Artvin ve Gümüşhane izlemektedir(Şekil3). Bölge’de en fazla istihdam sağlanan ilk on sanayi dalı Şekil 4’de verilmiştir. Bu şekilden anlaşılacağı üzere Bölge’de istihdam açısından “10-Gıda Ürünlerinin İmalatı”, “23-Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı”, “14-Giyim Eşyası İmalat; Kürkün İşlenmesi Ve Boyanması”, “08-Diğer Madencilik Ve Taşocaklığı”, “22-Kauçuk Ve Plastik Ürünlerin İmalatı”, “07-Metal Cevherleri Madenciliği”, “16-Ağaç Ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç) Saz, Saman Ve Benzeri”, “28-Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine Ve Ekipman İmalatı”, “31-Mobilya İmalatı” Ve “25-Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Ve Teçhizatı Hariç,) sanayi dalları önem taşımaktadır.

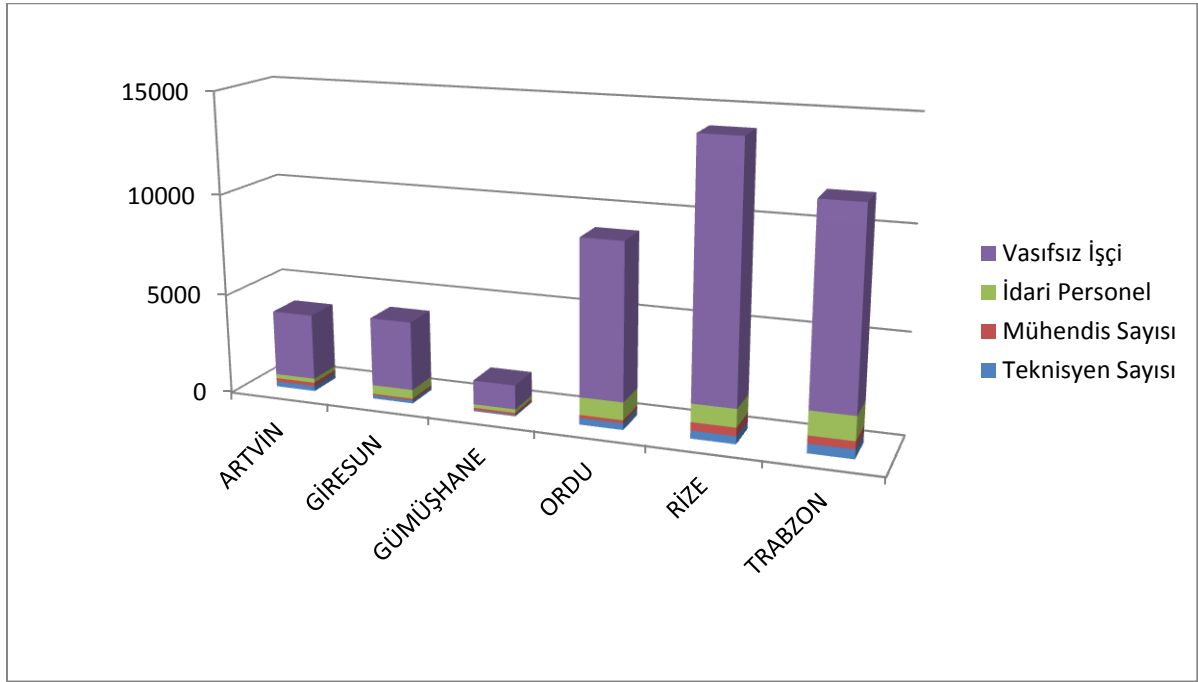

Şekil 4. TR90 Bölgesi imalat sanayiinde en fazla istihdam sağlanan 10 imalat sanayi dalı (Kişi), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

Şekil 5. TR90 Bölgesinin önde gelen imalat sanayi dallarındaki çalışanların profili, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

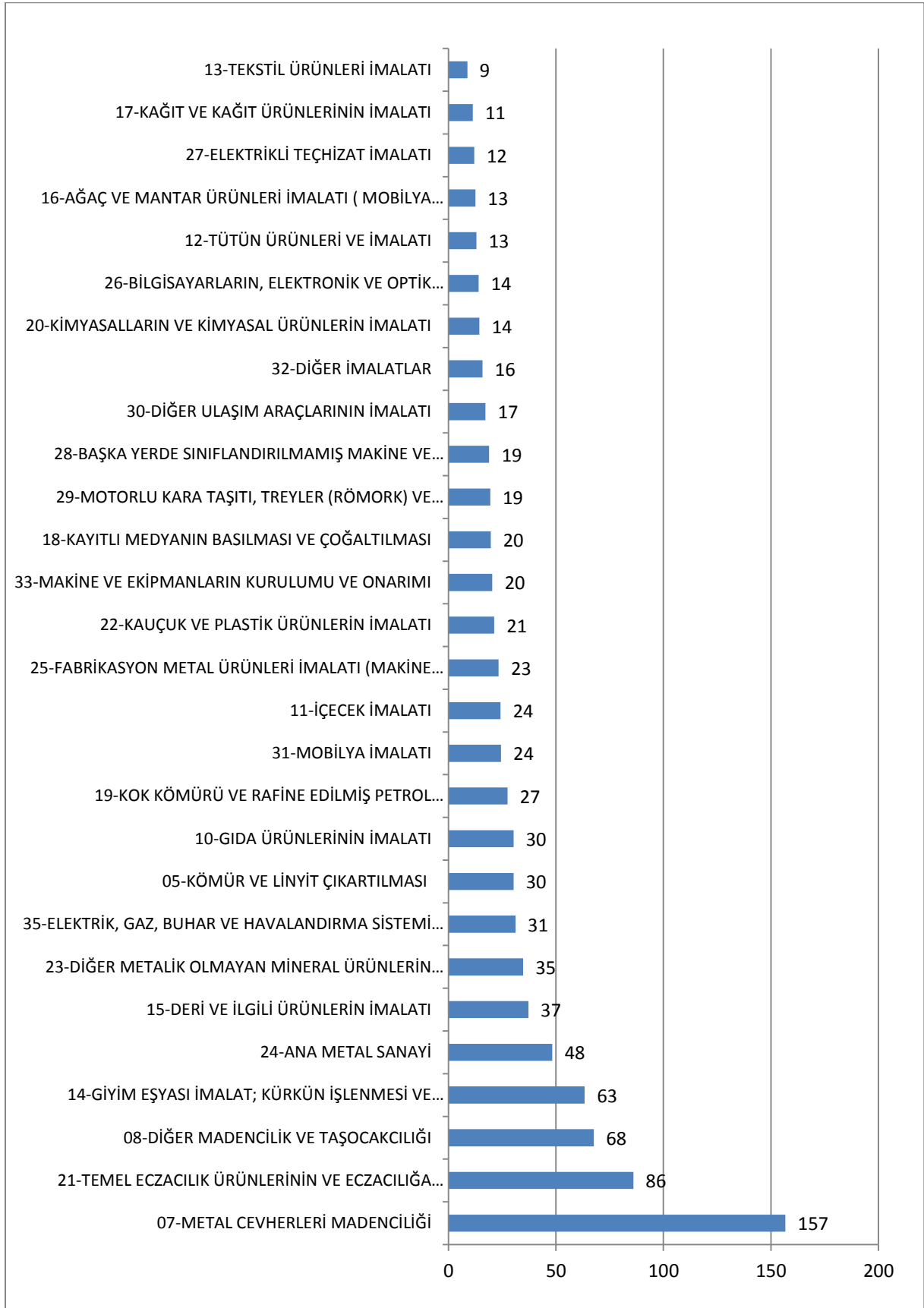
TR 90 Bölgesinde sanayi sektöründe çalışanların profili eğitim düzeyine göre Şekil 5'deki grafikte verilmiştir. Bu grafik DOKA Bölgesindeki sanayi çalışanlarının büyük çoğunluğunun işçi olduğunu, teknisyen ve mühendis sayısının çok az olduğunu, idari eleman sayısının teknik eleman sayısından fazla olduğunu göstermektedir. Bölgede en fazla mühendis ve teknisyen çalıştırılan illerin ise Trabzon, Rize ve Ordu olduğu görülmektedir, Şekil 6.

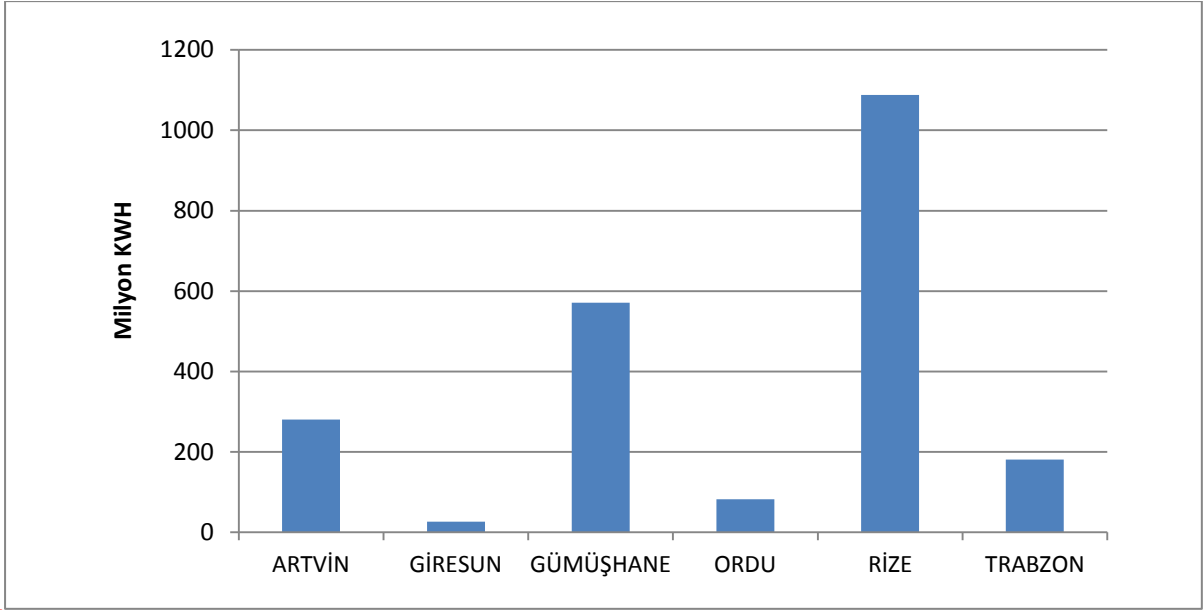
Şekil 6. TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayi çalışan profillerinin illere göre değişimi, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

Sektör firmalarının ortalama istihdam rakamları Şekil 7'deki grafikte verilmiştir. Bu grafik, TR 90 Bölgesinde, 07-Metal Cevherleri Madenciliği, 21-Temel Eczacılık Ürünleri, 08-Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı, 14-Giyim Eşyası İmalatı ve 24-Ana Metal Sanayi dallarında faaliyet gösteren bir firmanın 50 civarında veya daha fazla personel istihdam ettiğini göstermektedir. Ancak "21-Temel Eczacılık Ürünleri" imalat dalında tek firmanın Sanayi Sicil Kayıtlı olması bu sektördeki firmaların ortalama çalışan sayısını belirlemek açısından gerçekçi veya yeterli olmayabilir.

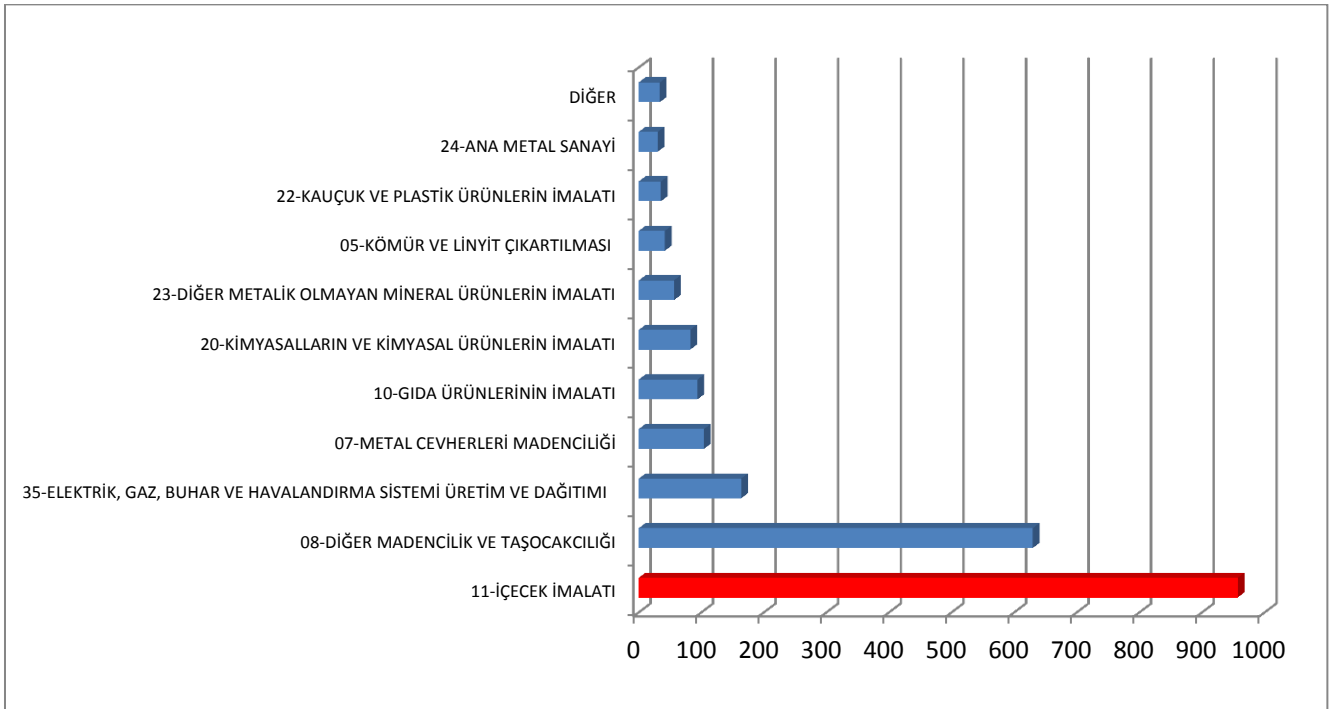
Bölgede sanayi sektöründe en fazla elektrik enerjisi sırasıyla Rize, Gümüşhane ve Artvin'de tüketilmektedir, Şekil 8. Bu durum söz konusu illerde ön planda olan madencilik, gıda ve içecek fabrikalarından kaynaklanmaktadır. Zira Şekil 9'daki grafikten de anlaşılacağı üzere Bölgedeki sanayi dalları içinde 11-İçecek imalatı ve 08-Diğer madencilik ve taş ocakçılığı'nın en fazla elektrik tüketilen sanayi dalları olduğu görülmektedir.

Şekil 7. TR 90 Bölgesi bazında İmalat sanayi dallarına göre firmalardaki ortalama istihdam rakamları, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

Şekil 8. TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayinde tüketilen elektrik enerjisinin illere göre dağılımı (KWH), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

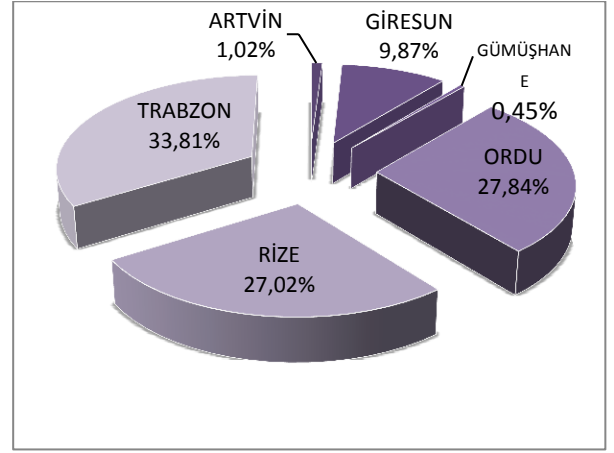
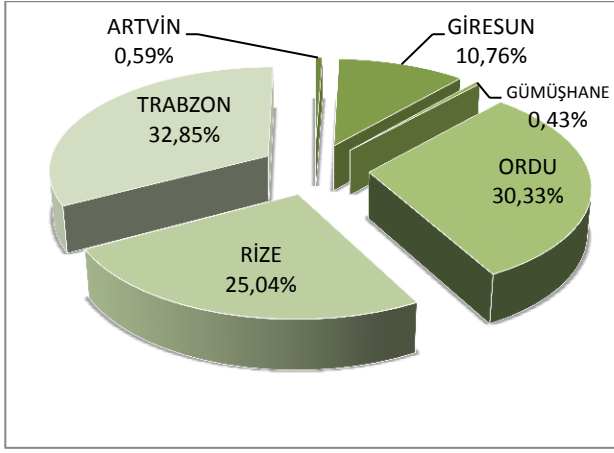

Şekil 9. TR 90 Bölgesi'nde tüketilen elektrik enerjisinin sektörlere göre dağılımı (Milyon KWH), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

Bölge’de imalat sanayi ile ilgili ürünlerde 2008—2010 yılları arasındaki en fazla net satış Trabzon’da gerçekleşmiştir, Trabzon’u Ordu ve Rize illeri izlemiştir, Tablo 5, Şekil 10-12. Bu yıllar arasında illerin büyüme performansı incelendiğinde ise en fazla büyümenin Artvin’de olduğu görülmektedir, Şekil 13. 2008-2010 yılları arasında, iller bazında net satışlar incelendiğinde ise Artvin’de Motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler, Giresun’da Deri ve ilgili ürünler, Gümüşhane’de Mobilya imalatı, Ordu’da Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı, Rize’de Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı, Trabzon’da ise İçeceklerin imalatı dallarında net satışların diğer alanlara göre daha fazla arttığı görülmüştür, Şekil 14-19.

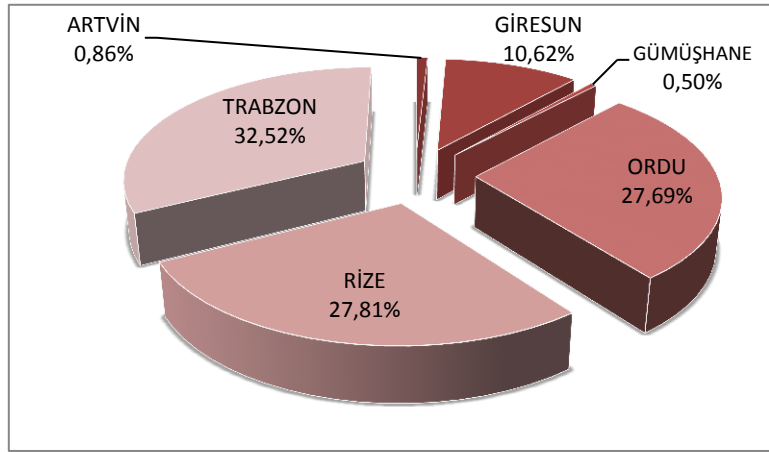
Tablo 4. TR 90 Bölgesi’nde imalat sanayiinde net satışların illere göre dağılımı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

İllere Göre İmalat Sanayi İşletmeleri Toplam Net Satışları						
Yıllar	2008		2009		2010	
İller	Net Satışlar (TL)	TR90 İçindeki Oranı (%)	Net Satışlar (TL)	TR90 İçindeki Oranı (%)	Net Satışlar (TL)	TR90 İçindeki Oranı (%)
ARTVİN	34.389.894,00	0,59	64.459.828,00	1,02	65.823.688,00	0,86
GİRESUN	625.471.252,00	10,76	623.156.876,00	9,87	814.219.998,00	10,62
GÜMÜŞHANE	24.764.508,00	0,43	28.496.685,00	0,45	38.037.306,00	0,50
ORDU	1.762.595.417,00	30,33	1.757.978.973,00	27,84	2.123.043.142,00	27,69
RİZE	1.455.154.220,00	25,04	1.706.118.334,00	27,02	2.132.594.374,00	27,81
TRABZON	1.908.844.287,00	32,85	2.134.795.313,00	33,81	2.493.603.093,00	32,52
TR90 TOPLAMI	5.811.219.578,00		6.315.006.009,00		7.667.321.601,00	
TÜRKİYE	613.836.388.294,00		579.452.770.629,00		685.519.974.726,00	
TR90/TÜRKİYE	0,94%		1,1%		1,1%	

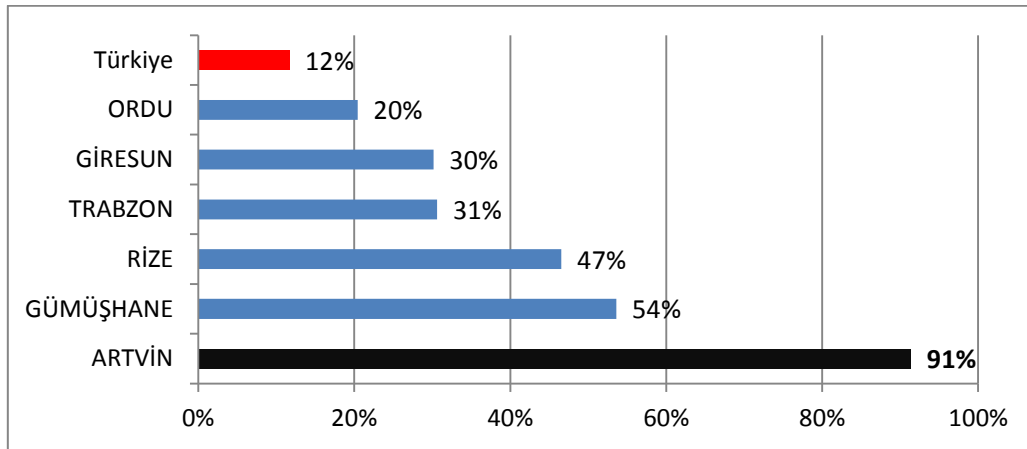

Şekil 10. İllerde 2008 yılında gerçekleşen net imalat sanayi satışlarının TR 90 Bölgesine oranı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

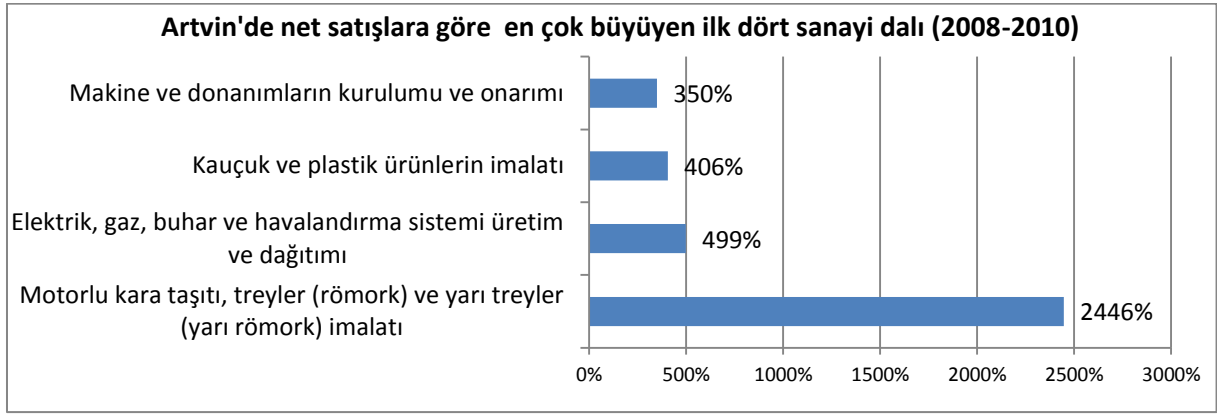
Şekil 11. İllerde 2009 yılında gerçekleşen net imalat sanayi satışlarının TR 90 Bölgesine oranı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

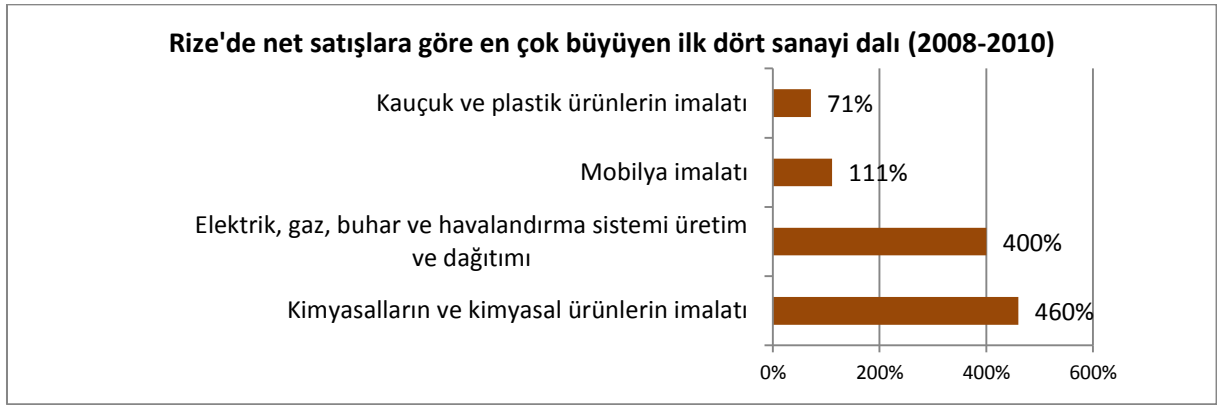
Şekil 12. İllerde 2009 yılında gerçekleşen net imalat sanayi satışlarının TR 90 Bölgesine oranı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

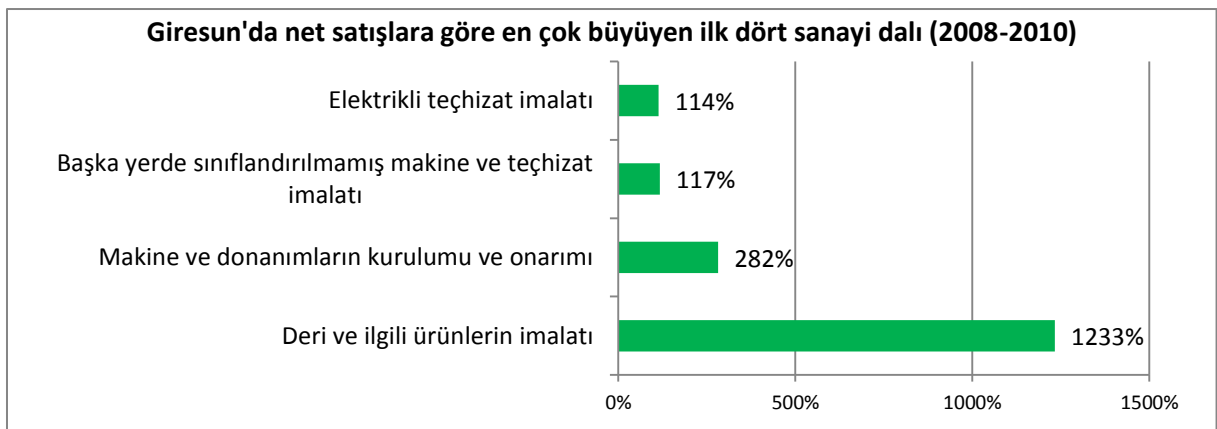
Şekil 13. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre TR 90 Bölgesi'ndeki illerin imalat sanayi büyüme performansları, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

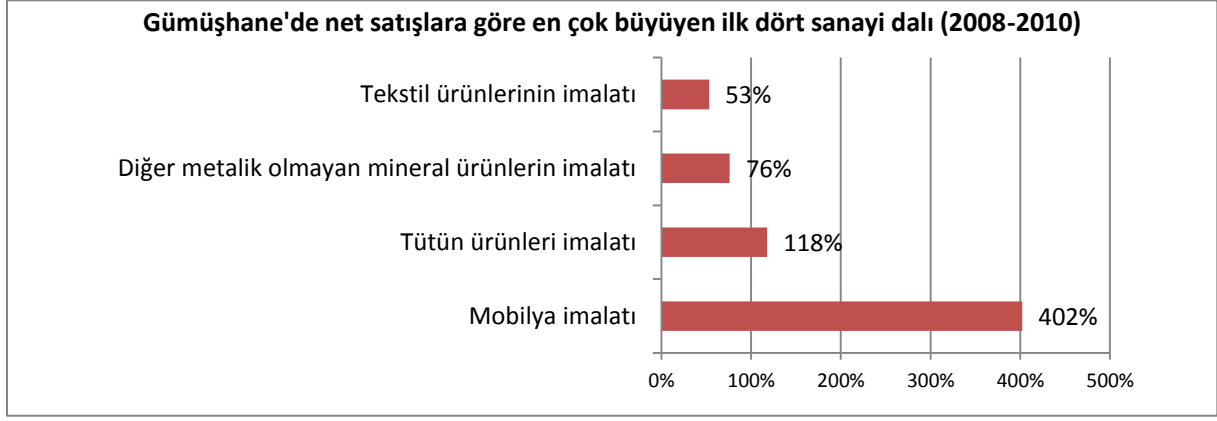
Şekil 14. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre ARTVİN'de en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

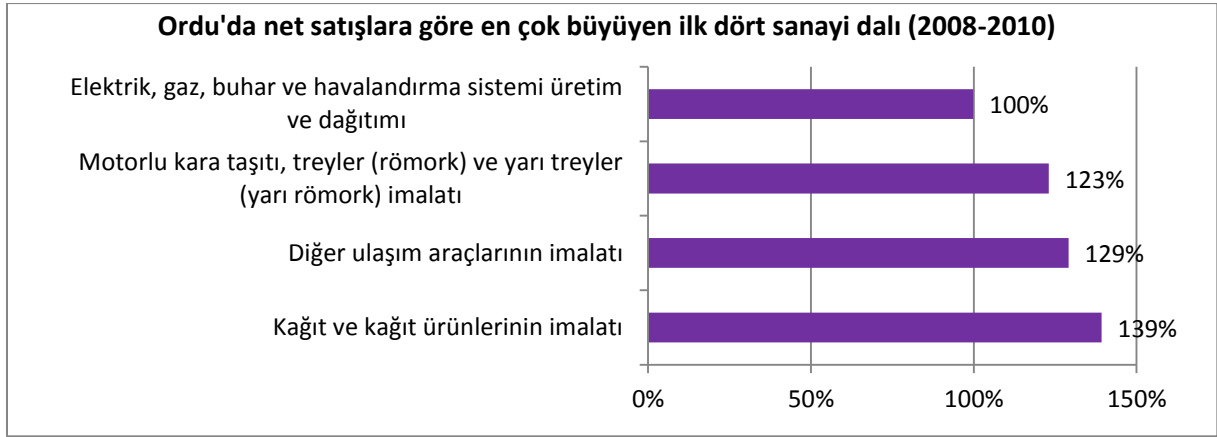
Şekil 15. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre Rize'de en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

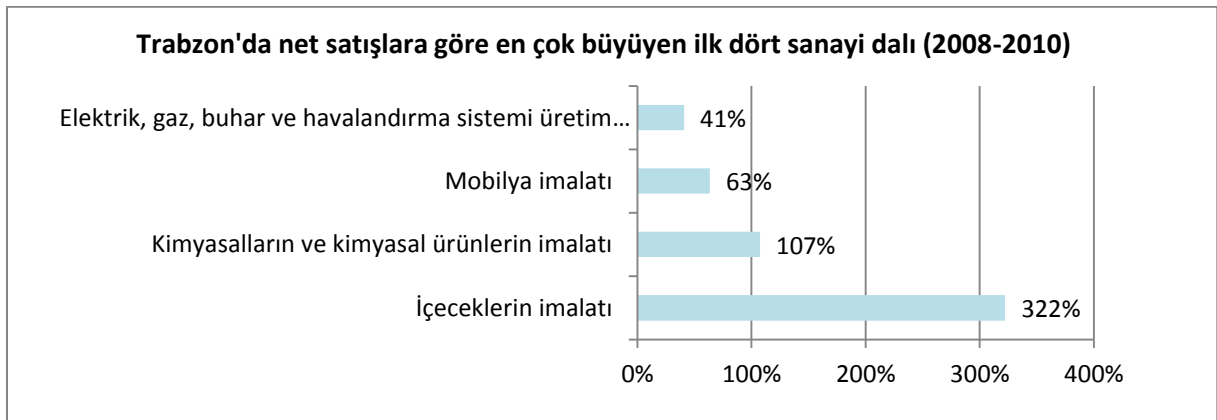
Şekil 16. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre GİRESUN'da en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

Şekil 17. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre GÜMÜŞHANE’de en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

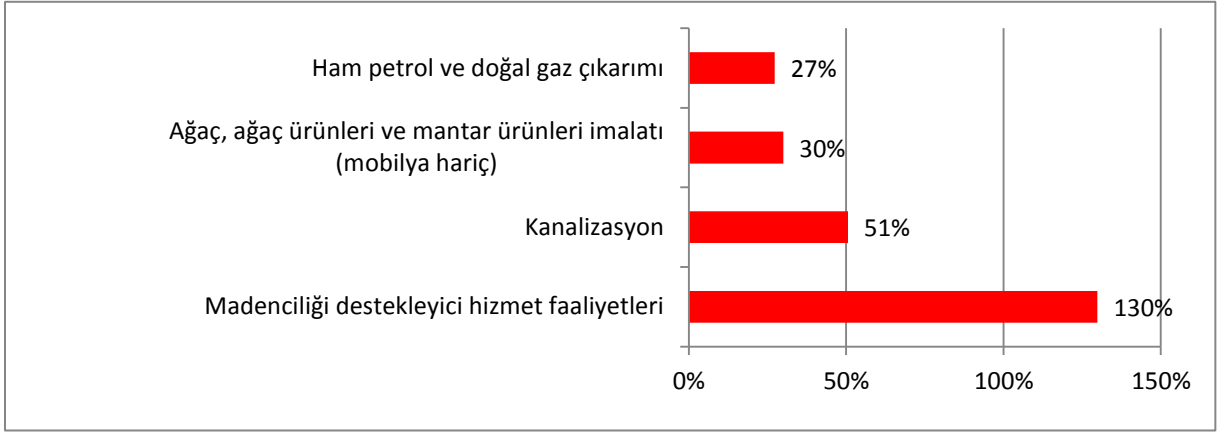

Şekil 18. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre ORDU’da en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

Şekil 19. 2008-2010 yılları arasında gerçekleşen net satışlara göre TRABZON’da en fazla büyüyen ilk dört imalat sanayi dalı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

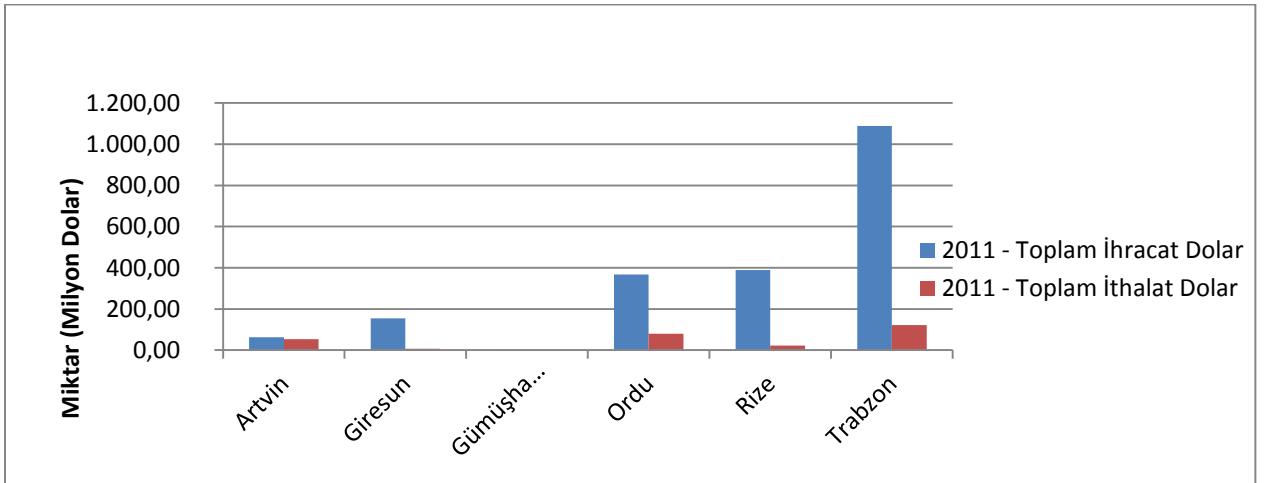
Türkiye genelinde 2008-2010 yılları arasında en fazla büyüyen sektör Madencilik destekleyici hizmet faaliyetleri alanı olmuştur, Şekil 20.

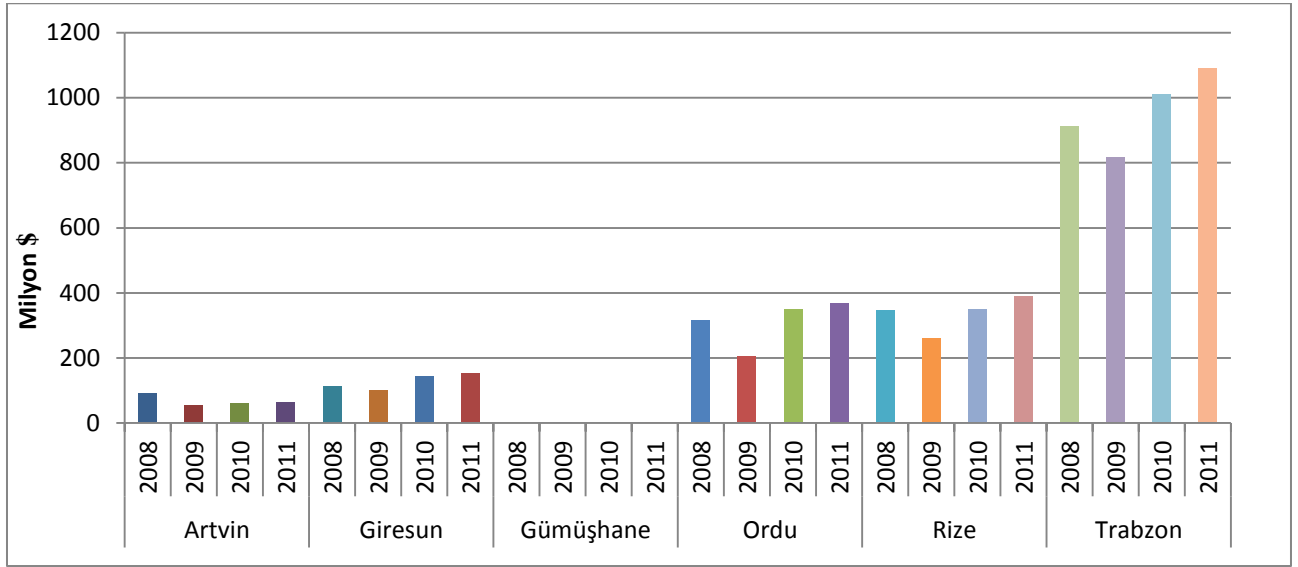
Şekil 20. Türkiye’de 2008-2010 yılları arasında en çok büyüyen ilk dört sektör, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011

4.2. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Verilerinin Analizi

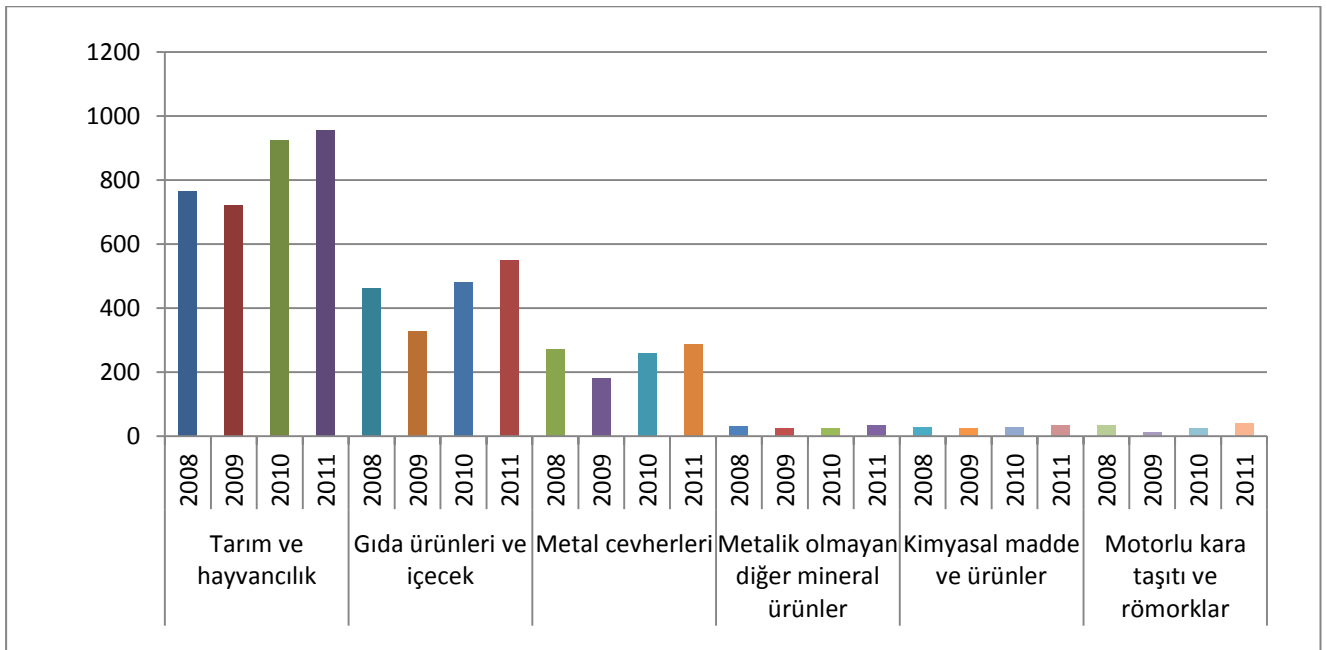
TR 90 Bölgesi’nin dış ticaret verileri incelendiğinde ise en fazla ihracat ve ithalatın Trabzon’da, en az ihracat ve ithalatın Gümüşhane’de gerçekleştiği görülmektedir, Şekil 21. Bölge’de 2008-2011 yılları arasında gerçekleştirilen ihracatın illere göre dağılımı Şekil 22’de verilmektedir. Bu grafik 2009’da Bölgedeki tüm illerin ihracatında 2009 yılında bir düşüş yaşandığını bu yıldan sonra ise düzenli bir artış olduğunu göstermektedir.

Şekil 21. TR 90 Bölgesi’nde 2011 yılında gerçekleşen dış ticaretin illere göre dağılımı, TÜİK 2012

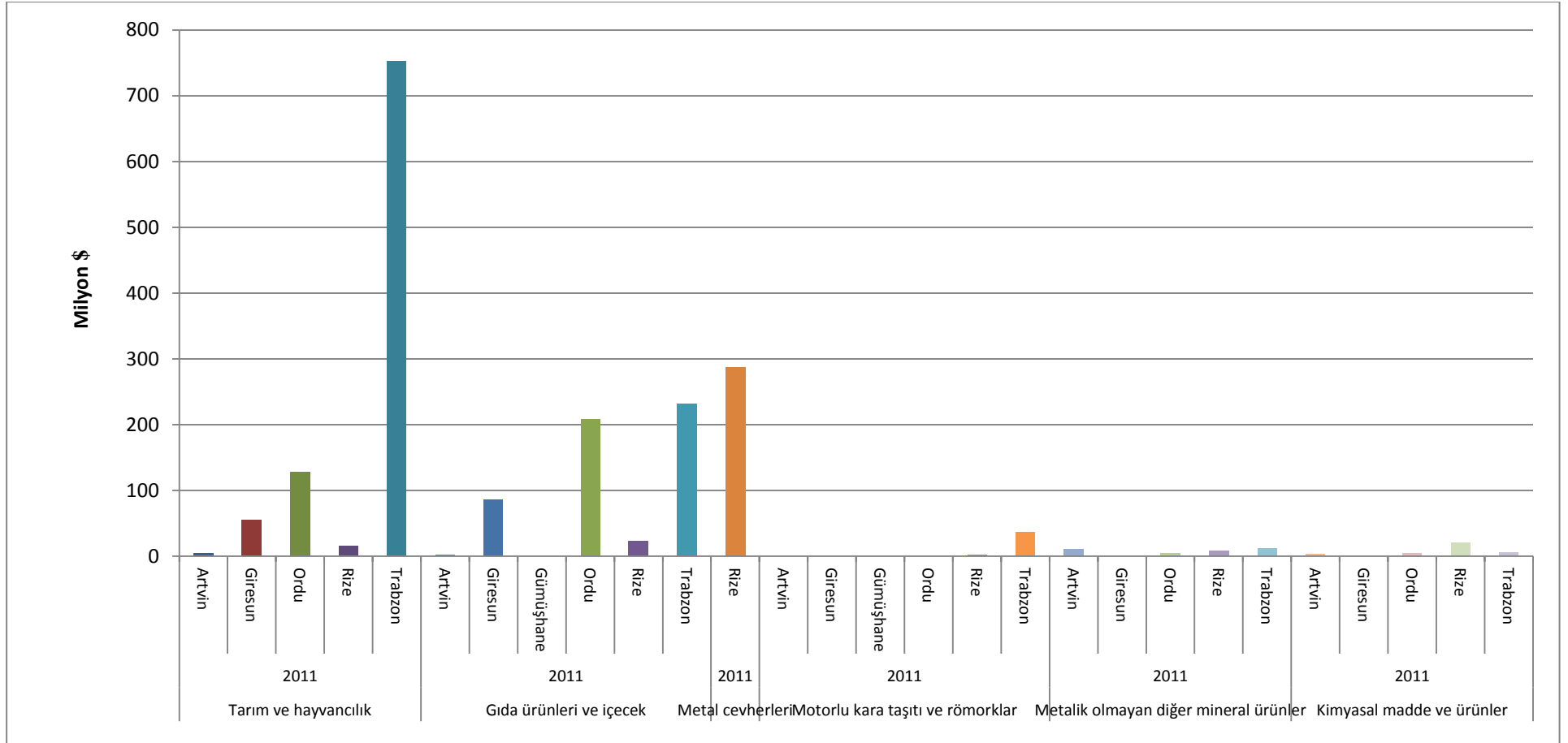

Şekil 22. TR 90 Bölgesi'ndeki imalat sanayi ihracatının illere göre dağılımı, TÜİK 2012

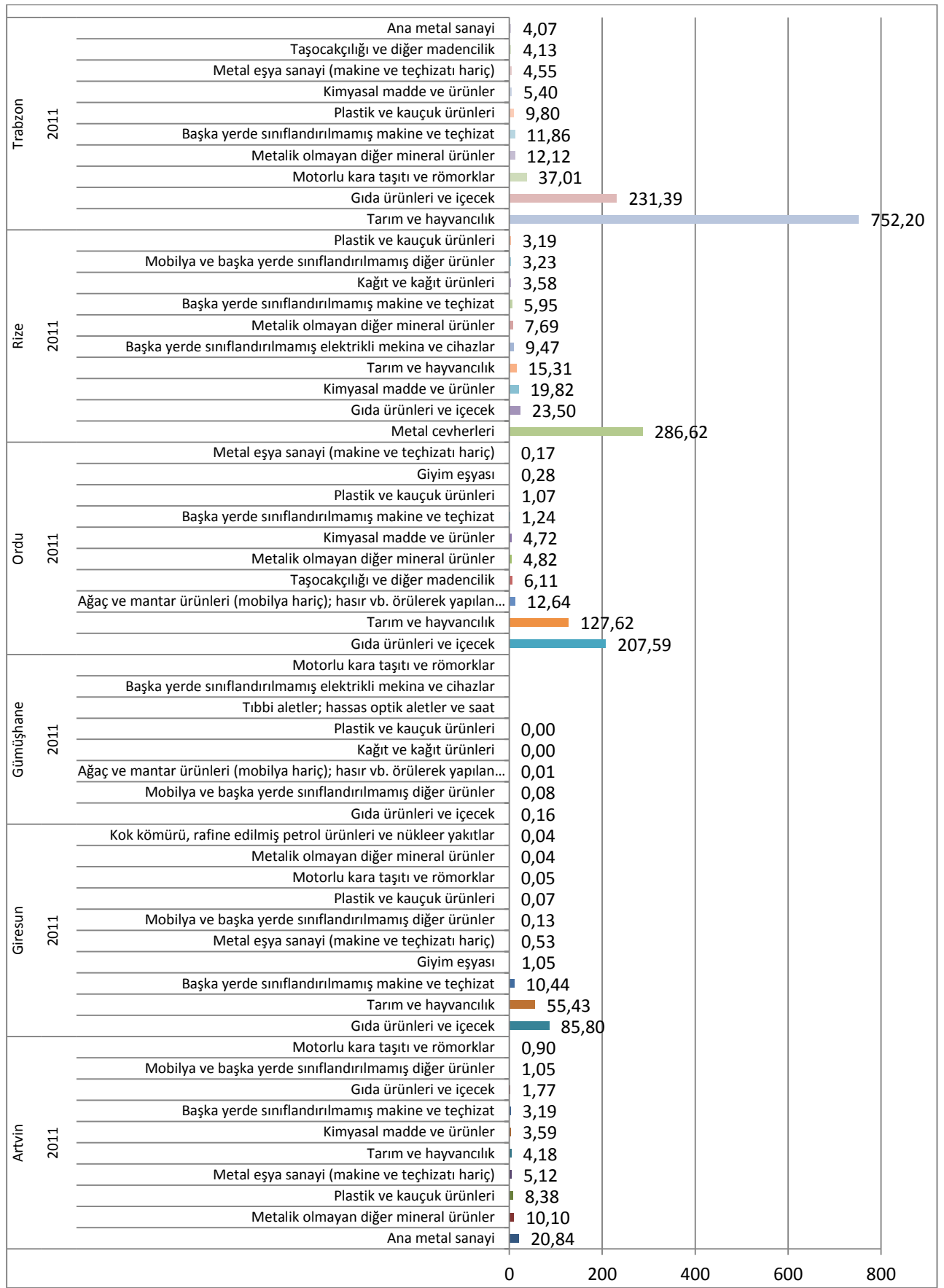

Şekil 23. TR 90 Bölgesinin ihracatında öne çıkan ilk 6 İmalat sanayi dalındaki ihracatın yıllara göre değişimi (Milyon \$), TÜİK 2012

TR 90 Bölgesinin ihracatında öne çıkan alanlar, tarım ve hayvancılık, gıda ürünleri ve içecek imalatı, metal cevherleri, metalik olmayan diğer mineral ürünler, kimyasal madde ve ürünler, motorlu kara taşıtı ve römorklar sektörleri olmuştur, Şekil 23. Tarım ve hayvancılık ile birlikte gıda ürünleri ve içecek imalatı alanında Trabzon ve Ordu, metal cevherlerinde Rize, motorlu kara taşıtı ve römorklar alanında ise Trabzon öne çıkmaktadır, Şekil 24,25.

Şekil 24. TR 90 Bölgesinin ihracatında öne çıkan ilk 6 İmalat sanayi dalında iller bazında gerçekleşen ihracat miktarı, (Milyon \$), TÜİK 2012

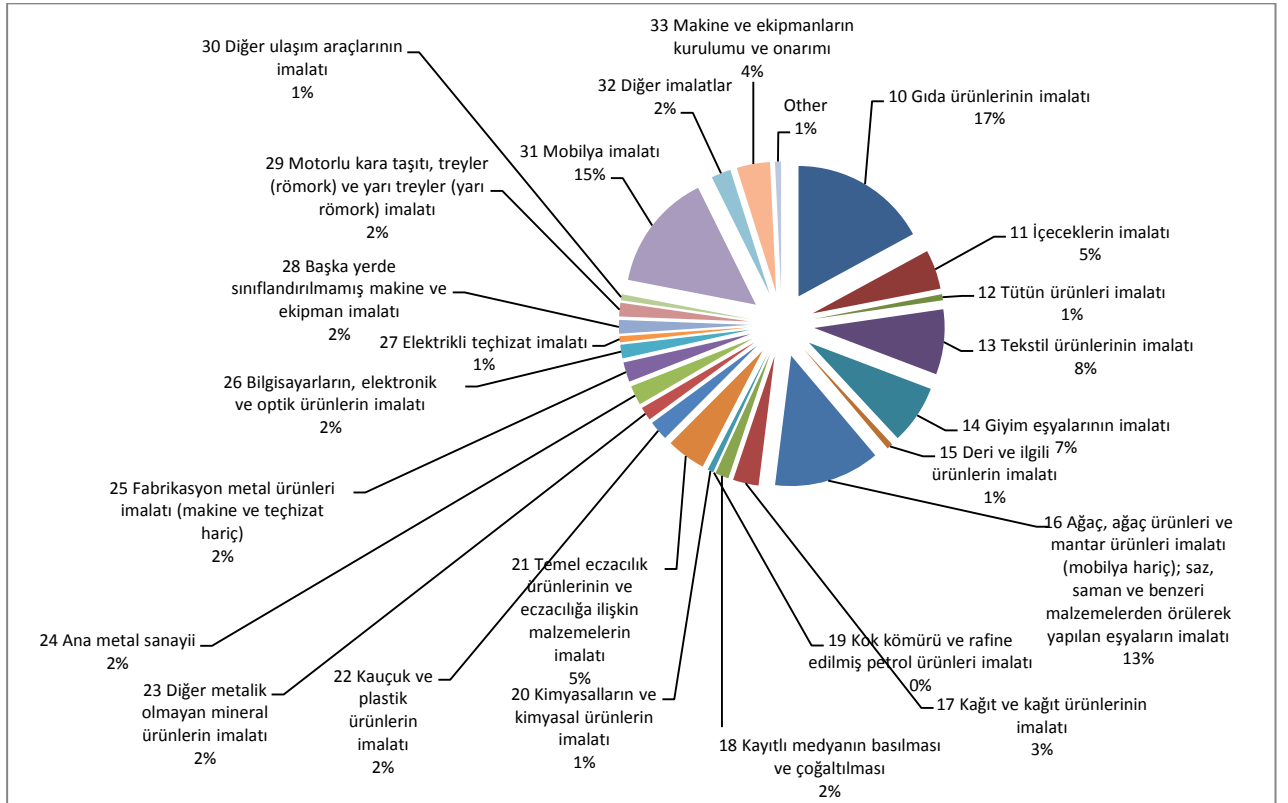

Şekil 25. TR 90 Bölgesinin ihracatında öne çıkan ilk 6 İmalat sanayi dalının iller bazında karşılaştırılması, (Milyon \$), TÜİK 2012

5. SAHA ÇALIŞMALARINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

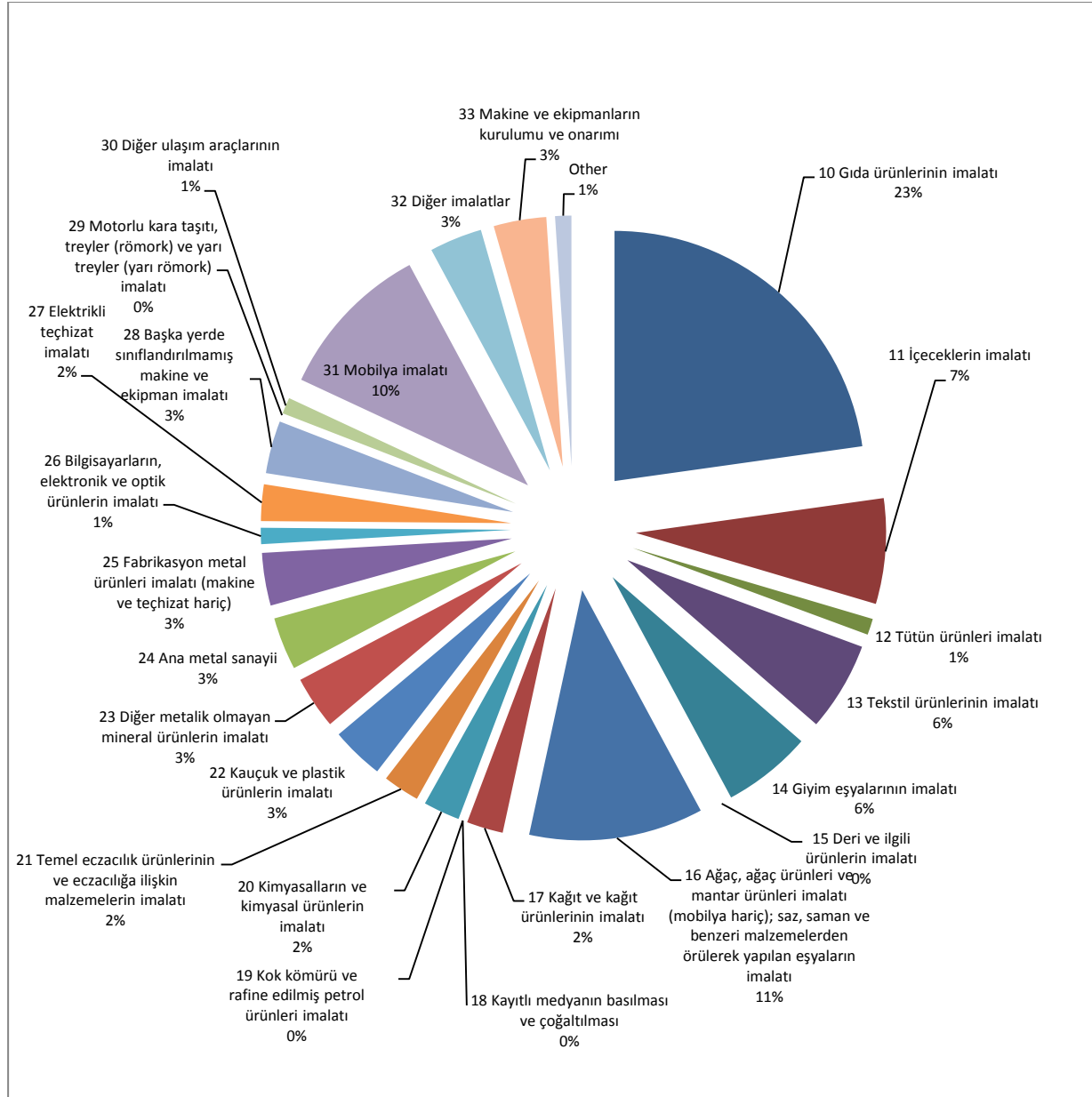
5.1. Bölge’de İmalat Sanayi Dalları İle İlgili Genel Bulgular

Bu bölüm, TR 90 Bölgesi’nde faaliyet gösterilen veya potansiyeli olup da tam olarak faal olmayan imalat sanayi dallarının araştırılması amacıyla hazırlanan anket bölümlerinden derlenmiştir. Bu bölümle ilgili anket Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Odaları, Bölge’deki akademisyenler ve Makine Mühendisleri Odasının temsilcilerine yapılmıştır. Bu anket çalışmasında belirtilen katılımcı kişi ve kurumlara Bölge’deki imalat sanayi dallarının istihdam sağlama potansiyeli, ihracat potansiyeli, gelişim potansiyeli, doğal kaynakları harekete geçirme, olası her hangi bir ekonomik krize karşı dayanabilme yeteneği ve risk değerlendirmeleri, katma değer potansiyelinin yüksekliği, dışa bağımlılık, sektörel örgütlenme yeterliliği, sektörel analiz, rapor ve planların yeterliliği hakkında sorular yöneltilmiş ve çıkan bulgular yorumlanmıştır.

Şekil 26. TR 90 Bölgesi’ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının istihdam sağlama potansiyelleri açısından değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.

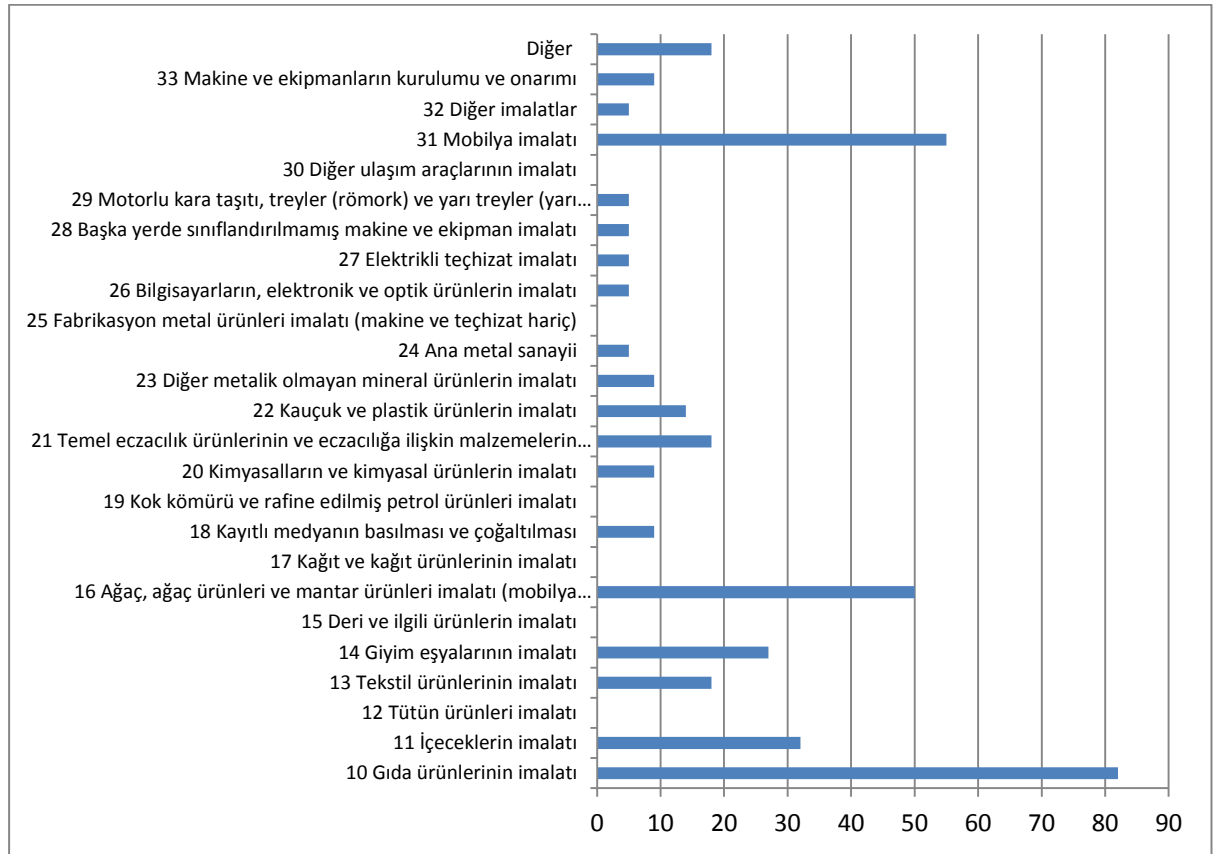
Bu bağlamda istihdam sağlama potansiyeli en yüksek olan imalat sanayi dalına ilişkin soruya en yüksek cevaplar % 17 gıda ürünlerinin imalatı, % 15 mobilya imalatı, % 13 ağaç ve orman ürünleri ve toplam %15 giyim ve tekstil ürünleri imalatı cevabı verilmiştir, Şekil 26.

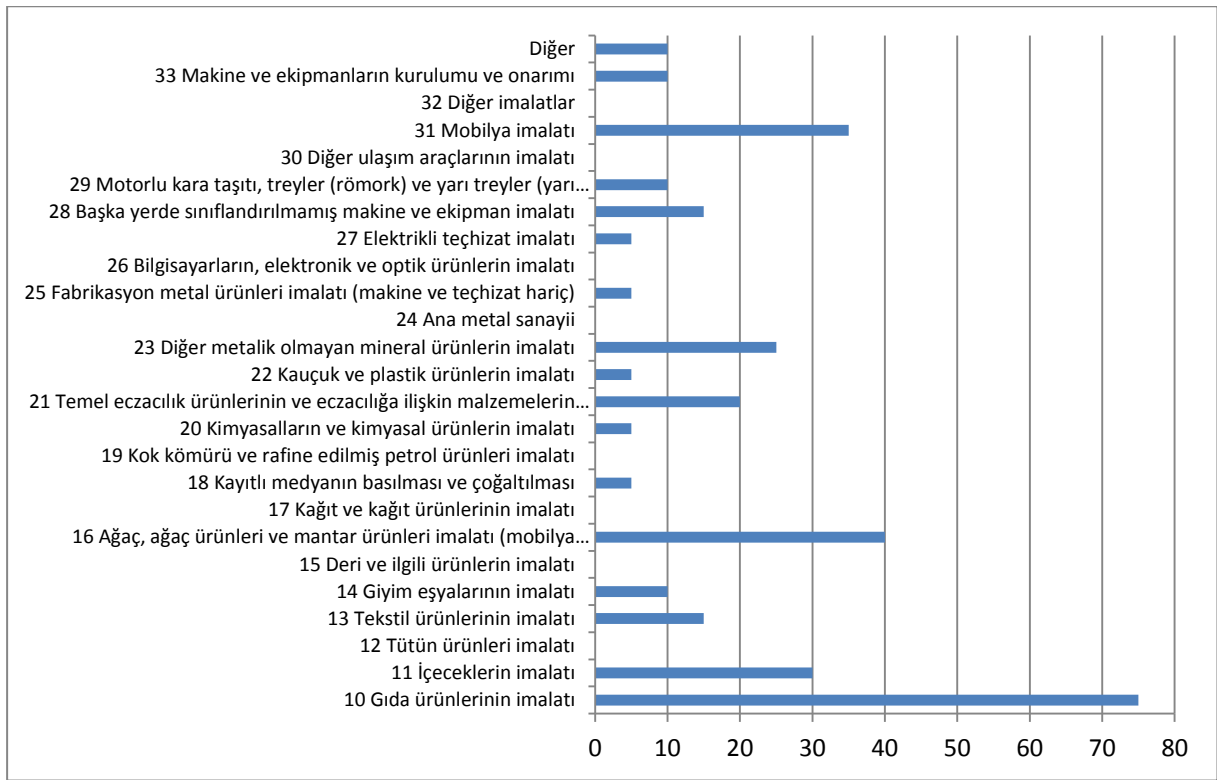
Şekil 27. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının ihracat potansiyeli açısından değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.

İmalat sanayi dallarının ihracat potansiyelinin yüksekliği açısından değerlendirilmesine yönelik soruya ise % 23 gıda ürünlerinin imalatı, % 12 giyim eşyalarının ve tekstil ürünlerinin üretimi, % 11 ağaç ve orman ürünleri, % 10 mobilya imalatı ve % 7 içecek imalatı cevabı verilmiştir, Şekil 27.

İmalat sanayi dallarının gelişim potansiyelinin yüksekliği açısından değerlendirilmesine yönelik soruda ise gıda ürünlerinin imalatı, giyim eşyalarının ve tekstil ürünlerinin üretimi, ağaç ve orman ürünleri, mobilya imalatı, içecek imalatı sanayi dallarının yanı sıra temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı sektöründe de Bölge’de bir potansiyel olduğu öne sürülmüştür, Şekil 28.

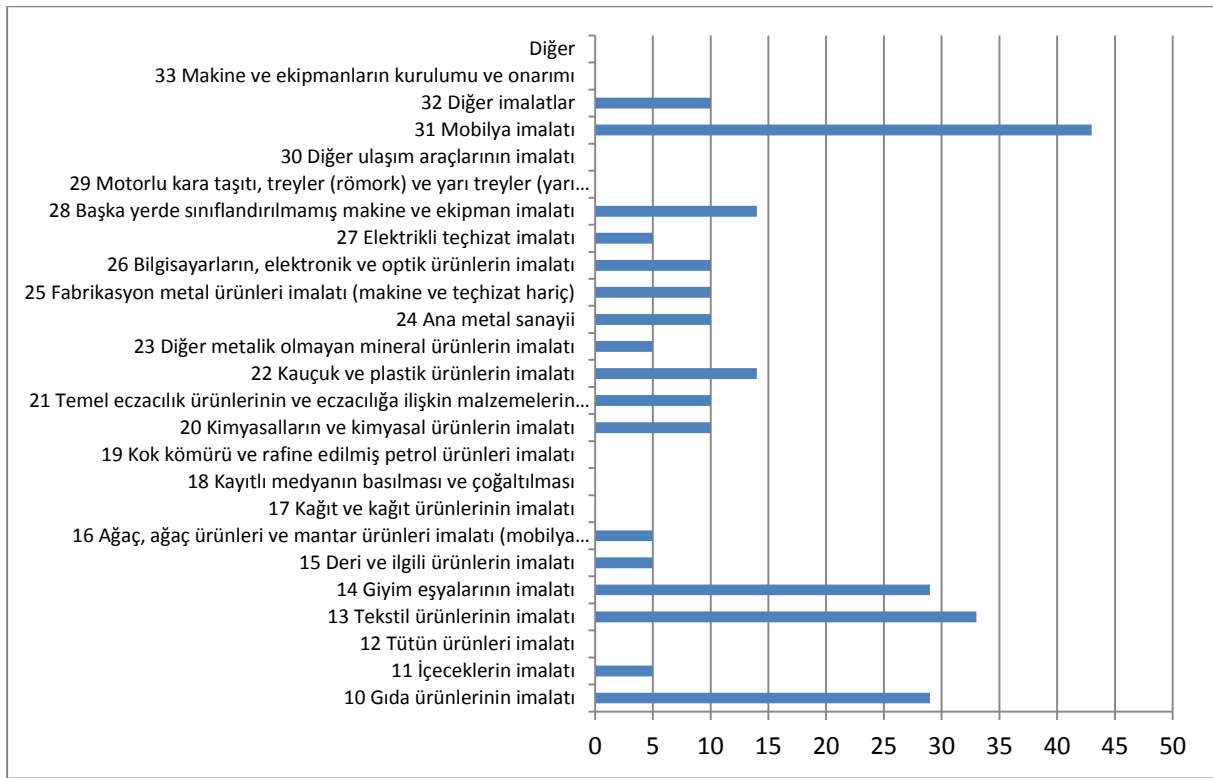

Şekil 28. TR 90 Bölgesi’ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının gelişim potansiyeli açısından yüzde olarak değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.

Şekil 29. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dallarının doğal kaynakları harekete geçirme açısından yüzde olarak değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.

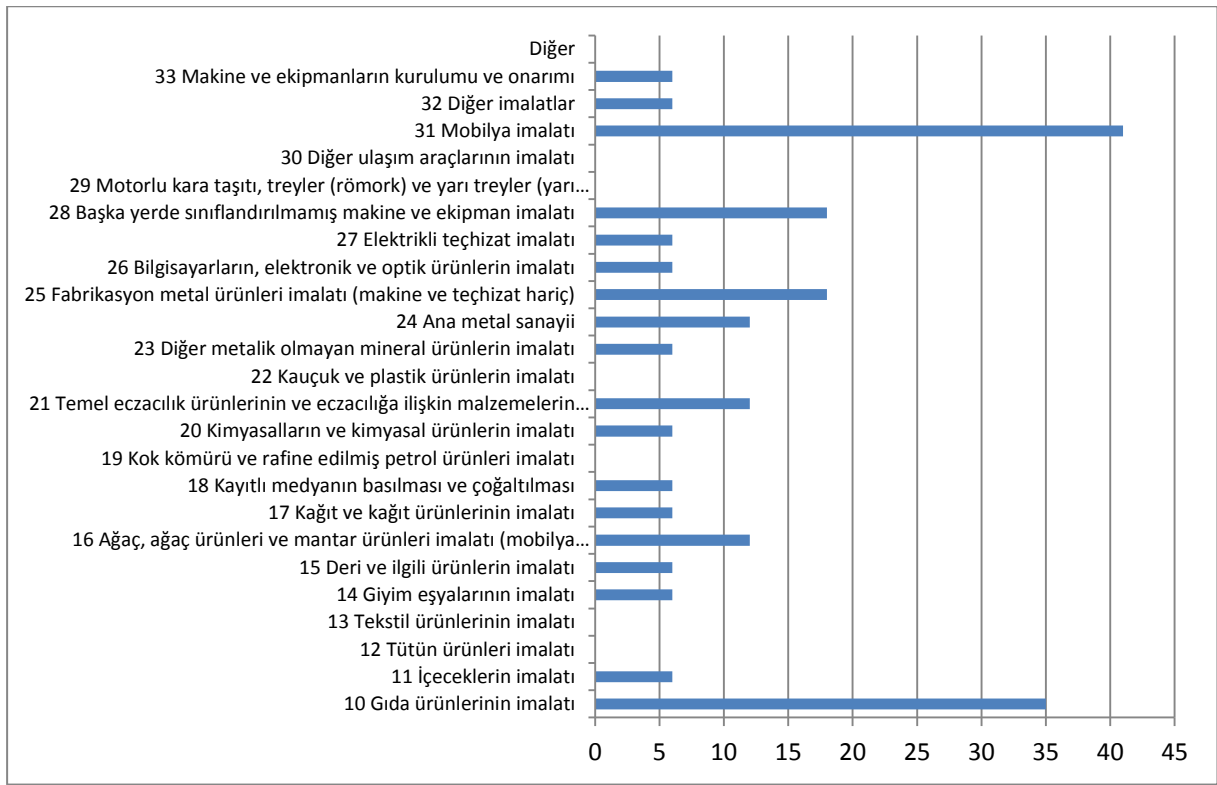
Yapılan anket çalışmasında doğal kaynakları harekete geçirme açısından avantajlı görülen sektörler gıda ürünlerinin imalatı, içeceklerin imalatı, mobilya imalatı, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (madenler vb.), temel eczacılık ürünlerinin imalatı olarak beyan edilmiştir, Şekil 29.

Şekil 30. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının olası ekonomik krize karşı imalat sanayi dalları hakkındaki yüzde olarak risk değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.

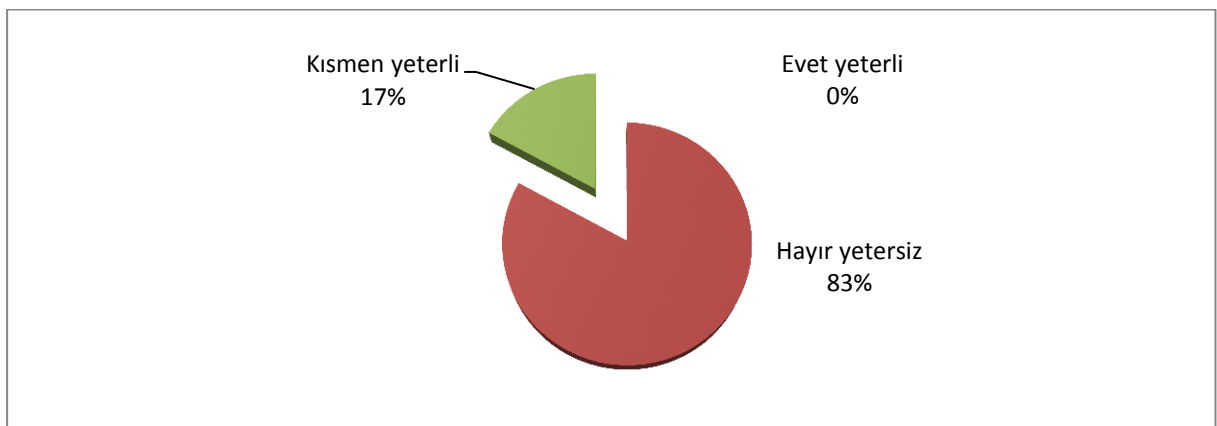
Olası bir ekonomik krize karşı en hassas sektörlerin belirlenmesi amacıyla sorulan soruya karşılık ilgili taraflar öncelikli olarak giyim eşyalarının ve tekstil ürünlerinin imalatı, gıda ürünlerinin imalatı, mobilya imalatı ve Bölge'de genel olarak makine imalatını içeren başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sanayi dallarının hassas olabileceğini beyan etmiştir, Şekil 30.

Anketlerde Bölge'de katma değer potansiyeli en yüksek görülen imalat sanayi dalları, mobilya imalatı, gıda ürünlerinin imalatı, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünlerinin imalatı, temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı, fabrikasyon metal ürünlerinin imalatı, ana metal sanayi ve makine ekipman imalatı olarak beyan edilmiştir, Şekil 31.

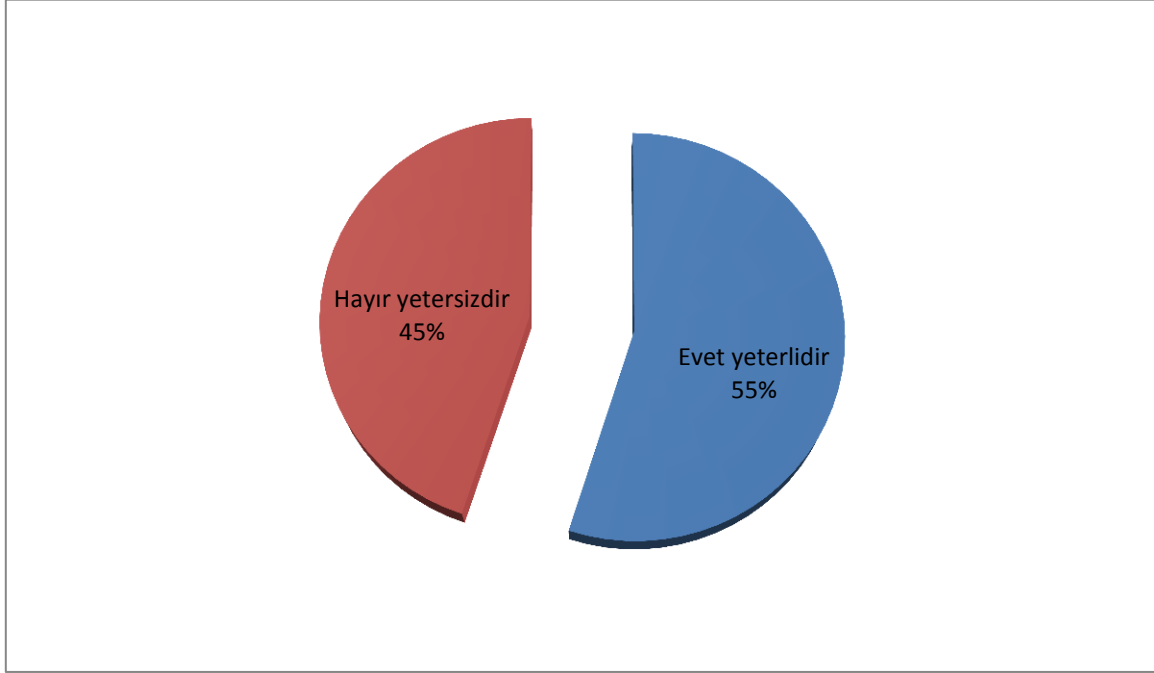
Şekil 31. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odalarının imalat sanayi dalları hakkında katma değer potansiyelinin yüksekliği ile ilgili değerlendirme sonuçları, DOKA Anketleri, 2012.

Anket sonuçlarına göre TR 90 Bölgesi'nde sektörel örgütlenmeler veya var olan örgütlerin etkinliği yetersiz görülmektedir, Şekil 32.

Şekil 32. TR 90 Bölgesi'ndeki üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odaları tarafından imalat sanayi dalları ile ilgili örgütlenme yeterliliği ile ilgili görüşleri, DOKA Anketleri, 2012.

Bölge’de imalat sanayi ile ilgili rapor analiz veya planlama çalışmaları, yapılan anketlerde % 55 oranında yeterli görülürken, %45 oranında yetersiz görülmüştür, Şekil 33. Yeterlilik oranını olan % 55 in içinde son yıllarda özellikle Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından yapılan çalışmaların katkısı fazla olmuştur.

Şekil 33. TR 90 Bölgesi’ndeki imalat sanayi ile ilgili hazırlanmış analiz, rapor ve planlarla ilgili yeterli midir sorusuna üniversite, ilgili kamu kurumları ve Ticaret Sanayi Odaları tarafından verilen cevabın grafik üzerinde gösterimi, DOKA Anketleri, 2012.

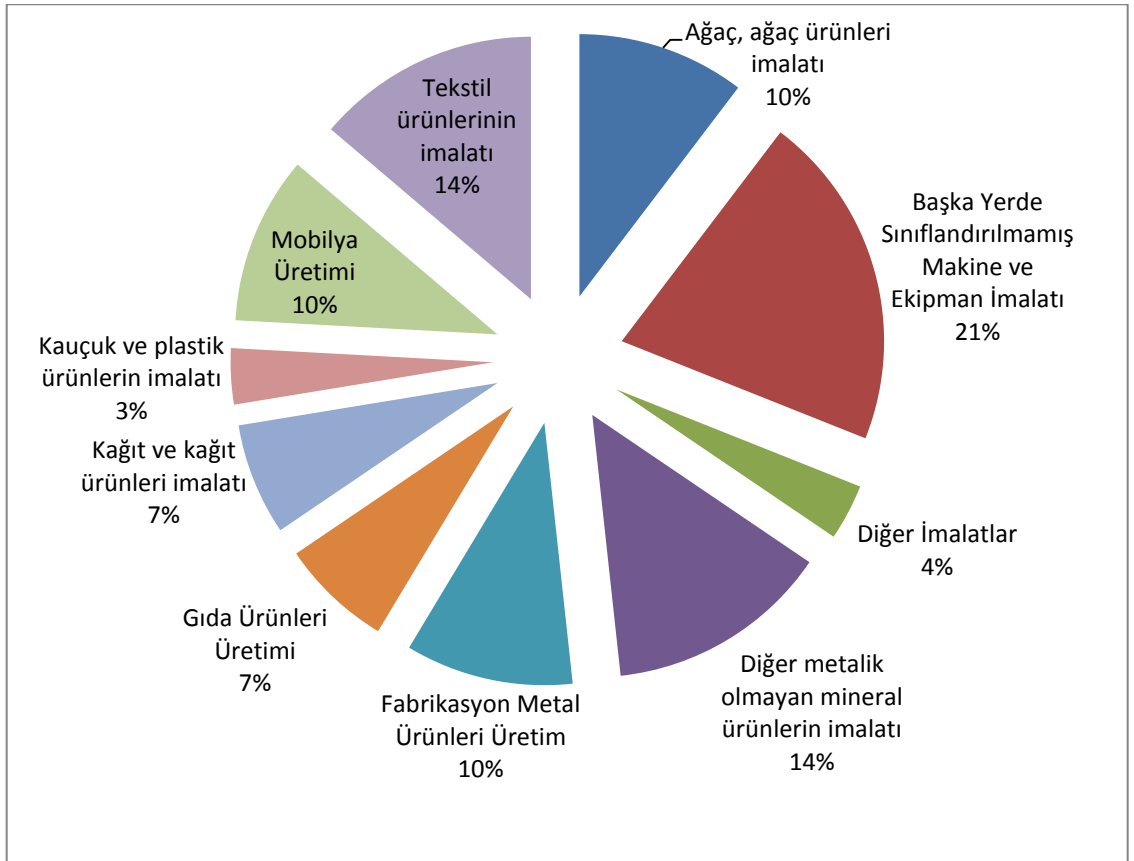
5.2. Firma anketlerinden elde edilen bulgular

Firma anketleri Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Program Yönetimi Birimi uzmanları tarafından Haziran ve Temmuz 2012 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma Bölge’deki 6 ilde çeşitli imalat dallarında faaliyet gösteren ve anket için gönüllü olan firmalarda gerçekleştirilmiştir.

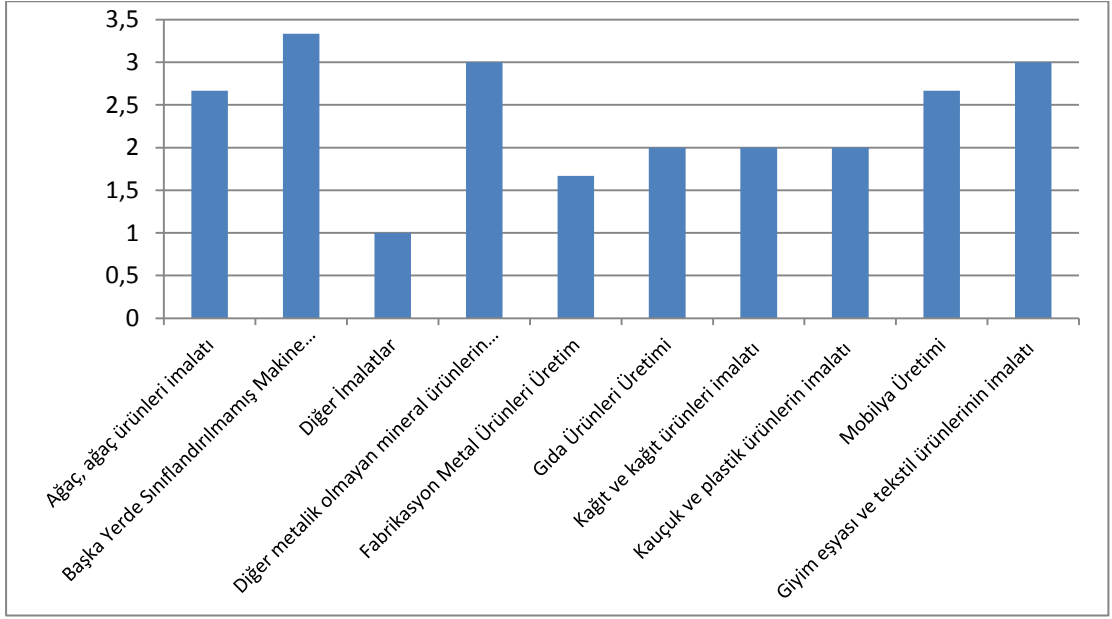
Firma anketlerinde firmaların kurumsal yapısını, imalat yeteneklerini, rekabetçilik, yenilikçilik ve ar-ge kapasiteleri, planlama, programlama yeteneklerinin yanı sıra ulusal uluslararası ölçekte reklam, tanıtım ve pazarlama yetenekleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Anket yapılan firmaların faaliyet gösterdikleri imalat sanayi dalı Şekil 34’te verilmektedir. Bu grafik, anket yapılan firmaların örneklem açısından Bölge’deki imalat sanayinin genel durumuna paralel olduğunu ve imalat sanayinin dağılımını yansıttığını göstermektedir.

Şekil 35’de Bölge’deki firmaların sektörel bazda ortalama ortak sayıları verilmiştir. Bu grafik firmaların ortak sayılarının genel olarak 1 ile 3 arasında değiştiğini göstermektedir. Yapılan görüşmelerde var olan ortakların da genellikle aynı ailenin bireyleri olduğu tespit edilmiştir. Bu durum Bölge’de imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmalarda ortaklık kültürünün zayıf olduğunu ve firmaların genellikle aile şirketi olduğunu göstermektedir

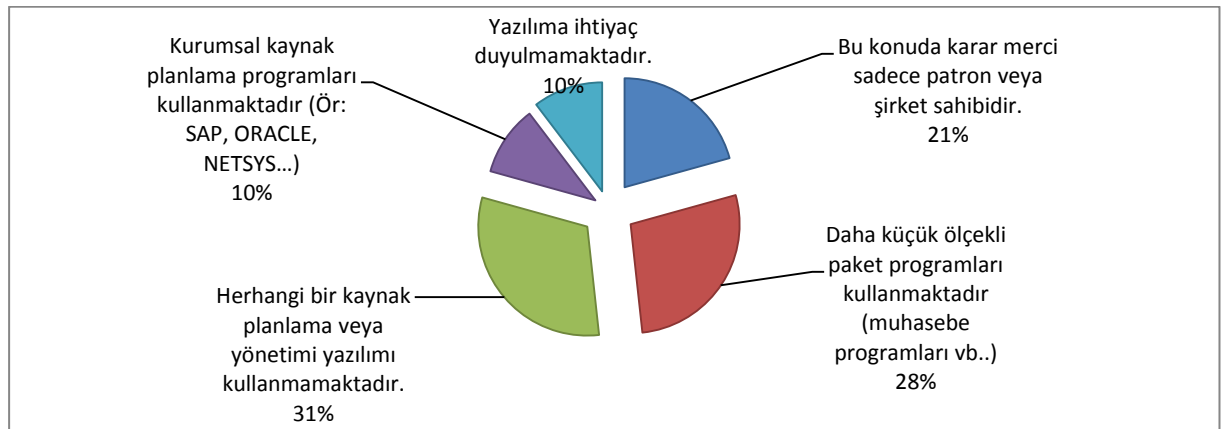

Şekil 34. Anket çalışması yapılan firmaların imalat sanayi dallarına göre dağılımı

Şekil 35. Anket yapılan firmaların sektörel dağılımı ve ortalama ortak sayıları

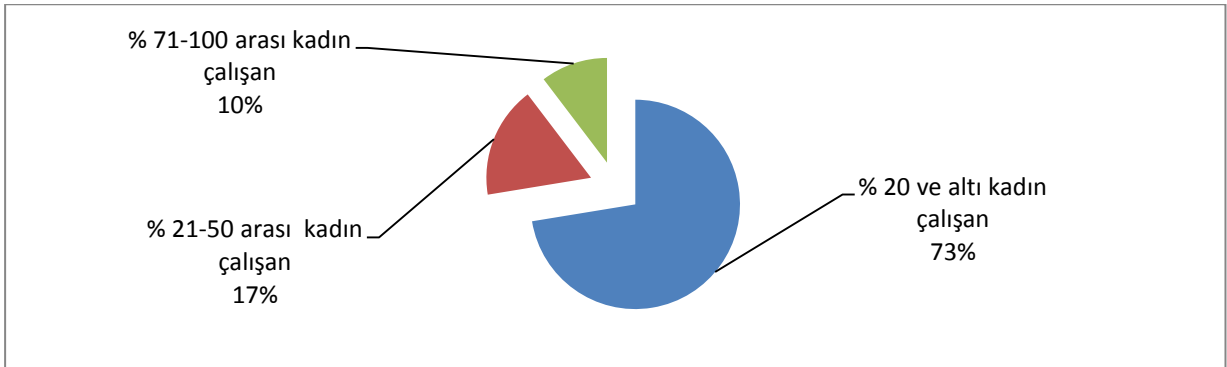
Firmalarda yapılan anket çalışmasında kurumsal kaynak planlama ile ilgili veriler Şekil 36’de derlenmiştir. Bu veriler sadece % 10’unda gelişmiş metotlarla kaynak planlama yapıldığını, %21’ inde ise sadece patron ve şirket sahibinin kaynak planlamasını yaptığını geriye kalan % 69’unda ise gerçek anlamda kurumsal kaynak planlamasının yapılmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Patron veya şirket sahibi tarafından yapılan kaynak planlamasının tam anlamda profesyonel olamayacağı düşünülürse çağdaş metotlarda kaynak planlaması yapılan firma oranının TR 90 Bölgesi’nde %10’u geçmediği düşünülebilir.

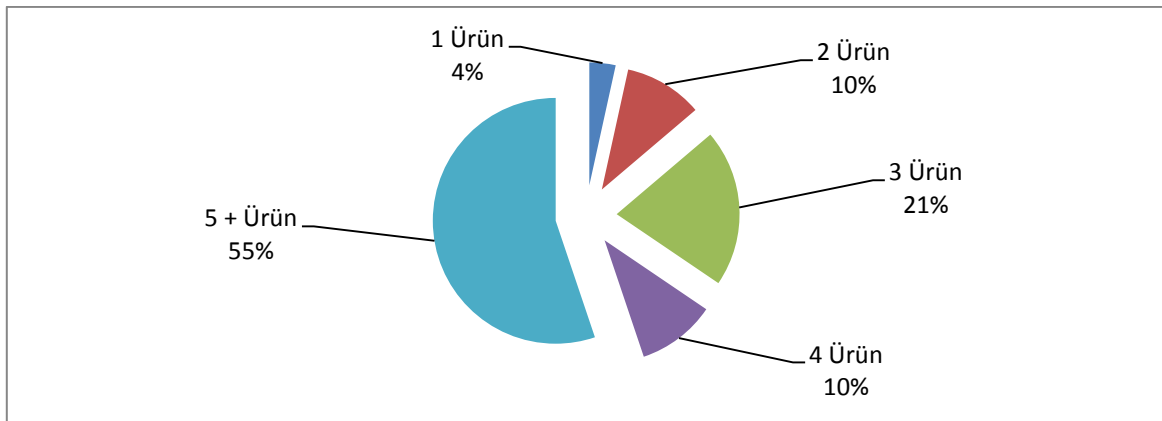
Şekil 36. Anket yapılan firmaların kurumsal kaynak planlama metodunun yüzde dağılımının gösterimi

TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayi istihdamı hakkında detaylı analizle "3.1.1.İmalat Sanayi ile İlgili Olarak Sanayi Sicil Kanunu Kapsamında Tutulan Sanayi Sicil Kaydı Verilerinin Analizi" başlığı altında yapılmıştır. Ancak sanayi sicil kaydı verilerinde kadın çalışan sayısı ayrıca yer almadığı için bu bölümde kadın çalışan sayıları ile ilgili anketlerden elde edilen yaklaşık veriler kullanılmıştır, Şekil 37. Bu veriler Bölge'deki firmaların % 73'ünde kadın çalışan sayısının tüm çalışanlar içinde % 20'nin altında olduğunu göstermektedir. Kadın istihdamının artış gösterdiği firmalar ise genellikle giyim eşyası veya tekstil ürünleri, fındık fabrikaları ve medikal alanda üretim yapanlar olarak öne çıkmıştır.

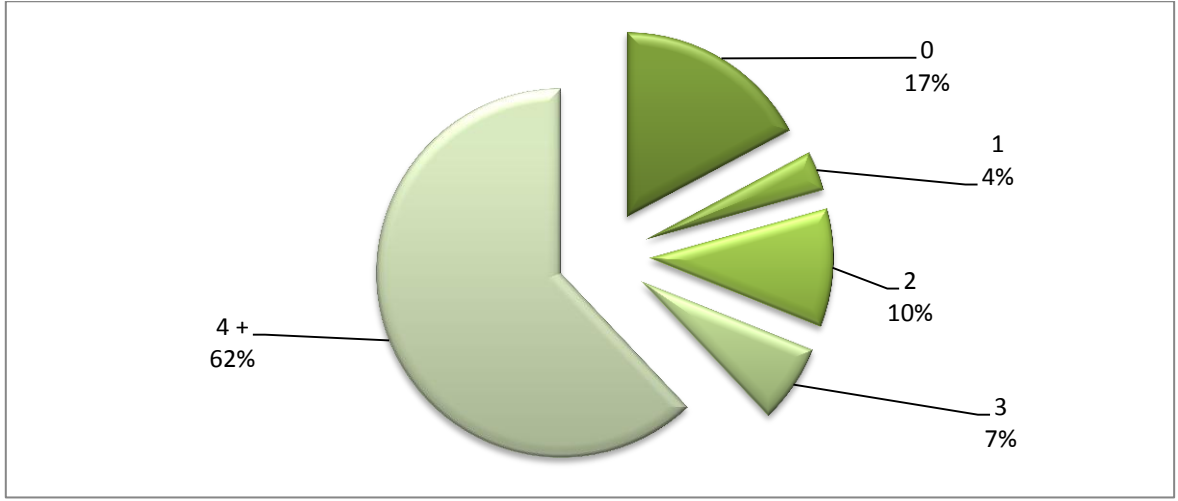
Firmaların üretim çeşitliliğine dair anket sonuçları Şekil 38 ve 39'da verilmiştir. Bu grafikte Bölge'deki imalat sanayi firmaların % 86'sında 3 veya daha fazla sayıda ürün çeşidi üretildiği görülmektedir. Bu durum son yıllarda firmaların geliştirdiği ürün sayısı (Şekil 38) ile değerlendirildiğinde Bölge'de imalat sanayi firmalarının ürün çeşitliliğini artırmasının varlığını sürdürülebilirlik açısından önemli olduğunu göstermektedir.

Şekil 37. Anket çalışması yapılan firmaların kadın çalışan sayısına göre sınıflandırılması

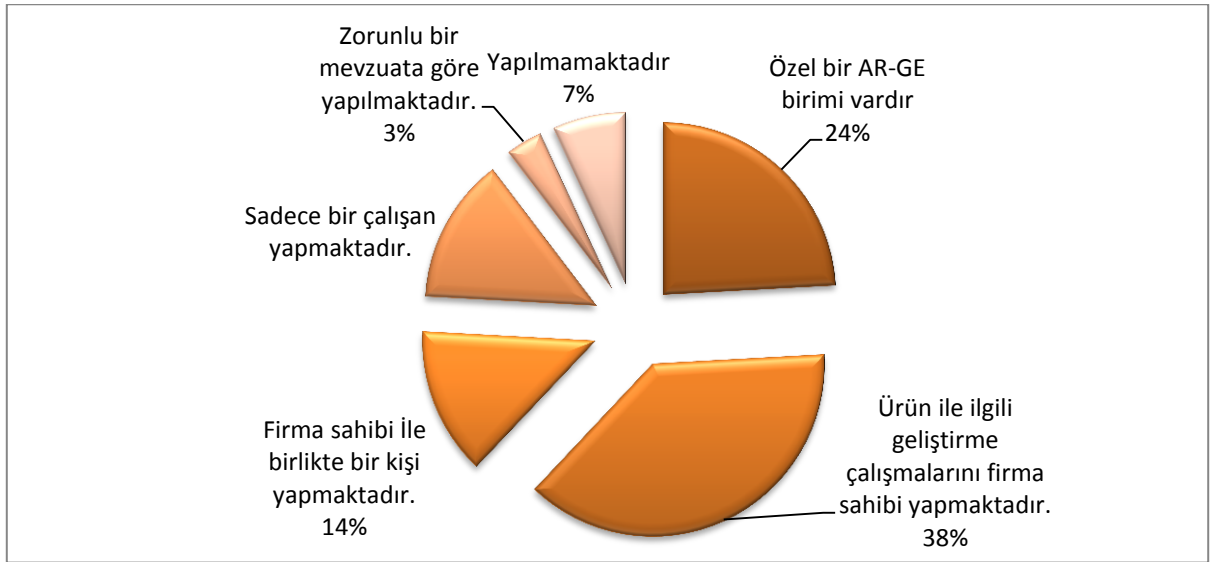

Şekil 38. Anket yapılan firmaların ürün çeşitliliğine göre sınıflandırılması

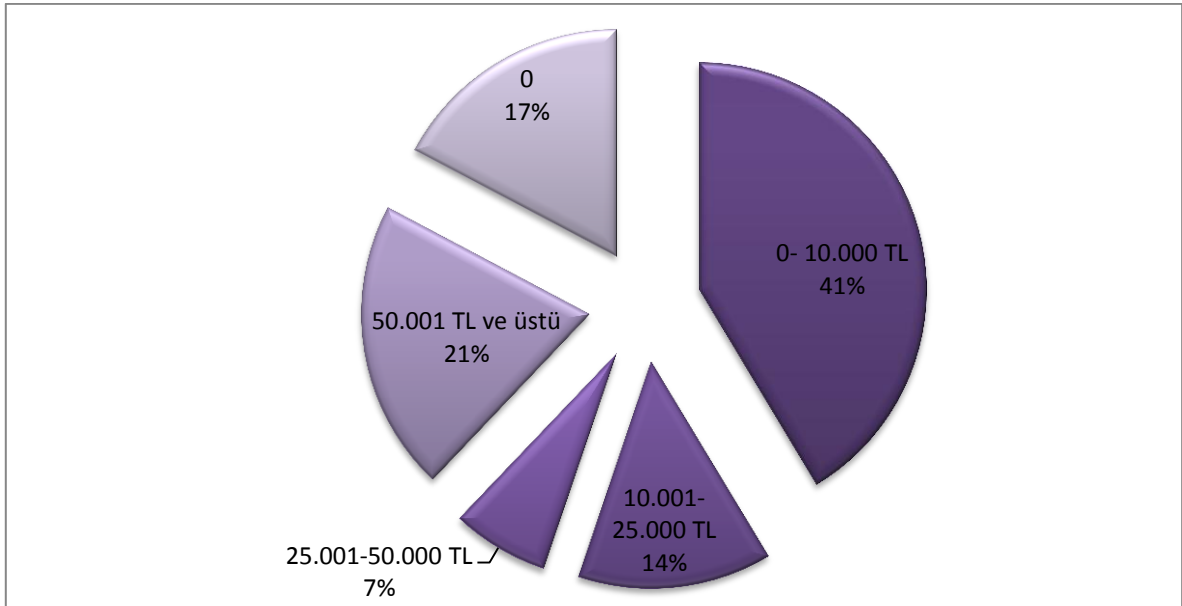
Şekil 39. Anket yapılan firmaların son 5 yılda geliştirdikleri ürün sayısına göre sınıflandırılması

TR 90 Bölgesi'nde imalat sanayiinde faaliyet gösteren ve özel bir ar-ge birimi olan firma oranı anket beyanlarına göre sadece % 24 tür, Şekil 40. Ürün geliştirme çalışmalarının firma sahibi tarafından yapıldığı firma oranının ise % 38 olduğu görülmüştür. Ar-ge birimi olan firma sayısının az olması ve önemli sayıdaki firmada ürün geliştirmeyi firma sahibinin yapması veya söz hakkı olması Bölge'deki imalat sanayi firmaları için tehlike arz etmektedir. Zira üretim veya tasarım kişilere bağlı olması kişilerin her hangi bir nedenle firmadan ayrılması durumunda firmaların sorun yaşamasına sebep olacaktır. Diğer taraftan bu durum, varlığını sürdürmesi önemli ölçüde ürün çeşitliliğine bağlı olduğu görülen Bölge'deki imalat sanayi firmalarının ürün geliştirme açısından ulusal veya küresel ölçekte yeniliklere ne ölçüde ayak uydurabileceği konusunda soru işaretlerinin ortaya çıkarmaktadır. Anket yapılan imalat sanayi firmalarının % 17'sinin ar-ge'ye hiç pay ayırmaması, geriye kalan kısmının ise ayırdıkları payın çok düşük olması, bu payında önemli bir kısmı veya tamamının sadece personel gideri olarak beyan etmesi firmaların ar-ge kültürü açısından oldukça zayıf bir seviyede olduğunu göstermektedir, Şekil 41.

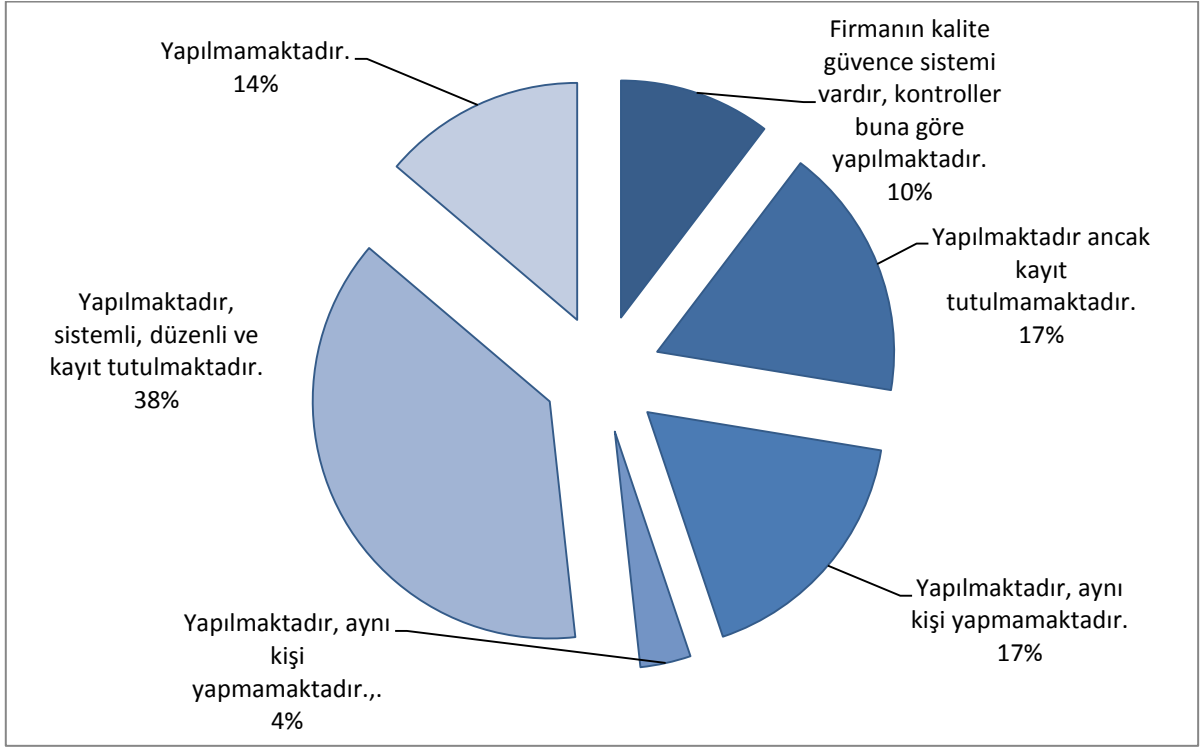

Şekil 40. Anket yapılan firmaların AR-GE yapım şekline göre sınıflandırılması

Bölge'deki firmalarımızın üretim esnasında ve üretim sonundaki kalite kontrolüne ilişkin anket sonuçları ise, firmaların %38'inde düzenli ve kayıtlı olarak kalite kontrolü yapıldığı, % 10'unda kalite güvence sistemi olduğu ve buna göre kontrollerin yapılarak kayıt tutulduğunu göstermektedir, Şekil 42. Bunların dışında kalan firmalarda ise gerçek anlamda kalite kontrol anlayışının yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

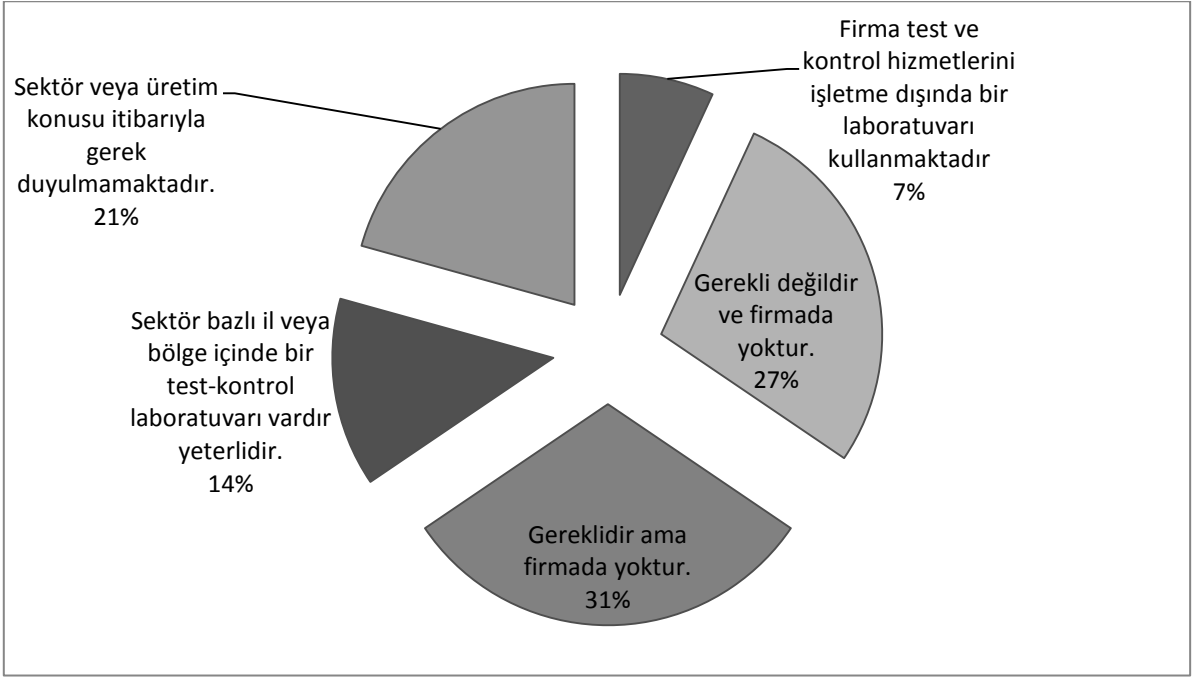

Şekil 41. Anket yapılan firmaların AR-GE ayırdıkları yıllık bütçelerine göre sınıflandırılması

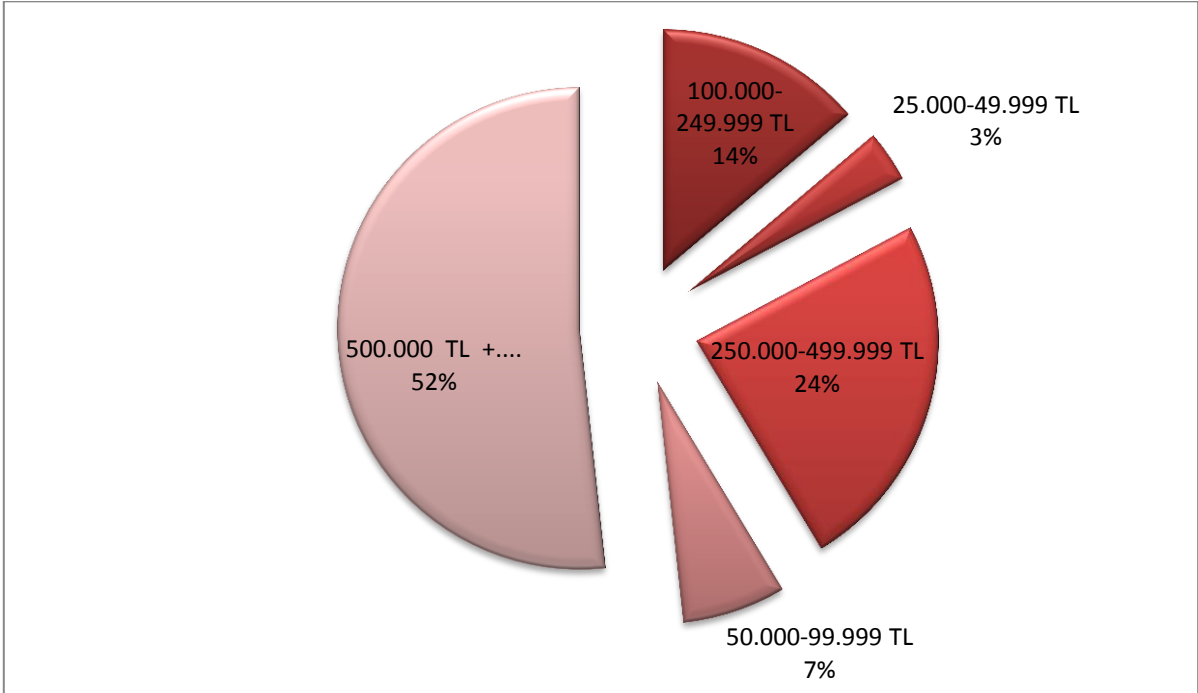

Şekil 42. Anket yapılan firmaların kalite kontrol tarzına göre sınıflandırılması

Ürün geliştirme, ar-ge veya kalite kontrolü işlerinde firmaların % 38'i kendileri haricindeki laboratuvarların olanaklarını kullanmaktadır, Şekil 43. Anket yapılan firmaların %31'i firmada laboratuvar olanaklarının olması gerektiğini beyan etmiştir. Firmalarımızın toplam % 76'sı, hem laboratuvar hem de üretimde kapasite artışı için gerekli makine ekipman ve teçizatın maliyetini 250.000 TL ve üzerinde beyan etmiştir, Şekil 44.

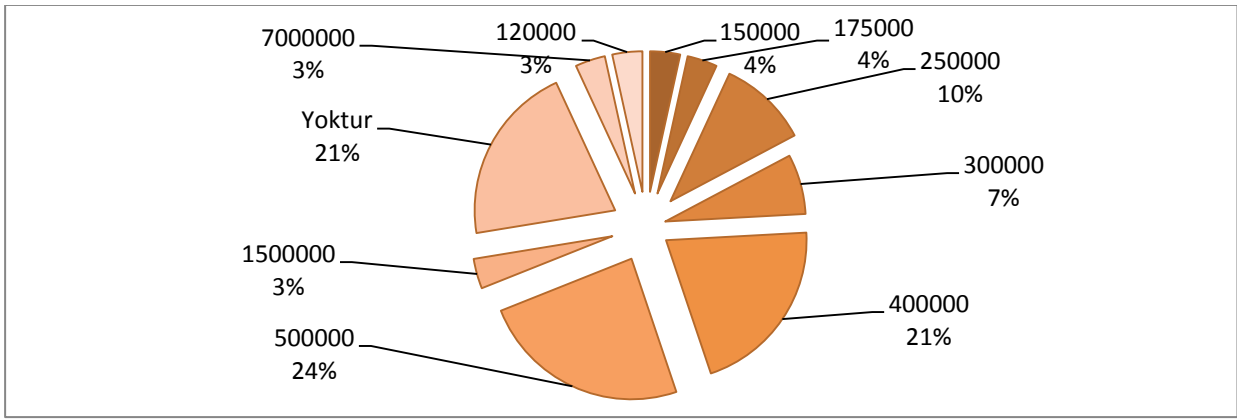

Şekil 43. Anket yapılan firmaların test ve laboratuvar ihtiyacına göre sınıflandırılması

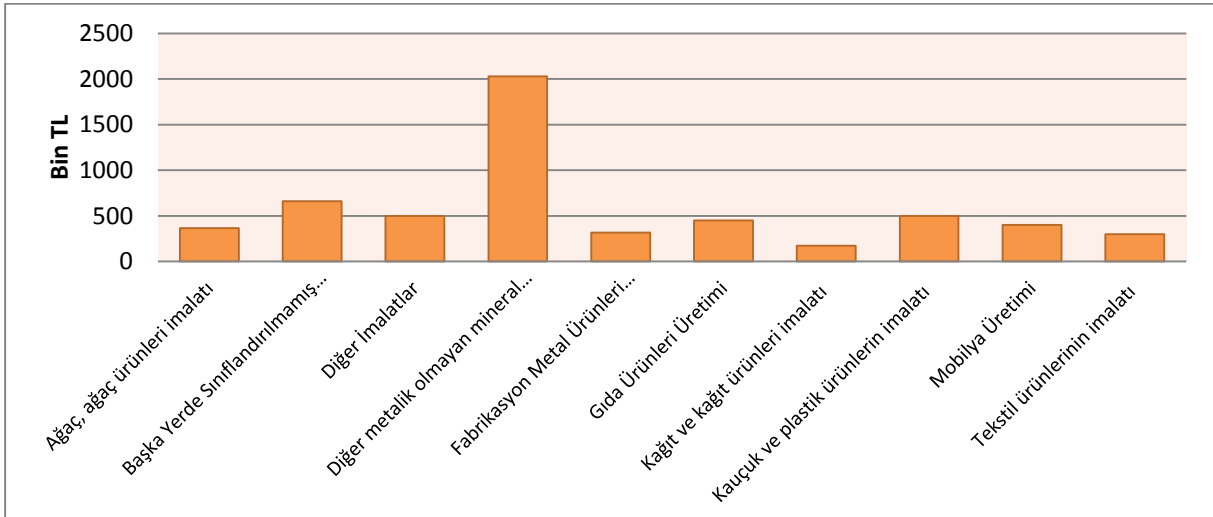

Şekil 44. Anket yapılan firmalarda gelişmek için kısa vadede ihtiyaç duyulan makine ekipmanın ortalama maliyeti

Şekil 45’de firmaların gerekli makine ve ekipmanı almak için ihtiyaç duydukları ve beyan ettikleri destek miktarı verilmektedir. Bu grafik firmalarımızın % 21’inin desteğe ihtiyacı olmadığını gösterirken, %24 ünün 500.000 TL, % 21’inin 400.000 TL, % 10 ‘unun 250.000 TL, % 7 ‘sinin 300.000 TL destek beyan ettiğini göstermektedir. Şekil 46’daki grafikte ihtiyaç duyulan maddi desteklerin imalat sanayi dalı bazında ortalama dağılımı verilmektedir. “ Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı” ayrı tutulduğunda diğer imalat sanayi dallarında ihtiyaç duyulan destek miktarları birbirine yakın olup 250.000 TL ile 500.000 TL arasında değiştiği görülmektedir. Yeni makine veya ekipman alınması durumunda firmaların % 52’si ek inşaatla ihtiyaçları olacağını, %48’i ise olmayacağını beyan etmiştir, Şekil 47.

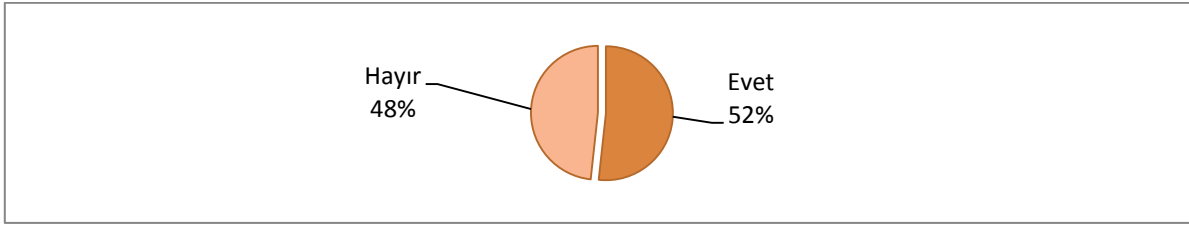

Şekil 45. Anket yapılan firmaların ortalama destek ihtiyaçları (TL)

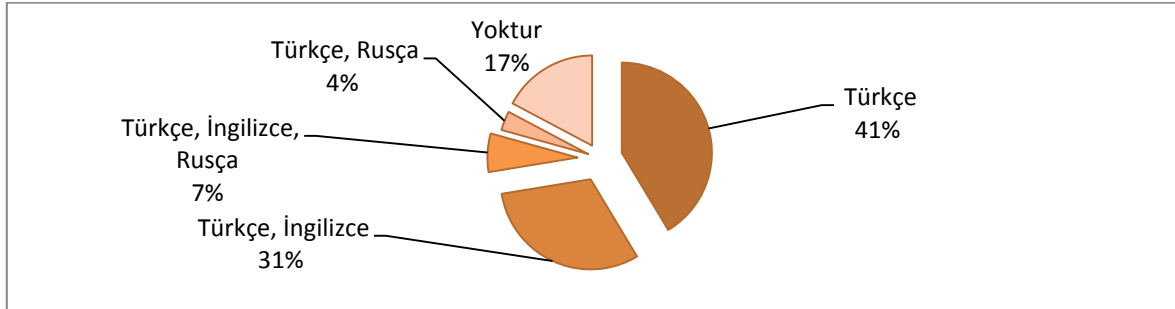

Şekil 46. Anket yapılan firmalarda imalat sanayi dalına göre ihtiyaç duyulan ortalama destek miktarı

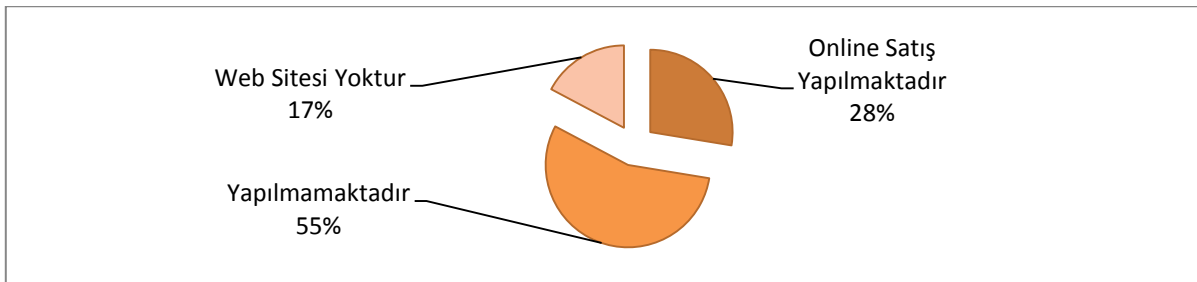
Şekil 48’de anket yapılan firmaların web sitelerinin olup olmadığına ve varsa web sitesinin diline yönelik anket sonuçları verilmiştir. Bu sonuçlardan firmaların % 17’sinin web sitesi olmadığı, %41’inin web sitesinin sadece Türkçe, % 31’inin Türkçe ve İngilizce, % 7’sinin ise Türkçe, İngilizce ve Rusça olduğu görülmektedir. Şekil 49’daki grafikte firmalarımızın web sitesini online satış amaçlı olarak kullanıp kullanmadıklarına yönelik sonuçları içermektedir. Bu sonuçlara göre firmaların sadece %28’inin web sitesini satış amaçlı kullandığını göstermektedir.

Şekil 47. Anket yapılan firmaların yeni makine ekipman alınması durumunda ek inşaata ihtiyaç duyma durumu

Şekil 48. Anket yapılan firmaların internet sitesi olup olmama durumu ve internet sitelerinin dili

Şekil 49. Anket yapılan firmaların internet sitesi üzerinden satış yapıp yapmadıkları durumunu gösteren grafik

6. TARTIŞMA

TR 90 Bölgesi ülke geneline göre değerlendirildiğinde, sahip olduğu nüfusa kıyasla daha düşük katma değer ürettiği görülmektedir. Bölge’de üretilen katma değer sektörler göre dağılımı incelendiğinde hizmet sektörünün öne çıktığı ve bu sektörde sanayi ve tarıma göre yaklaşık 3 kat daha fazla katma değer üretildiği görülmektedir. Sanayinin toplam gayri safi katma değerdeki payının düşük olmasının başlıca sebebi, Bölge’deki sanayi firması sayısının az olması ve mevcut sanayi dallarının katma değer kapasitesi nispeten daha az olan düşük veya orta teknolojiye dayalı nitelikte olması şeklinde ifade edilebilir. Sanayinin yeterince çeşitlenemeyip genel olarak fındık, çay, madencilik, giyim eşyası üretimi gibi az sayıdaki belli alanlara dayalı kalması ve bu alanlarda da katma değeri daha yüksek ürünlerin imalatına geçilememesi toplam gayri safi katma değerde sanayinin payının düşük düzeyde kalmasının diğer sebebi olarak değerlendirilebilir.

TR 90 Bölgesi bazında imalat sanayi dalları **firma sayısının çokluğu açısından** değerlendirildiğinde “*diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı*”, “kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı”, “ağaç ve mantar ürünleri imalatı”, “başka yerde sınıflandırılmamış makine teçhizat üretimi”, “giyim eşyası imalatı”, “fabrikasyon metal ürünleri imalatı” ve “mobilya imalatı” öne çıkmaktadır.

Bölge’deki imalat sanayi dalları **istihdam açısından değerlendirildiğinde** ise, sırasıyla “gıda ürünlerinin imalatı”, “diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı”, “giyim eşyası imalatı”, “diğer madencilik ve taş ocakçılığı”, “kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı”, “metal cevherleri madenciliği”, “ağaç ve mantar ürünleri imalatı”, “başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı”, “mobilya imalatı” ve “fabrikasyon metal ürünleri imalatı” ön plana çıkmaktadır.

İmalat sanayi dalları firma ve istihdam sayısı açısından birlikte değerlendirildiğinde

- Gıda ürünlerinin imalatı
- Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
- Giyim eşyası imalatı
- Diğer madencilik ve taş ocakçılığı
- Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı

- Metal cevherleri madenciliği
- Ağaç ve mantar ürünleri imalatı
- Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı
- Mobilya imalatı
- Fabrikasyon metal ürünleri imalatı

Sanayi dallarının Bölge’de öne çıktığı söylenebilir.

TR 90 Bölgesi içinde iller bazında üretim, ihracat ve il içi net satış yapılan sektörler birlikte değerlendirildiğinde;

Artvin’de; gıda ürünleri imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış makine donanım imalatı sektörlerinde **ihracata dönük üretim** olduğu görülmektedir. Net satışlara göre **büyüyen imalat sanayi** dalları ise bu ilde üretilmeyen ve elektrik santralleri, baraj veya bunların inşaatlarında kullanılan makine, donanım, araç vb. ürünler olduğu görülmektedir.

Giresun’da; gıda ürünlerinin imalatı, giyim eşyası imalatı kauçuk ve plastik ürün imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, mobilya imalatı ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı dalları **üretim ve ihracat** açısından öne çıkmaktadır. Başka bir deyişle bu alanlarda ihracata dönük üretimler yapılabilmektedir. İlde son dört yılda net satışlar açısından **büyüyen ilk dört sektör** ise elektrikli teçhizat imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış makine teçhizat imalatı, makine ve donanımların kurulumu onarımı ile deri ve ilgili ürünlerin imalatı olmuştur.

Gümüşhane’de; üretimin, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, metal cevheri madenciliği, diğer madencilik ve taş ocakçılığı, gıda ürünlerinin imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı alanlarında gerçekleştiği, **hem üretimin hem de ihracatın** öne çıktığı alanlar Gıda ürünlerinin imalatı ile birlikte Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünlerin imalatı olmuştur. İlde net satışlara göre son dört yılda en fazla **büyüyen ilk dört sektör** ise, mobilya imalatı, tütün ürünleri imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve Tekstil ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Ordu’da; hem üretim hem de ihracat yapılan alanlar olarak, gıda ürünlerinin imalatı, giyim eşyası imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, kauçuk ve plastik ürün

imalatı, ağaç ve mantar ürünleri imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı, diğer madencilik ve taş ocağı, sektörleri öne çıkmaktadır. İlde net satışlara göre son dört yılda en fazla **büyüyen** ilk dört alan ise kağıt ve kağıt ürünleri imalatı, diğer ulaşım araçlarının imalatı motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı, elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım dalları olmuştur.

Rize’de; diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, mobilya imalatı, plastik ve kauçuk ürünleri imalatı, metal cevheri madenciliği, başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı dalları **hem üretim hem de ihracat** yapılan alanlar olarak öne çıkmıştır. Net satışlara göre ilde en fazla **büyüyen** alanlar ise kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, mobilya imalatı, elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım ve kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı olmuştur.

Trabzon’da ise; hem üretim hem de ihracat gıda ürünlerinin imalatı, diğer madencilik ve taş ocağı, kauçuk ve plastik ürün imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, ana metal sanayi, başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı ile birlikte motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı alanlarında gerçekleşmiştir. Net satışları en fazla artan ilk dört sektör ise içeceklerin imalatı, kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı, mobilya imalatı ile elektrik, gaz buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım olmuştur.

TR 90 Bölgesi içinde imalat sanayinde en fazla istihdam Rize ve Trabzon’da sağlanmaktadır. İstihdamın niteliği incelendiğinde mühendis ve teknisyen sayısının çok az olduğu görülmektedir. Mevcut mühendis ve teknisyen istihdamının sektörel olarak madencilik, metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve makine imalatı dallarında yoğunlaştığı, il bazında incelendiğinde ise Trabzon, Rize ve Ordu illerinde mühendis ve teknisyenlerden oluşan teknik eleman grubunun daha fazla olduğu görülmektedir. Buna rağmen hem il bazında hem Bölge bazında firmalarda çalışan teknik eleman istihdamının sayı ve oransal olarak az olması Bölge’de ağırlıklı olarak düşük teknoloji sanayi dallarının yaygın olduğunu göstermektedir.

	ÖNE ÇIKAN İMALAT SANAYİ DALLARI		
	FİRMA SAYISI VE İSTİHDAMA GÖRE	HEM ÜRETİM HEM DE İHRACATA GÖRE	NET SATIŞLARA GÖRE BÜYÜYEN İLK DÖRT SEKTÖR (2008-2010)
ARTVİN	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünleri imalatı, Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı Diğer madencilik ve taş ocağı 	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünleri imalatı, Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı 	<ul style="list-style-type: none"> Makina ve donanımların kurulumu ve onarımı Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı Motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı
GİRESUN	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Giyim eşyası imalatı Ağaç ve mantar ürünleri imalatı Kauçuk ve plastik ürün imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı Diğer madencilik ve taş ocağı 	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Giyim eşyası imalatı Kauçuk ve plastik ürün imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Mobilya imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı 	<ul style="list-style-type: none"> Elektrikli teçhizat imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine teçhizat imalatı Makine ve donanımların kurulumu onarımı Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
GÜMÜŞHANE	<ul style="list-style-type: none"> Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Metal cevheri madenciliği Diğer madencilik ve taş ocaklığı Gıda ürünlerinin imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı 	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer ürünleri 	<ul style="list-style-type: none"> Mobilya imalatı Tütün ürünleri imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Tekstil ürünlerinin imalatı
ORDU	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Giyim eşyası imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Kauçuk ve plastik ürün imalatı Ağaç ve mantar ürünleri imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı Diğer madencilik ve taş ocağı 	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Giyim eşyası imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Kauçuk ve plastik ürün imalatı Ağaç ve mantar ürünleri imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı Diğer madencilik ve taş ocağı 	<ul style="list-style-type: none"> Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı Diğer ulaşım araçlarının imalatı Motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı

	ÖNE ÇIKAN İMALAT SANAYİ DALLARI		
	FİRMA SAYISI VE İSTİHDAMA GÖRE	HEM ÜRETİM HEM DE İHRACATA GÖRE	NET SATIŞLARA GÖRE BÜYÜYEN İLK DÖRT SEKTÖR (2008-2010)
RİZE	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Ağaç ve mantar ürünleri imalatı Metal cevheri madenciliği Diğer madencilik ve taş ocaklığı İçecek imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı 	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Mobilya imalatı Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı Metal cevheri madenciliği Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı 	<ul style="list-style-type: none"> Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı Mobilya imalatı Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
TRABZON	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Diğer madencilik ve taş ocağı Kauçuk ve plastik ürün imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Mobilya imalatı Ana metal sanayi Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı Giyim eşyası imalatı Ağaç ve mantar ürünleri imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı Diğer ulaşım araçlarının imalatı Motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı 	<ul style="list-style-type: none"> Gıda ürünlerinin imalatı Diğer madencilik ve taş ocağı Kauçuk ve plastik ürün imalatı Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı Ana metal sanayi Başka yerde sınıflandırılmamış makine ekipman imalatı Fabrikasyon metal ürünleri imalatı Motorlu kara taşıtı, treyler ve yarı treyler imalatı 	<ul style="list-style-type: none"> İçeceklerin imalatı Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı Mobilya imalatı Elektrik, gaz buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı

Bölge’de sanayi fındık, çay, tekstil ve madencilik gibi genellikle tarım ve doğal kaynaklara dayalı ancak düşük katma değerli olarak değerlendirilmekle birlikte, daha yüksek katma değer esaslı silah sanayi, otomotiv sanayi, gemi inşa sanayi, tıp ve eczacılığa ilişkin ürünlerin imalatının yapıldığı değişik sanayi dallarında çok başarılı münferit firmalar bulunmaktadır. Anılan firmalar iyi yönetim, ürün kalitesi ve nispeten katma değer yüksekliği gibi avantajlarla gerek hammaddeye gerekse de pazara uzak olmasına rağmen varlıklarını sürdürmeyi başarmaktadır. Bu durum düşük veya orta teknoloji olarak sınıflandırılan sanayi dallarında iyi yönetim, yüksek ürün kalitesi ve başarılı pazarlama teknikleriyle pazara uzaklığın dezavantajının azalacağını, katma değer yüksek olduğu alanlarda üretim yapıldığında ise pazara veya hammaddeye uzak veya yakın olmanın önemli bir etken olmadığını göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı Bölge’deki imalat sanayinin gelişimi için üç husus ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, imalatta katma değeri yükseltme veya katma değeri yüksek alanlara yönelme, ikincisi başarılı yönetim, üçüncüsü ise yüksek ürün kalitesinin sağlanması ve korunmasıdır.

Sanayi sicil kaydı verileri ve saha çalışması kapsamında yapılan anketlerden elde edilen sonuçlarda; Bölge’de istihdam, ihracat ve doğal kaynakları harekete geçirme açısından öne çıkan *gıda ürünlerinin imalatı, içeceklerin imalatı, giyim eşyalarının ve tekstil ürünlerinin imalatı, ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, makine imalatı ve plastik ürünlerin imalatı dallarının aynı zamanda daha yüksek katma değer potansiyeli olan dallar* olarak da öne çıkmıştır. Yine yapılan saha çalışmalarında genel olarak bu imalat sanayi dallarında katma değeri yükseltme potansiyeli bulunduğu düşüncesi ifade edilmiştir. **Hem bu bulgular, hem de giderek artan sıkı rekabet şartları Bölge firmalarının ayakta kalabilmesi için katma değer kapasitesini, ürün kalitesini ve pazarlama yeteneklerini geliştirici tedbirler almaları gerekliliğini ortaya koymaktadır.**

Yapılan saha çalışmalarında temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı (benzer olarak tıbbi aletler) ve makine ekipman imalatı dalları gibi Bölge’de sayısı az olan ancak yüksek katma değer sağlama potansiyeli bulundurduğu ifade edilen sanayi dalları Bölge’de kurulum ve gelişim sağlanabilecek sanayi dalları olarak görülebilir.

DOKA anketlerinden hem sektörel örgütlülüğün aşırı derecede zayıf olması hem de firmalardaki ortaklık bilincinin ve kurumsallaşmanın zayıf olması şeklinde çıkan bulgular, Bölge’deki imalat sanayi firmalarının varlığını sürdürebilmesi açısından büyük bir risk olarak değerlendirilebilir. Genellikle aile şirketi hüviyetinde olan Bölge’deki sanayi firmalarının yeni nesillere devirlerinde problem yaşanmaması ve çağın gerektirdiği anlamda kurumsallaşarak profesyonelce yönetilmeleri gerekmektedir. Sektörel gelişmeleri daha iyi takip etmek, sektörel politikaları belirlemede veya

yönlendirmede etkili olmak, sektörel sorunları için etkin bir şekilde çözüm arayışında bulunabilme gibi nedenlerden Bölge'deki sanayi firmalarının aktif bir şekilde örgütlenmeleri önem taşımaktadır.

Firmaların kurumsal kaynak planlaması ve strateji belirlemede çağın gerektiği normlardan uzak olduğu şeklindeki anket bulguları Bölge firmalarının bir diğer önemli zayıf yönü olarak değerlendirilebilir.

Bölge'de imalat yapan firmalarda hem ürün çeşitliliğinin fazla olması hem de müşteri ihtiyaçlarına göre sürekli yeni ürün geliştirilebilmesi, irdelenmesi önemli görülen bir husus veya avantaj olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgenin Sanayi açısından dezavantajlı olduğu sıkça ileri sürülen bir söylem olmasına rağmen ürün çeşitliliğinin veya üretim kapasitesi genişliğinin Bölge firmalarının ayakta kalmasında önemli rol oynadığı söylenebilir. Ancak ürün çeşitliliğinin fazla olmasına rağmen firmaların büyük bir bölümünün ürün geliştirmeye yönelik bir ar-ge birimi olmayışı ve ürün geliştirme faaliyetlerinin firmadaki bir kişi veya çoğunlukla firma sahibi tarafından yapılması firmalar için başka bir zayıf yön olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde hem üretim ile ilgili hem de ürün ile ilgili kalite kontrol işlemlerinin sistematik olarak yapılmadığına dair anket bulguları Bölge firmaları için bir diğer zayıf yön olarak görülebilir. Bölge'de firmalarımızın kullanabileceği laboratuvar olanaklarının sınırlı düzeyde olduğuna yönelik anket bulguları hem ar-ge hem de ürün kalitesini geliştirmedeki önemli alt yapı eksikliklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

TR 90 Bölgesi'ndeki firmaların önemli bir kısmının işlevsel ve güncel tutulan bir web sitesi olmadığı yönünde anket bulguları ise bu firmaların internet üzerinden yeterince iş bağlantısı veya satış yapmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

- I. Genel olarak TR 90 Bölgesi'nde sanayi yeterince gelişmemiş, katma değeri yüksek olmayan ve düşük veya orta teknoloji düzeyi olarak nitelendirilebilecek alanlarda imalat yapılmaktadır. Bölge'de imalat sanayinin gelişebilmesi için, var olan firmalarda katma değer artırılmasının yanı sıra katma değeri yüksek olan ve pazara uzaklığın dezavantaj olarak öne çıkmayacağı orta veya ileri teknolojiye dayalı sanayi dallarında yatırım yapılması sağlanmalıdır.
- II. TR 90 Bölgesi'ndeki imalat sanayi firmaları büyük ölçüde aile şirketleri olup, mesleğin veya sektörün içinde büyümüş bireyler tarafından kurulup geliştirilmiştir. Bu tür firmalar genellikle şirket sahibi veya aynı ailenin belli sayıdaki bireylerinin tecrübe ve bilgi birikimleriyle sınırlı kalmaktadır. Ancak bu firmalar sektörü ve pazarı dinamik şekilde takip ederek strateji belirleyen çağın gerektirdiği profesyonel yönetim anlayışına tam olarak erişememiştir. Bu nedenle imalat sanayi firmalarının kurumsal yapıya büründürülmeleri için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- III. Bölge'de faaliyet gösterilen imalat sanayi dalları veya sanayi sektörlerinin mevcut durumunu ortaya koyarak gelişmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacak sektörel veri, analiz, rapor, plan ve strateji belgeleri yok veya yetersiz düzeydedir. Bölge'deki sanayi kollarının ayakta kalabilmesi veya gelişebilmesi için kısa vadede güncel veriler ışığında sektörel planlar hazırlanıp, gerekli stratejiler uygulamaya geçirilerek firmaların adaptasyonu sağlanmalıdır.
- IV. Bölge'de ortaklık kültürü, birlikte iş yapabilme ve örgütlü hareketlilik anlayışı hem ulusal hem de uluslararası normlara göre çok geridedir. Bu durum hem firmaların gelişmesinde hem de sektörlerin gelişmesinde olumsuz etkiye sahiptir. Ortaklık anlayışının gelişmiş olduğu Bölgelerde veya ülkelerde sermaye birikiminin avantajı, ortak bilgi ve teknik imkan kullanma kolaylığı ve rekabet içinde işbirliği firmaları daha ileri seviyeye taşımaktadır. Firmaların aktif bir şekilde örgütlendiği durumlarda ise başta devlet organları olmak üzere diğer ilgili merciler nezdinde kabul edilebilirlik artmakta, sorunların iletilmesi ve çözülmesi daha kolay olmaktadır. Bu nedenle Bölge'de sanayiinin gelişmesi için ortaklık kültürü, birlikte iş yapabilme ve örgütlü hareketlilik anlayışının gelişmesi önem taşımaktadır.

- V. Bölge'deki imalat sanayi firmalarında ürün çeşitliliğın fazla olması karakteristik bir özelliktir. Bu durum Bölge firmaları için avantaj kabul edilebilir. Ancak bu avantajın sürdürülebilmesi veya geliştirilmesi için ürün çeşitliliğın veya üretim kapasitesinin yanı sıra firmaların yetersiz düzeyde olduğu görölen ar-ge birimlerinin veya ar-ge işbirliklerinin de geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- VI. Ürün kalitesi ve güvenliğinin giderek artan şekilde önem kazandığı imalat sanayi üretimlerinde piyasada rekabetçi olmak için kaliteli üretim yapmak firmaların ayakta kalabilmesi için artık bir zorunluluk olmuştur. Bu nedenle kalite kontrolü veya kalite güvence sistemleri açısından yeterli düzeyde olmayan Bölge firmalarının bu sistemleri ve anlayışı yerleştirmeleri sağlanmalıdır.
- VII. Firmaların tanıtım, reklam ve pazarlama kapasitelerini artırmak için bu konularda başta internet olmak üzere diğeri etkin çağdaş metotları verimli bir şekilde kullanmaları sağlanmalıdır.

8. EKLER

EK 1. Kamu, TSO ve Üniversite Anketi

1. Sizce aşağıdaki sektörlerden hangisi veya hangileri iliniz için **İSTİHDAM AÇISINDAN** önem taşımaktadır

C	İMALAT
10	Gıda ürünlerinin imalatı
11	İçeceklerin imalatı
12	Tütün ürünleri imalatı
13	Tekstil ürünlerinin imalatı
14	Giyim eşyalarının imalatı
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
24	Ana metal sanayii
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
27	Elektrikli teçhizat imalatı
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
31	Mobilya imalatı
32	Diğer imalatlar
33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

VARSA DİĞER SEKTÖR:

2. Sizce aşağıdaki sektörlerden hangisi veya hangileri iliniz için **İHRACAT AÇISINDAN** önem taşımaktadır

	C	İMALAT
	10	Gıda ürünlerinin imalatı
	11	İçeceklerin imalatı
	12	Tütün ürünleri imalatı
	13	Tekstil ürünlerinin imalatı
	14	Giyim eşyalarının imalatı
	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
	16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
	17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
	18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
	19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
	20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
	21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	24	Ana metal sanayii
	25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
	26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
	27	Elektrikli teçhizat imalatı
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
	29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
	30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
	31	Mobilya imalatı
	32	Diğer imalatlar
	33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

VARSA DİĞER SEKTÖR:

3. Sizce aşağıdaki sektörlerden hangisi veya hangileri ilinizde **GELİŞİM POTANSİYELİ** açısından önem taşımaktadır

	C	İMALAT
	10	Gıda ürünlerinin imalatı
	11	İçeceklerin imalatı
	12	Tütün ürünleri imalatı
	13	Tekstil ürünlerinin imalatı
	14	Giyim eşyalarının imalatı
	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
	16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
	17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
	18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
	19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
	20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
	21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	24	Ana metal sanayii
	25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
	26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
	27	Elektrikli teçhizat imalatı
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
	29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
	30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
	31	Mobilya imalatı
	32	Diğer imalatlar
	33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

VARSA DİĞER SEKTÖR:

4. Sizce aşağıdaki sektörlerden hangisi veya hangileri ilin **POTANSİYELİ (doğal kaynaklar, tarım ürünleri, insan kaynağı, madenler vb.) HAREKETE GEÇİRME** açısından önem taşımaktadır

	C	İMALAT
	10	Gıda ürünlerinin imalatı
	11	İçeceklerin imalatı
	12	Tütün ürünleri imalatı
	13	Tekstil ürünlerinin imalatı
	14	Giyim eşyalarının imalatı
	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
	16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
	17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
	18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
	19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
	20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
	21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	24	Ana metal sanayii
	25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
	26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
	27	Elektrikli teçhizat imalatı
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
	29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
	30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
	31	Mobilya imalatı
	32	Diğer imalatlar
	33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

VARSA DİĞER SEKTÖR:

5. Sizce aşağıdaki sektörlerden hangisi veya **hangileri OLASI BİR EKONOMİK KRİZDE EN FAZLA ETKİLENEBİLECEK** sektörler arasındadır. (cevabın gerekçesi açıklama kısmına yazılmalı)

	C	İMALAT
	10	Gıda ürünlerinin imalatı
	11	İçeceklerin imalatı
	12	Tütün ürünleri imalatı
	13	Tekstil ürünlerinin imalatı
	14	Giyim eşyalarının imalatı
	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
	16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
	17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
	18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
	19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
	20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
	21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	24	Ana metal sanayii
	25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
	26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
	27	Elektrikli teçhizat imalatı
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
	29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
	30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
	31	Mobilya imalatı
	32	Diğer imalatlar
	33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

Açıklamalar:

6. Sizce Bölgede aşağıdaki sektörlerden hangisi veya hangileri **TEKNOLOJİ KULLANIM DÜZEYİ VE TEKNOLOJİ TRANSFERİ** baz alındığında en fazla katma değer üretilebilecek sektördür. (cevabın gerekçesi açıklama kısmına yazılmalı)

	C	İMALAT
	10	Gıda ürünlerinin imalatı
	11	İçeceklerin imalatı
	12	Tütün ürünleri imalatı
	13	Tekstil ürünlerinin imalatı
	14	Giyim eşyalarının imalatı
	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
	16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
	17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
	18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
	19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
	20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
	21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	24	Ana metal sanayii
	25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
	26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
	27	Elektrikli teçhizat imalatı
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
	29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
	30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
	31	Mobilya imalatı
	32	Diğer imalatlar
	33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

Açıklamalar:

7. Sizce aşağıdaki sektörlerden hangisi veya hangileri **HAMMADDE/ENERJİ ve İNSAN KAYNAĞI** açısından değerlendirildiğinde **DIŞA BAĞIMLILIĞI EN YÜKSEK** olan sektördür. (cevabın gerekçesi açıklama kısmına yazılmalı)

	C	İMALAT
	10	Gıda ürünlerinin imalatı
	11	İçeceklerin imalatı
	12	Tütün ürünleri imalatı
	13	Tekstil ürünlerinin imalatı
	14	Giyim eşyalarının imalatı
	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
	16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
	17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
	18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
	19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
	20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
	21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	24	Ana metal sanayii
	25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
	26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
	27	Elektrikli teçhizat imalatı
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
	29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
	30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
	31	Mobilya imalatı
	32	Diğer imalatlar
	33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

Açıklamalar:

8. Sizce aşağıdaki sektörlerden ilinizde var olanlar **hangi mekanizmalar ile desteklenmelidir.**

C	İMALAT	Bürokratik kolaylıklarla	Vergi indimi ve SSK desteği	Faiz indimi veya faizsiz kredi	Hibe	Proje yazımı, Mesleki ve kurumsal, Eğitimler, Arge	Reklam, tanıtım, pazarlama, internet ve web kullanımı	Yabancı dil eğitimi	Yurt dışı yurt içi mesleki organizasyonlar	Üniversite veya araştırma kuruluşları ile işbirliği
10	Gıda ürünlerinin imalatı									
11	İçeceklerin imalatı									
12	Tütün ürünleri imalatı									
13	Tekstil ürünlerinin imalatı									
14	Giyim eşyalarının imalatı									
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı									
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı									
17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı									
18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması									
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı									
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı									
21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı									
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı									
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı									
24	Ana metal sanayii									
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)									

26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı									
27	Elektrikli teçhizat imalatı									
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı									
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı									
30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı									
31	Mobilya imalatı									
32	Diğer imalatlar									
33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı									

Varsa Önerilen Diğer Destek Türü:

9. Sizce başta ilde öne çıkan sektörler olmak üzere tüm **SEKTÖRLERDE ÖRGÜTLENME** (sorun tespiti, çözüm arayışları, lobicilik faaliyetlerini ortak yürütme vb...) yeterli düzeyde mi?

EVET

HAYIR

KISMEN

10. TSO'nun ildeki sektörler hakkında rapor, plan, analiz çalışması bulunmakta mıdır?

EVET : Hangi sektörler.....

.....

.....

HAYIR

11. İlde imalat sanayinin gelişmesi için önerileriniz nelerdir?

- I.
- II.
- III.
- IV.
- V.
- VI.
- VII.
- VIII.
- IX.
- X.

12. Sizce işletmelerde **üniversite** veya benzeri araştırma kurumlarının **işbirliğine** ihtiyaç duyulmakta mıdır? Eğer ihtiyaç duyulmakta ise hangi konu veya konularda işbirliğinin geliştirilmesi faydalı görülmektedir.

KURUM/KURULUŞ:	Bulunduğu il/ilçe:
Anket yapılan firma görevlisinin adı ve pozisyonu:	Anket tarihi:

Ek 2. Organize Sanayi Bölgesi (OSB) Anketi

1. OSB'nizde aşağıdaki sektörlerden hangisi veya hangileri bulunmaktadır. (Not: öne çıkanlar için ★ var olanlar için + sütununa X işareti konacaktır)

★	+	C	İMALAT
		10	Gıda ürünlerinin imalatı
		11	İçeceklerin imalatı
		12	Tütün ürünleri imalatı
		13	Tekstil ürünlerinin imalatı
		14	Giyim eşyalarının imalatı
		15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
		16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
		17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
		18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
		19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
		20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
		21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
		22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
		23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
		24	Ana metal sanayii
		25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
		26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
		27	Elektrikli teçhizat imalatı
		28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
		29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
		30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
		31	Mobilya imalatı
		32	Diğer imalatlar
		33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı

AÇIKLAMALAR:

2. OSB de test, laboratuvar veya ortak bir AR-GE merkezine ihtiyaç duyulmakta mıdır?

HAYIR

EVET :Eğer cevap evet ise açıklama kısmı doldurulmalıdır.

Açıklama:

I. **Test merkezi ihtiyacı** varsa özellikleri ve hangi testlerin yapılması gerektiği:.....

.....
.....

II. Laboratuvar ihtiyacı varsa ne amaçlı veya hangi incelemeleri yapılması gerektiği:.....

.....
.....

III. AR-GE merkezi ihtiyacı varsa ise hangi amaçlı ve ne tür elemanlardan oluşması gerektiği:.....

.....
.....
.....

3. OSB de bulunan tüm firmaların yer aldığı, üretilen ürünlerin yer verildiği ve sektörel sınıflandırmanın uygun olarak yapıldığı profesyonel bir web sitesi var mıdır?

HAYIR

EVET

EVET AMA YETERSİZ:

Sayfa güncel tutulamamaktadır

Web sitesini güncelleyecek eleman yoktur.

Üretilen tüm ürünlerin tanıtımı web sitesinde yeterince yapılmamaktadır

Yabancı dilde web sayfası yoktur

Ticaretle ilgili internet kullanma kültürü yeterince yaygın değildir.

4. OSB' atıkların toplanması, ayrıştırılması veya değerlendirilmesi için bir alt yapı var mıdır?

Evet

Hayır

Kısmen

Açıklama:

5. Sizce işletmelerde **üniversite** veya benzeri araştırma kurumlarının **işbirliğine** ihtiyaç duyulmakta mıdır? Eğer ihtiyaç duyulmakta ise hangi konu veya konularda işbirliğinin geliştirilmesi faydalı görülmektedir.

6. OSB’de 1 yılı aşkın süredir faaliyet göstermeyen bir firma var mıdır. Varsa kaç adet, hangi sektörlerde. Faal olmayışının sebebi nedir:

.....
.....
.....

OSB’nin Adı:	Bulunduğu il/ilçe:
Anket yapılan firma görevlisinin adı ve pozisyonu:	Anket tarihi:

Ek 3. İmalat Sanayi Firma Anketi

Firmanın Adı:	Bulunduğu il/ilçe:
Kuruluş tarihi:	Sektörü:
Anket yapılan firma görevlisinin adı ve pozisyonu:	Anket tarihi:

1. İşletmenin sahipleri aynı ailenin bireyleri midir?

Evet

Hayır

Ortak Sayısı:.....

Not:.....
.....
...

2. İşletme çalışanlarının içinde aynı aileden olma oranı nedir?

% 20 ve altı % 21-50 arası % 51-70 arası % 71-100 arası

Not:.....
.....
...

3. İşletmenin çalışan sayısı hangi aralıktadır?

0-1 2-9 10-19 20-49 50-75
 76-99 100-149 150-199 200-249 250+.....

Not:.....
.....
...

4. İşletmede kadın çalışan oranı nedir?

% 20 ve altı % 21-50 arası % 51-70 arası % 71-100 arası

Not:.....
.....
...

5. İşletmenin cirosu hangi aralıktadır?

0-249.000 250.000-499.000 500.000-999.000
 1.000.000-4.999.999 5.000.000 – 24.999.999 25.000.000+

Not:.....
.....
...

6. İşletme üretim için gerekli ağırlıklı hammadde ve yarı mamulü nereden temin etmektedir.

Şehir içi Şehir dışı ama TR90 içi TR90 dışı ama yurt içi Yurt dışı

Not:.....
.....
...

7. Firma hangi hammadde veya yarı mamul ile hangi mamul (ürün) veya yarı mamulü üretmektedir:

.....
.....
8. Üretim maliyetlerini en fazla hangisi veya hangileri etkilemektedir.

- %..... Hammadde maliyetinin yüksek oluşu (ulaşım gideri dahil)
%..... İş gücü maliyetleri
%..... Enerji maliyetlerinin yüksek oluşu: Elektrik Petrol
%..... Pazarlama ve genel yönetim giderleri

Not:.....
.....
.....

9. İşletmede kaç çeşit ürün üretilmektedir.

- 1 2 3 4 5+

Not:.....
.....
.....

10. İşletmede ürünler nasıl geliştirilmektedir.

- Zorunlu bir mevzuata göre üretim yapılmaktadır, geliştirme sadece mevzuata endeksli yapılmaktadır.
 Ürün ile ilgili geliştirme çalışmalarını firma sahibi yapmaktadır.
 Ürün ile ilgili geliştirme çalışmalarını sadece bir çalışan yapmaktadır.
 Ürün geliştirme çalışmalarını bir ar-ge birimi yürütmektedir.

Not:.....
.....
.....

11. AR-GE yapıyorsa ayrılan yıllık bütçe nedir?

- 0- 10.000 TL 10.001-25.000 TL 25.001-50.000 TL 50.001 TL ve üstü

Not: Ar-ge giderleri içinde en fazla yer tutan kalemdir:

.....
.....
.....

12. İşletmede son 5 yılda geliştirilen ürün sayısı kaçtır?

- 0 1 2 3 4+

Not:.....
.....
.....

13. İşletme herhangi bir patent, faydalı model vb. imtiyaz sahibi midir?

Evet

Hayır

Evet ise sayısı:.....

Not:.....

..

14. İşletmede hangi üretim tekniği ön plana çıkmaktadır?

- El işçiliği veya belli bireylere bağlı
 Makine ile ama seri imalat değil
 Seri imalat

Not:.....

.....

15. İşletmede üretimin önümüzdeki 10 yıl içinde aksamaması veya gelişerek devam etmesi veya rekabetçiliğini sürdürebilme açısından,

- Hammadde veya hammadde maliyetleri konusunda problem olasılığı vardır.
 İnsan kaynağı veya kalifiye iş gücü sorunu yaşanma ihtimali vardır.
 Makine ekipman sıkıntısı eksikliği veya yetersizliği olasılığı vardır.
 Hızlı gelişen teknolojiye ayak uyduramama olasılığı vardır
 Yurt dışı firmalarla rekabet edememe sorunu olasıdır.

Not:.....

.....

16. Varsa ihtiyaç duyulan veya duyulması olası görülen iş gücünün eğitim durumu ne olmalıdır?

- Vasıfsız
 Teknik olmayan üniversite mezunu
 Teknik üniversite mezunu teknik eleman/mühendis, tekniker vb...
 Ara eleman
 Mesleki eğitim

Not:.....

.....

17. İhtiyaç duyulan veya duyulması olası makine ekipmanın maliyeti nedir?

- YOKTUR 0-9.999 10.000-24.999 25.000-49.999
 50.000-99.999 100.000-249.999 250.000-499.999 500.000- +

Not:.....

.....

18. Hangi tür makine ekipmana ihtiyaç duyulmaktadır (varsa)?

- Kalite kontrol cihazları veya aletleri (Ölçü aletleri veya ölçüm/test makinaları, kumpas, manometre, sertlik ölçüm cihazı vb...)

- Otomatik olmayan veya yarı otomatik, bir veya birkaç işçi tarafından kullanılan üretim makineleri (torna tezgâhı, freze, kompresör, vb...)
- Tam otomatik seri üretim bandı veya makinası.
- İleri teknoloji ve özel imalat kabul edilebilecek makineler

Not: Makinanın adı, üretildiği başlıca ülkeler ve endeksli olduğu para birimi, fiyatını değiştiren unsurlar:.....

.....
...

19. İşletmede üretim aşamalarında kalite kontrolü yapılma durumu nedir?

- Yapılmamaktadır.
- Yapılmaktadır, aynı kişi yapmamaktadır.
- Yapılmaktadır ancak kayıt tutulmamaktadır.
- Yapılmaktadır, sistemli, düzenli ve kayıt tutulmaktadır.
- Firmanın kalite güvence sistemi vardır, kontroller buna göre yapılmaktadır.

Not:.....

.....
...

20. İşletmenin test ve kontrol laboratuvarı durumu nedir.

- Sektör veya üretim konusu itibarıyla **gerek duyulmamaktadır.**
- Gereklidir** ama firmada yoktur.
- Gerekli değildir** ve firmada yoktur.
- Firma test ve kontrol hizmetlerini **işletme dışında bir laboratuvarı** kullanmaktadır
- Sektör bazlı il veya bölge içinde bir test-kontrol **laboratuvarı vardır yeterlidir.**
- Sektör bazlı il veya bölge içinde bir test-kontrol **laboratuvarı yoktur.**

Açıklama: Testler işletme dışında yapılıyorsa testin adı ve yapıldığı kurum ve il not kısmına yazılmalıdır:

Not:.....

.....
..

21. İşletmede kurum içi eğitimler yapılmakta mıdır?

- Hiç yapılmamıştır
- Mesleki/teknik eğitimler** Yapılmamaktadır Yeterlidir Yetersizdir
- Kurumsal/kişisel gelişim eğitimleri** Yapılmamaktadır Yeterlidir Yetersizdir
- Kalite kontrol eğitimleri** Yapılmamaktadır Yeterlidir Yetersizdir
- İş güvenliği ve işçi sağlığı eğitimleri** Yapılmamaktadır Yeterlidir Yetersizdir
- Periyodik bakım onarım eğitimleri** Yapılmamaktadır Yeterlidir Yetersizdir

Not:.....

.....
..

22. İşletme kurumsal kaynak planlamasını ve yönetimini ne şekilde gerçekleştirmektedir?

- Kurumsal kaynak planlama programları kullanmaktadır (Ör: SAP, ORACLE, NETSYS...)
- Daha küçük ölçekli paket programları kullanmaktadır (muhasabe programları vb..)
- Herhangi bir kaynak planlama veya yönetimi yazılımı kullanmamaktadır.
- Yazılıma ihtiyaç duyulmamaktadır.

- Bu konuda karar merci sadece patron veya şirket sahibidir.

Not:.....
..

23. İşletme kapasite artırma/yatırım planlamasını neye göre planlamış veya planlamaktadır?

- Pazarın durumuna göre ön görüde bulunarak
 Sipariş ve/veya sözleşmeye göre
 Firmanın pazar araştırması veya sektörün durumunu gözetererek hazırlanmış stratejik planına dayanarak

Not:.....
..

24. Ürünler hangi pazara satılmaktadır?

- %.....Şehir içi
 %.....TR90 içi (Trabzon, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize Artvin)
 %.....Yurt içi
 %.....Yurt dışı: Avrupa Rusya İran Arap ülkeleri Diğer

Not:.....
.....
...

25. İşletmenin web sitesi var mıdır? Varsa dili nedir?

- Yoktur
 Vardır: Türkçe Türkçe-İngilizce Türkçe-Rusça Türkçe-Arapça

WEB sayfası üzerinden aktif bir şekilde iş bağlantısı veya satış yapılmakta mıdır?

- EVET HAYIR

Not:.....
.....

26. İşletme pazar araştırmalarını nasıl yapmaktadır?

- İşletme pazar araştırması yapmamaktadır. İnternet üzerinden yapmaktadır.
 Toptancı, nakliyeci, aracı vb... kanallardan aldığı bilgileri kullanmaktadır.
 Danışmanlık hizmeti alınması yoluyla raporlama ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Not:.....
.....

27. İşletme hangi destek mekanizmalarından haberdardır?

☐ DOKA	☐ İGEME	☐ Avrupa Birliği
☐ DOKA Yatırım Destek Ofisleri	☐ İş-Kur	☐ TKDK
☐ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	☐ Ekonomi Bakanlığı	☐ Kalkınma Bankası
☐ Hazine Müsteşarlığı	☐ Tarım Bakanlığı	☐ Hiçbiri
	☐ TÜBİTAK	
	☐ KOSGEB	

Not:.....
..

28. İşletme aşağıdaki destek mekanizmalarından hangisi veya hangilerine ihtiyaç duymaktadır?

☐ Bürokratik kolaylıklara	☐ Reklam, tanıtım, pazarlama, internet ve web kullanımı
☐ Vergi indirmisi ve SSK desteği	☐ Yabancı dil eğitimi
☐ Faiz indirimi veya faizsiz kredi	☐ Yurt dışı yurt içi mesleki organizasyonlar
☐ Hibe* :	☐ Üniversite veya araştırma kuruluşları ile işbirliği
☐ Ürün Belgelendirme, kalite, sertifikasyon	☐ Proje yazımı, Mesleki ve kurumsal, Eğitimler, Arge

*: **Bu seçenek işaretlendiğinde miktar belirtilmelidir**

Not:.....

29. Firma hangi tür reklam tanıtım araçlarını kullanmaktadır?

☐ İnternet	☐ Dergi
☐ Yazılı Basın	☐ İşletme her hangi bir reklam veya tanıtım aracı kullanmamaktadır.
☐ Radyo	☐ İşletme yurt dışı fuar veya organizasyonları takip edip gerektiğinde katılmaktadır.
☐ Televizyon	

Not:.....

...

30. En verimli veya en iyi iş bağlantılarının nasıl kurulacağı düşünülmektedir.

- Fuarlara katılım
- İş organizasyonları (toplantı, konferans vb...)
- Dernek veya örgüt kanalıyla (TSO, İşadamları Dernekleri vb...)
- İkili ilişkiler ve geçmişe dayalı tanışıklık
- Arkadaş tavsiyesi
- İnternet
- Diğer:**.....

31. İşletmeniz üniversite veya benzeri araştırma kurumlarının işbirliğine ihtiyaç duymakta mıdır? Eğer ihtiyaç duyulmakta ise hangi konu veya konularda işbirliğinin geliştirilmesi faydalı görülmektedir.

Not:.....

.....

..

32. İşletmenin en büyük veya temel sorunu nedir?

Not:.....

.....

.....

...

33. İşletme varlığını sürdürebilme açısından en büyük RİSK/TEHDİT olarak neyi görmektedir? Açıklama:

.....
.....
..

**34. İşletme varlığını sürdürebilme açısından en büyük ŞANS/FIRSAT olarak neyi görmektedir?
Açıklama:**

.....
.....
..

35. Yeni makine alınması veya kapasite artırımı yapılması durumunda ek inşaata gerek duyulacak mıdır?

HAYIR

EVET

Cevap evet ise; Kaç Metrekare:..... Yaklaşık Maliyet:

Ek 3. Anket yapılan kurum, kuruluş ve firmaların listesi

ÜNİVERSİTE

- ARTVİN ÜNİVERSİTESİ
- GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
- GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
- KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
- ORDU ÜNİVERSİTESİ
- RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

SEKTÖR TEMSİLCİSİ SİVİL TOPLUM

- ARTVİN TİCARET VE SANAYİ ODASI
- GİRESUN TİCARET VE SANAYİ ODASI
- GÜMÜŞHANE TİCARET VE SANAYİ ODASI
- ORDU TİCARET VE SANAYİ ODASI
- RİZE TİCARET VE SANAYİ ODASI
- TRABZON TİCARET VE SANAYİ ODASI
- FATSA TİCARET VE SANAYİ ODASI
- ÜNYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
- ARSİN ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
- FATSA ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
- RİZE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
- MAKİNE MÜHENDİSLERİ ODASI

KAMU

- ARTVİN BİLİM SANAYİ VE TEKNOLOJİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
- GİRESUN BİLİM SANAYİ VE TEKNOLOJİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
- GÜMÜŞHANE BİLİM SANAYİ VE TEKNOLOJİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
- ORDU BİLİM SANAYİ VE TEKNOLOJİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
- RİZE BİLİM SANAYİ VE TEKNOLOJİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
- TRABZON BİLİM SANAYİ VE TEKNOLOJİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
- ARTVİN TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZEL SEKTÖR FİRMALARI

- TEMA MAKİNE SAN. TURZİM VE TİC. LTD. ŞTİ.
- ALEMDAROĞLU MAKİNE
- OYMAN MAKİNE LTD.
- SÖZENLER ORMAN ÜRÜNLERİ
- ORMANLI ORMAN ÜRÜNLERİ
- KABARIK KAPİTİNO-MİHRİBAN ÖZÇELİK
- GÜVENLER DOĞRAMA İMAL. İNŞ. MOB.SAN. TUR. NAK. VE TİC. LTD. ŞTİ
- YAZSAN MAKİNE A.Ş.
- YELKENCİLER ENDÜSTRİYEL MUTFAK SOĞUTMA VE ÇAMAŞIRHANE EKİPMANLARI
- HİLAL ÇELİK KAPI
- BİZİM ELLER TEKSTİL SAN. TİC. VE LTD. ŞTİ.
- İDEAL PLASTİK KONSANTRE BOYA KİM. MAD. İML. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
- KOZA ALTIN İŞLETMELERİ
- GÜMÜŞTAŞ MADENCİLİK VE TİC. AŞ.
- DURANOĞULLARI ORMAN ÜRÜNLERİ
- BÜYÜKBAYRAKTAR GIDA SAN. TİC.
- ORSAN TEKSTİL
- CESELSAN MAKİNA SAN. VE TİC. AŞ.
- HAS MOBİLYA ORMAN ÜRÜNLERİ SAN. TİC.
- KARADENİZ DURU KAĞIT
- EURASAN MAKİNE LTD.ŞTİ.
- SERAL MERMER MOB. DEKORASYON
- TURAN SERAMİK SANAYİ VE TİC. A.Ş.
- SUD- CHEMIE
- PETMAK MAKİNE
- F.C.A TEKSTİL SANAYİ DIŞ TİC. LTD. ŞTİ
- KARADENİZ GERİ DÖNÜŞÜM SANAYİ
- KARADENİZ YAYLA SÜT
- MUSTAFA ÇAKMAKÇI İNŞAAT/MÜHENDİSLİK
- AGS MEDİKAL

Ek 4: Saha Çalışmaları Kapsamında Yapılan Bazı Görüşmelere Ait Fotoğraflar

